

Partnerstvom Protiv Trgovine Ljudskim Bićima

Istraživanje o Trgovini Ljudima

*Koji je nivo svesti ,stavova,i percepcija o trgovini ljudima?
Ko su ključni seksualnih radnika?
Koji je nivo upoznatosti o trgovini ljudima i njegove posledice
među različitim grupama na trgovini ljudima (mlađe devojke)?
Ko su žrtve trgovine ljudima?*

Kosovo, 2007

Partnerstvom Protiv Trgovine Ljudskim Bićima

Istraživanje o Trgovini Ljudima

Kosovo 2007

Sadržaj

1. Uvod.....	5
2. Pozadina istraživanja.....	5
3. Ciljevi	6
4. Metodologija.....	7
5. Glavni nalazi	7
6. Rezultati – Anketa sa opštom populacijom.....	11
7. Rezultati – Najrizičnije grupe (Devojke uzrasta od 14 do 18).....	29
8. Rezultati – Žrtve trgovine ljudima	51
9. Rezultati – Klijenti komercijalnih seksualnih radnika.....	60
10. Prilog I – Metodologija.....	72

Mislenja izražena u ovom izveštaju ne predstavljaju nužno stavove Agencije za Medjunarodni Razvoj Sjedinjenih Americkih Drzava (USAID) ili Vlade Sjedinjenih Americkih Drzava (USG).

► **IZJAVA O ZAŠTITI ANONIMNOSTI ISPITANIKA**

Prism Research je u skladu sa pravilima i propisima ESOMAR-a i AAPOR-a obavezan štiti anonimnost ispitanika. Sva pitanja – varijable koje sadrže bilo kakve informacije o identitetu ispitanika su uklonjene iz izveštaja i finalne baze podataka. To znači da su odgovori ispitanika fizički odvojeni od podataka koji se odnose na njihov identitet. Svaki nameran pokušaj da se na bilo koji način dođe do identifikacionih podataka ispitanika, bilo od strane Klijenta, bilo od strane Prism Research, ili nekog trećeg lica, biće smatran ozbiljnim prekršajem, i kao takav će biti tretiran.

1. Uvod

Ovaj izveštaj sadrži rezultate istraživanja provedenog od strane Catholic Relief Services i Kosova Population Foundation u okviru Partnerstva protiv trgovine ljudima (the Partnership Against Trafficking in Human Beings – PATH), projekta podržanog od strane USAID-a. Provedeno je kvantitativno istraživanje u formi dve ankete, jedna sa opštom populacijom i druga sa mladim devojkama uzrasta od 14 do 18 godine. Ovaj dio istraživanja je proveden u novembru i decembru 2006. godine. Rezultati su bazirani na personalnim intervjuima sa 500 kosovskih Albanaca, kosovskih Srba i ostalih nesrpskih manjina. Uzorak su biran po slučaju na cijelom području Kosova i reprezentativan je za cijelu populaciju. Greška uzorka za ovu veličinu uzorka iznosi +/- 5%. Anketa sa mladim devojkama je uključivala 300 personalnih intervju a ispitanici su takođe izabrani po slučaju, širom teritorije Kosova. Greška uzorka iznosi +/- 5,5 %. Upitnik je razvijen na engleskom jeziku a preveden i primenjen na albanskom i srpskom.

Kvalitativno istraživanje u formi dubinskih intervju je provedeno sa deset bivših žrtava trgovine ljudima i 18 klijenata seksualnih radnika. U uzorku su se našli kosovski Albanci/ke i kosovski Srbi/kinje kao i pojedine žrtve trgovine ljudima koje potiču iz inostranstva a sada su stanovnice Kosova. Ovaj dio istraživanja je proveden u decembru 2006. godine i januaru 2007.

Cilj ovog istraživanja je bio saznati više o znanjima, stavovima i percepcijama o trgovini ljudima na Kosovu kod različitih ciljnih grupa. Rezultati ovog istraživanja će biti korišteni kao osnova za kreiranje medijske kampanje koja će biti provedena u okviru PATH projekta. Ovo će istraživanje takođe pomoći aktivnosti planirane u okviru Plana akcije u borbi protiv trgovine ljudima koje provodi kosovska Vlada, te poslužiti kao osnova putem koje će se meriti efektivnost napora u cilju poboljšanja javne informisanosti po ovom pitanju.

Terenski rad je proveden od strane Prism Researcha; istraživački instrumenti su razvijeni od strane Prism uz pomoć CRS-a, KOPFa, premijera Kancelarije za dobro upravljanje i Međuministarske radne grupe za trgovinu ljudima. Željeli bismo se zahvaliti Selmi Kapo i Viganu Behluliju iz Prism Researcha za doprinos koji su dali ovom projektu i sigurnim kućama koje su pomogle u provođenju istraživanja. Imena njihovih predstavnika neće biti navedena iz sigurnosnih razloga.

Ovaj izveštaj se sastoji iz poglavlja o glavnim nalazima, te četiri poglavlja koja su fokusirana na različite ciljne grupe.

2. Pozadina istraživanja

Prizma Istraživanja, agencija za marketinška, medijska i društvena istraživanja je sprovela "*Istraživanje o trgovini ljudima*". Istraživanje je sprovedeno u periodu od novembra 2006. do januara 2007. godine. Ovaj izveštaj sadrži pregled rezultata koje smo istraživanjem dobili.

Dana 30. maja 2006, Catholic Relief Services (CRS) sa USAID-om potpisuje zajednički sporazum o implementaciji projekta Partnerstvo protiv trgovine ljudima (Partnership Against Trafficking in Human Beings – PATH) koji ima za cilj mobilizaciju i jačanje lokalnih institucija i civilnog društva u organizaciji borbe protiv trgovine ljudima. U okviru ovog projekta CRS i Kosova Population Foundation (KOPF), u saradnji sa premijerom Kancelarije za dobro upravljanje, planira sprovesti medijsku kampanju uz korištenje različitih medijskih formi i kroz duži vremenski period. Ova će kampanja biti bazirana na formativnom istraživanju provedenom od strane Prism Researcha. To će omogućiti dobijanje dubljih informacija o znanju, informisanosti i percepciji tri ciljne grupe. Na

osnovu ovog istraživanja, formulisace se ciljne poruke. Pored navedenog, informacije prikupljene ovim putem ce poslužiti kao polazna tačka za monitoring.

Kao što je već navedeno, istraživanje je usmereno na tri ciljne grupe i za svaku je osmišljen specifičan metodološki pristup. Veruje se da će se tim putem dobiti odgovori na zahteve istraživanja, ciljeve, pitanja i teme koje su prethodno identifikovane kao značajni za svaku ciljnu skupinu. U nastavku sledi detaljan opis ciljeva istraživanja za svaku ciljnu grupu.

3. Ciljevi

Prva ciljna grupa – Opšta populacija

Opšta pitanja:

- Ø O opštim znanjima i percepcijama o trgovini ljudima?

Područja znanja koja je potrebno ispitati:

- Ø Zašto žene/devojke završe kao žrtve trgovine ljudima.
- Ø Nivo značaja problema trgovine ljudima građanima Kosova.
- Ø Koji pojedinci ili institucije mogu pomoći žrtvama trgovine ljudima.
- Ø Da li su građanima Kosova poznati znakovi koji ukazuju na to da je neka osoba žrtva trgovine ljudima.
- Ø Kakvi su stavovi građana Kosova prema reintegraciji žrtava trgovine ljudima.
- Ø Odgovornost društva prema žrtvama trgovine ljudima.

Druga ciljna grupa – Najrizičnija populacija – Mlade devojke uzrasta od 14 do 18 godina

Opšta pitanja:

- Ø Koji je nivo upoznatosti/svesnosti o trgovini ljudima i mogućih posledica?

Područja upoznatosti koja je potrebno ispitati:

- Ø Poznavanje situacija koje mogu dovesti do postajanja žrtvom trgovine ljudima.
- Ø Kako mlade žene pronalaze zaposlenje.
- Ø Sa kim se konsultuju oko zaposlenja ili drugih važnih odluka.
- Ø Kako se zaštititi.
- Ø Znanje o pojedincima ili institucijama koji mogu pomoći žrtvama.
- Ø Koje medije prati ova populacija.
- Ø Najbolji način za dostavljanje informacija ovoj ciljnoj grupi.

Treća ciljna grupa – Klijenti seksualnih radnika

Opšta pitanja:

- Ø Opšte znanje o trgovini ljudima i njenim efektima?

Područja znanja koja je potrebno ispitati:

- Ø Ko su žrtve prisilne prostitucije.
- Ø Koji su znakovi prisilne prostitucije.
- Ø Koga ili koje institucije se mogu pozvati kada se prepozna žrtva trgovine ljudima.
- Ø Šta misle o prijavljivanju policiji.
- Ø Svesnost o riziku koji se veze uz ponašanje osoba koje posećuju seksualne radnike.
- Ø Najbolji način za dostavljanje informacija ovoj grupi.

4. Metodologija

Ovaj istraživački projekt je proveden uz korištenje različitih istraživačkih metoda, sa svakom ciljnom grupom i specifičnim redosledom.

Ispod je kratki opis glavnih istraživačkih komponenti, i redosled kojim su različite istraživačke metode primenjene:¹:

- Ø **Kvantitativno istraživanje** – anketa sa opštom populacijom Kosova i mladim devojkama uzrasta od 14 do 18 godina.
- Ø **Kvalitativno istraživanje** – dubinski intervjui sa klijentima seksualnih radnika i žrtvama trgovine ljudima.

5. Glavni nalazi

5.1. *Anketa sa opštom populacijom i najranjivijim grupama (devojke uzrasta od 14 do 18)*

Ø *Znanje o trgovini ljudima*

Ispitanici iz obe navedene ciljne grupe su čuli za termin „trgovina ljudima“. Nadalje, većina ispitanika iz obe grupe zna da trgovina ljudima uključuje seksualno iskorištavanje. Ipak, trgovina ljudima ili kontrola nad drugim ljudima je često bila poistovećivana sa pojmom prostitucije ili u nekim slučajevima, krijumčarenjem. Na primer, više od 65% ispitanika iz opšte populacije nisu znali objasniti razliku između trgovine ljudima i prostitucije.

Ø *Žrtve trgovine ljudima – znanja i predrasude*

Ispitanici iz obe ciljne grupe veruju da su najčešće žrtve trgovine ljudima žene i mlade devojke, a slično navedenom, smatra se da upravo žene i mlade devojke pod najvećim rizikom. Na pitanje o tome zašto su baš žene i devojke pod najvećim rizikom, najčešći odgovori su:

- Zato što kriminalci lako i brzo zarađuju novac putem trgovine ljudima i
- Ne znam ili ne želim da odgovorim.

Ispitanici iz obe ankete veruju da su ženske osobe, mlađe osobe, osobe nižeg ekonomskog statusa i obrazovanja, kao i osobe koje nisu dovoljno informisane o ovom kriminalnom delu pod većim rizikom da postanu žrtve trgovine ljudima. Značajan broj ispitanika, posebno u anketi sa opštom populacijom, su pokazali stavove zasićene predrasudama, okrivljujući žrtve za situaciju u kojoj su se

¹ Za detaljniji opis istraživačke metodologije pogledati Prilog I

našle. Na primer, otprilike jedna trećina ispitanika se u potpunosti ili donekle slaže sa su osobe koje su prisiljene na bavljenje pristutucijom ipak nemoralne. Slično navedenom, više od trećine ispitanika se složilo da bi žrtve zapravo mogle pobeći ukoliko bi to zaista želele.

Ø *Trgovina ljudima na Kosovu*

Ispitanici oz obe ankete su se složili da je trgovina ljudima raširena na Kosovu i u njihovoj lokalnoj zajednici. Ipak, mnogi stanovnici Kosova iz obe studije nisu svesni toga da je Kosovo, između ostalog, zemlja porekla žena – žrtava trgovine ljudima. Televizijski programi su primarni izvor informacija o ovom problemu, a slede i ostali mediji, te prijatelji. Ispitanici su zabrinuti zbor prisustva i raširenosti trgovine ljudima u njihovoj zajednici.

Ø *Odgovornost za raširenost i prevenciju trgovine ljudima*

Stavovi ispitanika su bili snažno podeljeni kada je reč o odgovornosti za nivo raširenosti trgovine ljudima na Kosovu. Ispitanici prije svega okrivljuju trgovce ljudima, a nakon toga slede vlasti i policija. Smatra se da policija ne radi dovoljno kako bi sprečila pojavu trgovine ljudima. Jedan od načina borbe protiv trgovine ljudima je informisanje javnosti o ovom problemu, a ispitanici veruju da takvih informacija nema dovoljno.

Ø *Lični angažman u borbi protiv trgovine ljudima*

Velika većina ispitanika iz obe ankete navodi da bi podelili svoja saznanja o trgovini ljudima, odnosno o konkretnim slučajevima trgovine ljudima, i to najčešće sa policijom. Ipak, treba imati na umu da se stavovi i namere ne realizuju uvek u dela.

Ø *Bivše žrtve trgovine ljudima – socijalna reintegracija i pomoć*

Ispitanici se uglavnom slažu da žrtve trgovine ljudima mogu ponovo biti uključene u društvo i da im u tome treba pomoć vlade, policije i društva u celini. Navedeno uključuje psiho-socijalnu pomoć, savetovanje ili rehabilitaciju, smeštaj i hranu, te zaštitu identiteta. Mlade devojke su naglasile da je podrška porodice od presudnog značaja za socijalnu reintegraciju žrtava trgovine ljudima.

Ø *Skolonost rizičnim ponašanjima*

Upitane da navedu da li su same pod rizikom da postanu žrtve trgovine ljudima, devojke su odgovorile na različite načine. Gotovo polovina ispitanica smatra da su pod rizikom. Zabrinjavajuće je da značajan broj devojaka nije znao kako da se zaštiti od trgovine ljudima. Devojke koje su ipak odgovorile na ovo pitanje navode da je ključan izbog prijatelja i ostalih društvenih grupa. Ipak, kvalitativno istraživanje je pokazalo da se određeni broj žrtava trgovine ljudima u tom svetu našao upravo preko poznatih osoba i osoba od poverenja. Mlade devojke bi morale biti detaljno informisane o mogućim rizicima.

5.2. *Žrtve trgovine ljudima*

Ø *Život prije postajanja žrtvom trgovine ljudima*

Većina devojaka su, prije postanka žrtvama trgovine ljudima, živjele sa svojim porodicama – mlađe sa roditeljima a starije kao udate žene sa svojim supružnicima i decom. Finansijska situacija u većini ovih domaćinstava je bila teška. Članovi porodice su uglavnom bili nezaposleni, a uslovi za život u ruralnim područjima, odakle većina devojaka potiče, su bili naročito teški i bez mnogo mogućnosti za ostvarivanje prihoda.

Ø *Vrbovanje i život žrtava*

Ima mnogo načina na koje trgovci ljudima vrbuju svoje žrtve. Jedan od načina je ponuda posla mladim i nezaposlenim devojka. Drugi, već spomenuti način je pristup devojka preko poznatih osoba. Načini na koje trgovci ljudima vrbuju svoje žrtve u mnogim slučajevima znaju biti vrlo okrutni. Primeri o kojima su govorile naše sagovornice su uključivali kidnapovanje, silovanje, prisilno konzumiranje alkohola (i verovatno narkotika, sudeći prema informacijama koje smo dobili kroz intervju sa klijentima seksualnih radnika).

Ø *O vremenu koje su sagovornice provele kao žrtve trgovine ljudima*

Sve naše sagovornice su bile seksualno iskorišćavane. Neke od njih su bile zaposlene u ugostiteljskim objektima (noćni klubovi, restorani, itd.). Prismo je pitao bivše žrtve trgovine ljudima ko su bili tipični korisnici njihovih usluga. Devojke govore da su klijenti bili muškarci različite dobi, od veoma mladih do srednovečnih. Neke od devojaka govore da su među klijentima bili samo kosovski Albanci, dok druge govore da je među njima bilo i stranaca. Devojke pretpostavljaju, a pojedine i tvrde sa sigurnošću, da je zajednička tačka svih klijenata njihovo bogatstvo. Korisnici usluga seksualnih radnika se slažu sa navedenim.

Ø *Vreme nakon oslobađanja*

Opšte je poznato da su nekadašnje žrtve trgovine ljudima često stigmatizirane i socijalno isključene, a to je bio slučaj i sa nekim od devojaka sa kojima smo razgovarali. Posebno je zabrinjavajuće što se dešava da porodice odbacuju bivše žrtve, što bi moglo voditi ponovnom uključivanju u mrežu trgovine ljudima.

Sada kada su se spasile iz mreže trgovine ljudima, ove žene i devojke se nadaju boljoj i svetlijoj budućnosti. U zavisnosti od njihove dobi, njihova očekivanja su obično usmerena ka završetku školovanja ili zasnivanja porodica. Nadaju se da će biti podržane od strane nadležnih institucija i organizacija u procesu rehabilitacije, u pronalasku legalnog zaposlenja i da će im se dati šansa za započinjanje normalnog života.

5.3. *Klijenti komercijalnih seksualnih radnika*

Ø *Generalno o trgovini ljudima*

Sagovornici koji su u proteklih godinu dana imali seksualni odnos sa prostitutkom su sa nama poddelili stavove o trgovini ljudima koji su u velikoj meri podudarni sa onima koje smo dobili anketom na opštoj populaciji. Pojam „trgovina ljudima“ se najčešće povezuje sa kriminalnim aktivnostima i najviše se poistovećuje sa korištenjem devojaka i žena u prostituciji.

Neki od sagovornika smatraju da odgovornost za trgovinu ljudima leži na celokupnom društvu, navodeći da se građani moraju više angažovati kroz saradnju sa predstavnicima zakona. Klijenti veruju da je prisustvo trgovine ljudima opšte poznata stvar, te da stoga saradnja između građana i predstavnika zakona može snažno doprineti borbi protiv trgovine ljudima. Drugi smatraju da je odgovornost na specifičnim organizacijama i institucijama, kao što su sudstvo i policija.

Ø *Trgovina ljudima na Kosovu*

Većina sagovornika se slaže da je trgovina ljudima prisutna na Kosovu. Iako određeni broj njih i dalje posećuje javne kuće, navode da su o problemu trgovine ljudima saznali kroz medije – najčešće preko televizije i novina. Takozvane javne kuće (bordeli) se posećuju od strane muškaraca različitih etničkih pripadnosti; kako lokalaca, tako i stranaca. Kada je reč o dobi klijenata, većina ispitanika navodi da ona varira, dok neki tvrde da su klijenti uglavnom mladi, neobrazovani muškarci.

Ispitanici pri opisivanju devojaka koje rade na takvim mestima imaju različite pristupe. Dok se neki fokusiraju na njihove fizičke karakteristike, drugi iznose informacije o njihovom etničkom, obrazovnom i porodičnom poreklu, te dobi. Slažu se da prostitutke dolaze iz siromašnih porodica, da su uglavnom neobrazovane, bez radnog iskustva i da žele zaraditi novac. Obično su veoma mlade. Devojke dolaze iz stranih zemalja kao što su Bugarska, Moldavija, Albanija i Rusija, ali značajan broj devojaka je i sa Kosova. Neki od sagovornika poistovećuju trgovinu ljudima i dobrovoljnu prostituciju.

Ø *Lična iskustva*

Kao što je već pomenuto, svi sagovornici su imali iskustva sa prostitutkama i poznato im je postojanje objekata koji u njihovim sredinama nude takve usluge. Stavovi sagovornika o ovim mestima se razlikuju. Dok su neki indiferentni, drugi oštro kritikuju postojanje bordela.

Ø *Dostupnost informacija o trgovini ljudima*

Sagovornici imaju različite stavove o dostupnosti informacija o trgovini ljudima. Dok jedni govore da se u javnosti plasira dovoljno informacija, drugi imaju suprotan stav. Jedan od sagovornika koji smatra da takvih informacija nema dovoljno, ističe da se posebna pažnja treba posvetiti obrazovanju mladih ljudi. Generalno, sagovornici se slažu da bi se više informacija o trgovini ljudima trebalo plasirati kroz medije.

6. Rezultati – Anketa sa opštom populacijom

6.1. Opis uzorka

Tabela 01. Opis uzorka (1)

		Frekvencija	Procenat
POL	Muško	264	53.8%
	Žensko	227	46.2%
DOB	16-25	158	31.6%
	26-35	121	24.2%
	36-45	97	19.4%
	46-55	58	11.6%
	56-65	43	8.6%
	66+	23	4.6%
RADNI STATUS	Zaposleni	145	29.0%
	Nezaposleni	355	71.0%
RADNI STATUS (Muškarci)	Zaposleni	108	40,9%
	Nezaposleni	156	59,1%
RADNI STATUS (Žene)	Zaposleni	36	15,9%
	Nezaposleni	191	84,1%
OBRAZOVANJE	Bez završene osnovne škole	43	8.6%
	Završena osnovna škola	114	22.8%
	Završena srednja škola	261	52.2%
	Viša škola (VI stepen)	48	9.6%
	Fakultet (VII stepen)	32	6.4%
	Magistarski/Doktorat	2	0.4%
ETNIČKA GRUPA	Albanska	445	89.0%
	Srpska	51	10.2%
	Bošnjačka	1	0.2%
	Romska	2	0.4%
	Ostali	1	0.2%

Pet stotina ispitanika je učestvovalo u ovom delu istraživanja. Kao što se može videti iz tabele ispod (*pogledati Tabelu 01.*), polna struktura uzorka je skoro potpuno ujednačena - 53.8% ispitanika čine muškarci a 46.2% su bile žene. Nadalje, 31.6% uzorka su činili ispitanici uzrasta od 16 do 25 godina, 24.2% su bili od 26 do 35, 19.4% od 36 do 45, 11.6% od 46 do 55, 8.6% od 56 do 65, i 4.6% su bili stariji od 65 godina. Kada je reč o radnom statusu ispitanika, skoro tri četvrtine su bili nezaposleni (71.0%). Žene su češće nezaposlene od muškaraca.

Kada je reč o obrazovnim dostignućima ispitanika, 8.6% nije završilo osnovnu školu, 22.8% je završilo samo osnovnu školu, 52.2% je završilo srednju školu, 9.6% višu školu² (6. stepen), 6.4% je završilo fakultet (7. stepen) dok je 0.4% imalo završen magistarski ili doktorat. U skladu sa etničkom

² Viša škola – Dvije godine univerziteta

strukturu Kosova, većina ispitanika su bili Albanci (89.0%), dok je 10.2% ispitanika pripadalo srpskoj etničkoj grupi, a 0.8% ostalim manjinskim grupama.

Tabela 02. Opis uzorka (2)

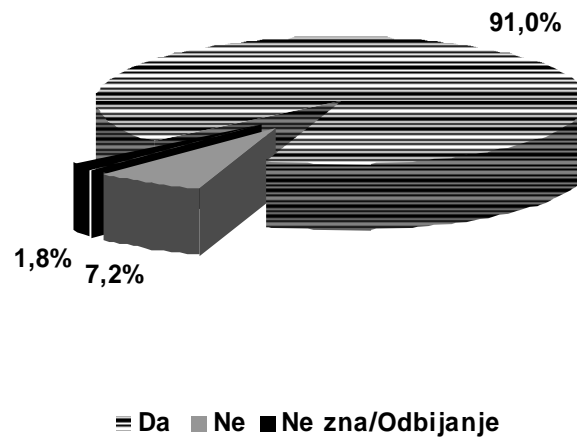
		Frequency	Percent
PODRUČJE	Albansko većinsko područje	450	90.0%
	Srpsko većinsko područje	50	10.0%
REGIJA	Francuski KFOR	105	21.0%
	UK KFOR	135	27.0%
	USA KFOR	85	17.0%
	Njemački KFOR	85	17.0%
	Italijanski KFOR	90	18.0%
TIP NASELJA	Urban	330	66.0%
	Rural	170	34.0%
SOCIO-EKONOMSKA SITUACIJA	Ekonomski smo osigurani	124	24.8%
	Imamo dovoljno sredstava za zabavu/putovanja	69	13.8%
	Teško plaćamo račune	121	24.2%
	Imamo dovoljno novca za račune i smeštaj	119	23.8%
	Nemamo dovoljno novca	60	12.0%
	Ne zna/Ne želi da odgovori	7	1.4%

U skladu sa planom istraživanja, većina ispitanika potiče iz albanskih većinskih područja (90%) dok je ostatak intervjua urađen u srpskim većinskim područjima. (pogledati Tabelu 02.). Distribucija ispitanika po regijama, kao što se može videti iz tabele iznad, je takođe bila unapred planirana. Dvije trećine ispitanika su iz urbanih područja a ostatak uzorka iz ruralnih. Kada je reč o socio-ekonomskom statusu ispitanika, skoro četvrtina (24.8%) navodi da su ekonomski sigurni dok 13.8% ima dovoljno sredstava za zabavu i putovanja. Ostali ispitanici su opisali svoju socio-ekonomsku situaciju više ili manje teškom.

6.2. Znanje o trgovini ljudima

Prvo pitanje postavljeno ispitanicima u ovom istraživanju se odnosilo na upoznatost sa pojmom "trgovina ljudima". Kao što se može videti (pogledati Grafik 01.), velika većina ispitanika (91%) potvrđuje da im je navedeni pojam poznat, odnosno da su imali priliku čuti za njega. Obzirom da je pitanje trgovine ljudima poslednjih godina na ovim prostorima prepoznato kao društveni problem i o njemu se dosta govorilo u medijima, ovakvi rezultati su bili očekivani.

Grafički prikaz 01. Da li ste ikada čuli za pojam „trgovina ljudima“? (N=500)

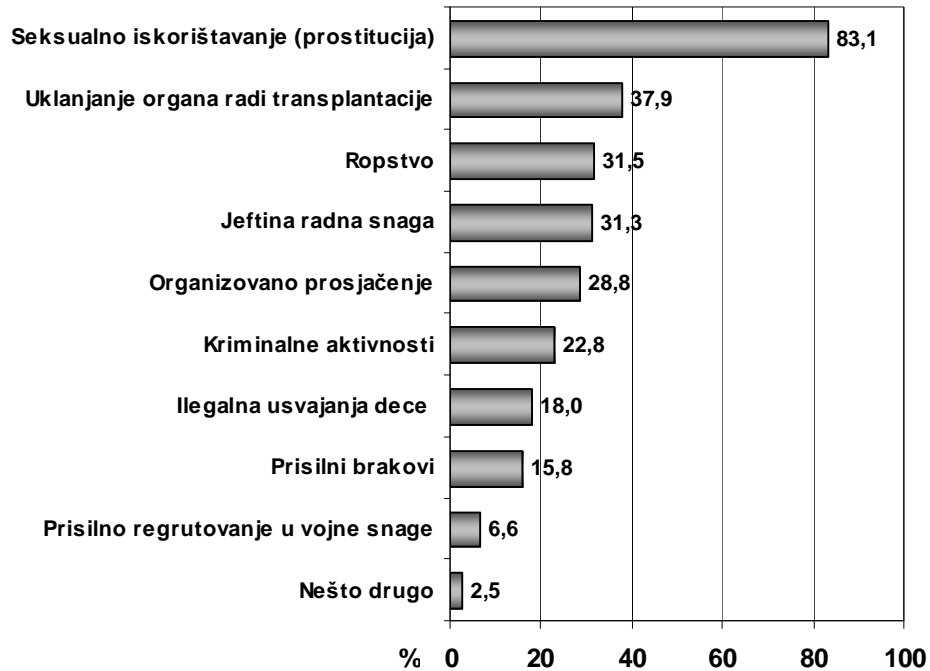

Daljom analizom smo utvrdili da postoje određene razlike u nivou upoznatosti ispitanika sa pojmom "trgovina ljudima", obzirom na njihov obrazovni nivo. Naime, čini se da ispitanici sa višim obrazovnim statusom češće potvrdno odgovaraju na postavljeno pitanje. Obzirom na veličinu uzorka, odnosno pojedinih poduzoraka koje sačinjavaju ispitanici sa različitim obrazovnim nivoom, ove rezultate treba uzeti sa rezervom i posmatrati kao svojevrsni trend koji bi se trebao dodatno istražiti.

Ispitanike koji si potvrdno odgovorili na prethodno pitanje smo dalje zamolili da navedu primere koji opisuju neke od njima poznatih načina na koje trgovci ljudima iskorištavaju svoje žrtve. Važno je napomenuti da ispitanici nisu imali uvid u moguće odgovore, te da su mogli dati više od jednog odgovora. Kao što se može videti (*pogledati Grafički prikaz 02.*), seksualno iskorištavanje, odnosno prostitucija, je oblik iskorištavanja žrtava trgovine ljudima koji je stanovnicima Kosova koji su učestvovali u istraživanju uglavnom poznat, obzirom da je ovaj primer navelo čak 83,1% ispitanika. Pored navedenog, ispitanici su u značajnom broju naveli i druge načine iskorištavanja žrtava trgovine ljudima, kao što su uklanjanje organa radi transplantacije (37,9%), ropstvo (31,5%), jeftina radna snaga (31,3%), organizovano prosjačenje (28,8%), uključivanje žrtava trgovine ljudima u kriminalne aktivnosti (22,8%), ilegalna usvajanja dece (18%), itd.

U skladu sa već opisanom trendom koji ukazuje na postojanje razlika među ispitanicima različitog obrazovnog statusa i na ovom pitanju su uočena slična odstupanja. Naime, ispitanici nižeg obrazovnog statusa su u manjem broju navodili primere iskorištavanja žrtava trgovine ljudima od strane trgovaca ljudima, što ukazuje na manji nivo znanja i upoznatosti sa ovom temom. Takođe, uočeno je da je nivo upoznatosti da konkretnim primerima iskorištavanja žrtava trgovine ljudima niži u ruralnim područjima u kojima je rađeno ispitivanje, u odnosu na ispitanike koji dolaze iz gradskih sredina.

Grafički prikaz 02. Da li znate kako trgovci ljudima iskorištavaju svoje žrtve – možete li dati neke primere? (Višestruki odgovori) (N=455)

Imajući u vidu da se pojam trgovine ljudima često poistovećuje sa pojmom prostitucije, ispitanike smo zamolili da nam, svojim rečima, objasne razliku između ova dva pojma (pogledati Tabelu 03.). Preko polovine ispitanika nije znalo ili htjelo odgovoriti na ovo pitanje (65.6%). Poistovećivanje ovih pojmova je nalaz koji je uočen kroz sve faze ovog istraživanja. Jedan od deset ispitanika (10.2%) definiše trgovinu ljudima kao prisilnu radnju, dok se prostituciji pripisuje da može biti dobrovoljna. Nešto manje od desetine ispitanika (9,2%) ne vidi razliku između ove dvije pojave, te ističe njihovu zajedničku karakteristiku – u oba slučaja se prisilnim putem pokušava doći do finansijske koristi.

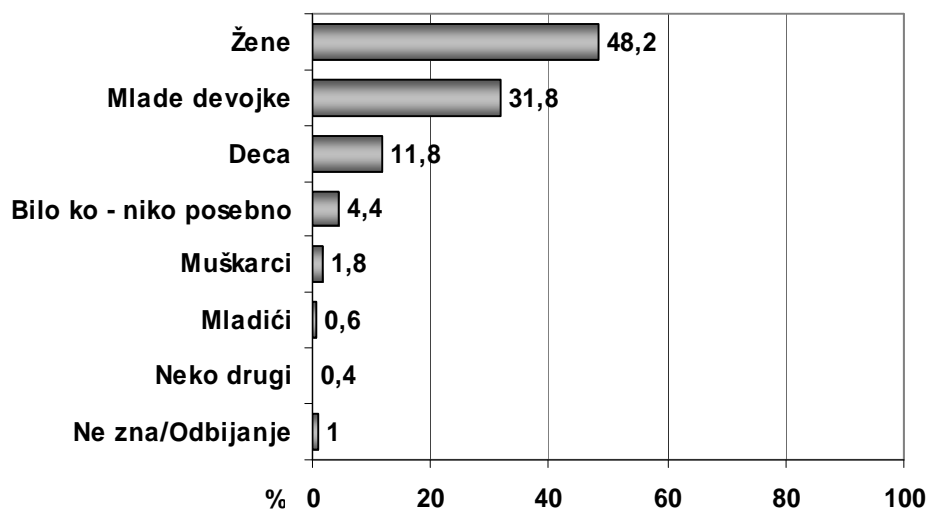
Tabela 03. Za kraj, možete li mi reći, vašim rečima, u čemu se razlikuju trgovina ljudima i prostitucija? (Otvoreni odgovori) (N=500)

Odgovori	%
Trgovina ljudima je kada je neko prisiljen na nešto, dok je prostitucija (ili može biti) slobodan izbor	10.2
Trgovina ljudima i prostitucija su isto (slično); u oba slučaja koristi se sila kako bi se ljudi natjerali da rade nešto za novac	9.2
Trgovina ljudima je prodaja ljudskih bića, prostitucija je kada je neko prisiljen (protiv svoje volje) od strane kriminalaca da pruža seksualne usluge za novac	6.4
Trgovina ljudima se obično dešava kroz prodaju ljudskih organa a prostitucija za seksualno iskorištavanje i finansijsku korist	3.4
Trgovina ljudima se može odnositi na bilo koju robu (uključujući i ljude) a prostitucija samo na žene	1.8
Prostitucija je posledica trgovine ljudima	1.2
Trgovina ljudima se radi zbog raznih koristi a prostitucija samo za seksualne usluge	1.2
Trgovina ljudima je kada se ljudi krijumčare (ilegalno) preko granice a prostitucija pružanje seksualnih usluga za novac	1.0
Trgovina ljudima je kada neko prodaje druge ljude a prostitucija kada prodaje samoga/samu sebe	0.8
Trgovina ljudima je kada je neko vrbovan a prostitucija se plaća	0.6
Trgovina ljudima je kada su devojke kidnapovane a prostitucija kada pružaju usluge za novac	0.6
Trgovina ljudima je neka vrsta prisilnog ponašanja dok je prostitucija slobodan izbor	0.6
Nešto drugo	7.4
Ne znam/Ne želim da odgovorim	65.6

6.3. Žrtve trgovine ljudima – znanja i predrasude

Trgovina ljudima se često pogrešno razumeva. Mediji često senzacionalistički izveštavaju o ovoj pojavi, iznoseći samo one najšokantnije informacije. Ovakav pristup problemu stvara uslove za formiranje niza predrasuda o tome ko su zapravo žrtve trgovine ljudima i koje kategorije stanovništva su rizične grupe kada je reč o trgovini ljudima. Poznato je da se žrtve trgovine ljudima neretko stigmatiziraju i čak okrivljuju za situaciju u kojoj su se našli. Stoga je vrlo značajno ispitati šta stanovnici Kosova znaju o žrtvama trgovine ljudima i koliko su njihova znanja eventualno zasićena predrasadama. Uvid u znanja koja građani Kosova imaju (ili nemaju) o trgovini ljudima pružiće osnovu za stvaranje strategije o informisanju stanovnika Kosova, što je svakako jedna od značajnih stavki u borbi protiv trgovine ljudima. U vezi sa navedenim, prvo pitanje postavljeno ispitanicima se odnosilo na njihov stav o tome ko su najčešće žrtve trgovine ljudima. Kao što se može videti (*pogledati Grafički prikaz 03.*), ispitanici u većini procenjuju da su žene najčešće žrtve trgovine ljudima a taj je odgovor dalo 48,2% ispitanih stanovnika Kosova. Nadalje, procenjuje se da su mlade devojke Takođe česte žrtve trgovine ljudima, na šta ukazuje 31,8% ispitanika. Pored navedenog, i deca su, u značajnom broju (11,8%), prepoznata kao žrtve trgovine ljudima.

Grafički prikaz 03. Šta mislite, ko su najčešće žrtve trgovine ljudima?(N=500)

Ispitanike smo dalje zamolili da objasne zašto smatraju da su upravo prethodno navedene kategorije pod najvećim rizikom da postanu žrtve trgovine ljudima. U analizi smo uzeli u obzir samo najfrekventnije odgovore iz prethodnog pitanja – žene, mlade devojke i decu. U narednoj tabeli (*pogledati Tabelu 04.*) mogu se videti odgovori koje su ispitanici davali pokušavajući objasniti svoj stav. Kao što se može videti, značajan broj ispitanika, između 25 i 30%, nije znao ili želio obrazložiti svoj stav. Ispitanici koji su dali odgovor na ovo pitanje su, umesto da razloge za ranjivost navedenih kategorija objasne karakteristikama istaknutih kategorija, stavili naglasak na same trgovce ljudima. Naime, više od 40% ispitanika smatra da su negativne osobine trgovaca ljudima “zaslužne” za visok rizik kojem su izložene žene, mlade devojke, odnosno decu. Tako se ističe da su trgovci ljudima zli, da žele brzu i laku zaradu i slično.

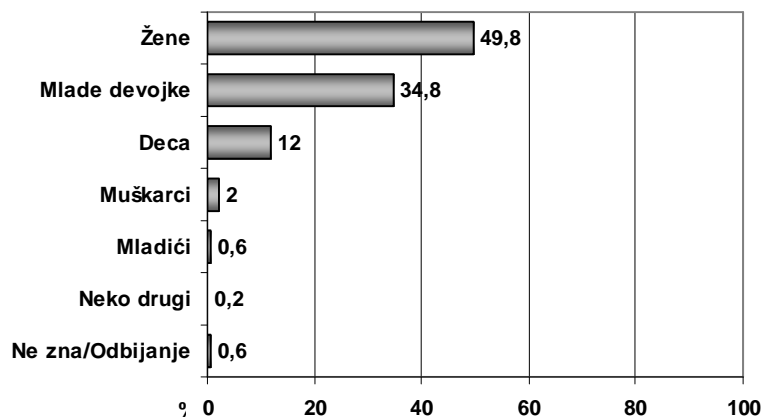
Nadalje, određeni broj odgovora koje su dali ispitanici se veže uz nepovoljnu socio-ekonomsku situaciju, objašnjavajući da su siromaštvo, te želja za dostizanjem materijalnog blagostanja i boljeg života jedan od razloga zašto su navedene kategorije stanovništva pod najvećim rizikom da postanu žrtve trgovine ljudima. Manji broj ispitanika je pokušao dati objašnjenje za svoj prethodni odgovor ističući da su mlade devojke, slabe i ranjive.

Tabela 04. Zašto mislite da su žene/mlade devojke/deca žrtve trgovine ljudima? (Otvoreni odgovori) (N=495)

Odgovori	Žene (N=241)	Mlade devojke (N=159)	Deca (N=59)
Kriminalci/trgovci ljudima su zli/žele brzo zaraditi novac	47,7	47,8	39,0
Zato što su devojke nežne i slabe	1,7	3,8	0,0
Prostitucija	2,9	5,7	1,7
One su naivne	2,1	3,1	0,0
Iako ih je prevariti i iskoristiti	0,0	0,6	0,0
Transplantacija organa	0,4	1,9	5,1
Žrtve trgovine ljudima se u toj situaciji nađu protiv svoje volje	0,0	0,6	0,0
Siromaštvo	4,6	3,1	1,7
Zato što su prodane nekome (vlasnicima barova)	1,2	3,8	3,4
Traže bolji život	1,2	1,3	1,7
Iskorištavanje	1,7	1,3	1,7
Nisu pažljive	0,0	0,6	3,4
Nedostatak roditeljske pažnje	0,0	0,6	0,0
Nemaju drugog izbora	0,4	0,0	0,0
Najranivija grupa	0,4	0,0	10,2
Nedostatak obrazovanja	0,8	0,0	0,0
Brak	0,4	0,0	0,0
Nedostatak vladavine prava	0,4	0,0	0,0
Sudstvo ne funkcionise	0,8	0,0	0,0
Dečija radna snaga	0,4	0,0	0,0
Ne znam/Ne želim da odgovorim	32,8	25,8	32,2

Procena rizika kojem su izložene pojedine kategorije stanovništva je uglavnom u skladu sa Procenom stvarnog stanja, odnosno ispitanici smatraju da su upravo žene (49,8%), mlade devojke (34,8%) i deca (12%), prepoznati kao najčešće žrtve trgovine ljudima, one kategorije stanovništva koje su pod najvećim rizikom da budu uključene u proces trgovine ljudima, odnosno da postanu žrtve (pogledati Grafički prikaz 04.).

Grafički prikaz 04. Šta mislite, ko je pod većim rizikom da postane žrtva trgovine ljudima? (N=500)

Iz prethodnog pitanja se može videti da ispitanici smatraju da su pojedine kategorije stanovnika pod većim rizikom da postanu žrtve trgovine ljudima. Naredno pitanje je bilo na tragu navedenog i bilo je umjereno na identificiranje onih kategorija stanovnika koji se mogu svrstati u rizične kategorije stanovništva (pogledati Tabelu 05.). Takođe, ovo je pitanje ukazalo i na niz postojećih predrasuda koje se vežu uz žrtve trgovine ljudima.

Ispitanici se uglavnom slažu da su žene (90,4%) pod većim rizikom da postanu žrtve trgovine ljudima u odnosu na muškarce (1,2%), dok 8% ispitanih procenjuje da je rizik isti za sve ljude bez obzira na njihov pol. U javnosti se trgovina ljudima najčešće spominje u kontekstu seksualnog iskorištavanja, te su žrtve najčešće ženskoga spola; stoga ne iznenađuje ovakav stav ispitanika. Nadalje, procenjuje se da su deca i mlađe osobe pod većim rizikom (77,4%) da postanu žrtve trgovine ljudima u odnosu na starije osobe (3,2%) dok oko petine ispitanika (18,8%) smatra da dob nije presudan faktor. Opisani stavovi su verovatno posledica znanja koja ispitanici imaju o žrtvama trgovine ljudima, odnosno informacija koje se plasiraju o žrtvama trgovine ljudima koje su u javnosti najčešće opisuju kao mlade žene koje se seksualno iskorištavaju. Ispitanici dalje smatraju da su osobe nižeg ekonomskog statusa pod većim rizikom (61,4%) da postanu žrtve trgovine ljudima u odnosu na osobe koje su bogatije (6,2%). Ipak, značajno je napomenuti da čak 29,8% ispitanih procenjuje da ekonomski status ne utiče na nivo rizika kojem je neka osoba izložena. Slična je situacija u sa obrazovanjem. Naime, 59% ispitanika smatra da su osobe nižeg obrazovnog statusa pod većim rizikom da postanu žrtve trgovine ljudima od osoba koje su obrazovanije (2%), dok 35,2% ispitanih smatra da je rizik isti za sve osobe, bez obzira na njihov obrazovni status. U skladu sa navedenim je i stav koji ispitanici imaju o uticaju informisanosti na rizik za postajanje žrtve trgovine ljudima. Tako se smatra da su osobe koje su neinformisane pod većim rizikom (66,8%) da postanu žrtve trgovine ljudima u odnosu na one koje raspolažu potrebnim informacijama (0,4%). Oko četvrtine ispitanih (25,4%) smatraju da informisanost nije značajan faktor koji će uticati na nivo rizika kojem je neka osoba izložena.

Nadalje, tip naselja u kojem neko živi ne utiče na rizik za postajanje žrtve trgovine ljudima, obzirom da skoro polovina ispitanih deli taj stav (48,6%). Značajan broj ispitanika sposobnosti smatra značajnim faktorom koji pogoduje porastu rizika za postajanje žrtvom trgovine ljudima. Naime, skoro polovine ispitanih smatra da su manje inteligentne osobe pod većim rizikom da postanu žrtve trgovine ljudima (48,8%). Naredno pitanje ukazuje na postojanje izraženih predrasuda kod ispitanika. Skoro polovina ispitanih (48,8%) smatra da su nemoralne osobe pod većim rizikom da postanu žrtve trgovine ljudima, što bi zapravo značilo da su te osobe u određenoj mjeri odgovorne za situaciju u kojoj su se našli.

Tabela 05. Šta mislite, ko je pod većim rizikom da postane žrtva trgovine ljudima? (N=500)³

Pod većim rizikom %		Rizik je isti za sve	NZ/O	Pod većim rizikom %	
Žene	90,4	8	0,4	1,2	Muškarci
Deca i mlađe osobe	77,4	18,8	0,6	3,2	Osobe srednje ili starije dobi
Siromašniji	61,4	29,8	2,6	6,2	Bogatiji
Neobrazovani	59	35,2	3,8	2	Obrazovani
Nemoralne osobe	48,8	41,2	7,2	2,8	Moralne osobe
Manje inteligentni	48,8	40,4	8,8	2	Više inteligentni
Neinformisani	66,8	25,4	7,4	0,4	Informisani
Rural	24,2	48,6	10,4	16,8	Urban

³ NZ/O – Ne znam/Odbijanje

Dalje smo ispitanike zamolili da iznesu svoje mišljenje, odnosno stav, o određenom broju tvrdnji koje se vežu uz trgovinu ljudima. Odgovori koje smo dobili nas navode na zaključak da značajan broj stanovnika Kosova koji su učestvovali u istraživanju ima usvojene predrasude o žrtvama trgovine ljudima i trgovini ljudima uopšte. Tako se može videti (*pogledati Tabelu 06.*) da preko trećine ispitanih (36,8%) smatra da žrtve trgovine ljudima mogu pobjeći ukoliko to zaista žele, čime se zapravo žrtvama trgovine ljudima pripisuje da svesno pristaju na situaciju u kojoj su se našli, te da je to na neki način i njihov lični izbor. Odgovori na naredno pitanje potvrđuju navedeno – preko četvrtine ispitanika (30,2%) smatra da žrtve trgovine ljudima znaju u šta se opuštaju, čime se zapravo iznosi pretpostavka da su žrtve trgovine ljudima odgovorne za svoj položaj i situaciju u kojoj su se našli.

Stavovi ispitanika su podjeljeni kada je reč o moralnosti djevojaka koje su postale prostitutke. Naime, 29,4% ispitanika smatra da su devojke koje su postale prostitutke nemoralne, dok oko polovine ispitanih ima suprotan stav. U vezi sa navedenim, 36,6% ispitanika smatra da su devojke, iako prisiljene na bavljenje prostitucijom, u biti nemoralne. S druge strane, tri četvrtine ispitanika smatra da su osobe koje koriste usluge seksualnih usluga prostitutki nemoralne. Skoro polovina ispitanika (47,6%) smatra da je niska inteligencija djevojaka razlog upuštanja u veze da svodnicima koje ih dalje vode u svijet prostitucije. Razumna je pretpostavka nešto manje od polovine ispitanika (46,5%) da je niži ekonomski status mogući razlog zbog kojeg devojke postaju žrtve trgovine ljudima.

Bez obzira na iznesene pretpostavke, više od 80% ispitanika veruje da su ove žene i devojke žrtve, a 89% smatra da one zaslužuju pomoć vlade. Puna odgovornost za trgovinu ljudima se uglavnom pripisuje trgovcima ljudima. Za kraj ove sekcije pitanja smo ispitanike zamolili da procene da li su oni sami pod rizikom da postanu žrtve trgovine ljudima i oni su se uglavnom, u manjoj ili većoj mjeri, složili da se to njima ne može dogoditi (62,6%).

Tabela 06. Pročitacu vam listu tvrdnji. Molim vas da mi kažete u kojoj meri se slažete sa sledećim tvrdnjama. Da li se u potpunosti slažete, donekle slažete, donekle ne slažete ili se uopšte ne slažete? (N=500)

Tvrdnje/Odgovori	U potpunosti se slažem	Donekle se slažem	Donekle se ne slažem	Uopšte se ne slažem	NZO
Ljudi koji su upleteni u trgovinu ljudima kao žrtve mogu pobeći ukoliko to zaista žele.	4,7	17,7	30,7	38,3	8,7
Žrtve trgovine ljudima znaju u šta se opuštaju.	3,3	20,3	32,7	36,7	7,0
Devojke koje su žrtve trgovine ljudima su nemoralne zato što su postale prostitutke.	11,7	14,0	29,3	35,0	10,0
Žrtve trgovine ljudima zaslužuju pomoć vlade.	68,0	18,7	5,7	4,0	3,7
Devojke koje su postale žrtve trgovine ljudima moraju biti pomalo glupe da bi se upustile u vezu sa svodnikom.	21,7	20,7	19,3	11,7	26,7
Devojke koje su žrtve trgovine ljudima se nađu u toj situaciji zato što im je potreban novac i to je jedini način da dođu do njega.	14,3	49,3	14,0	12,7	9,7
Devojke koje su žrtve trgovine ljudima su prave žrtve; trgovci ljudima su ti koji su krivi i koji krše zakon.	59,0	14,3	5,3	9,0	12,3
Korišćenje seksualnih usluga prostitutki je nemoralno.	43,3	20,0	6,3	7,7	22,7
Iako su prostitutke natjerane da rade taj posao, one su nemoralne.	19,3	19,3	11,0	25,3	25,0
Ja nikada ne bih mogao/a postati žrtvom trgovine ljudima.	43,1	18,1	9,0	16,4	13,4

Upitani da navedu kako mogu prepoznati žrtvu trgovine ljudima, preko polovine ispitanika nisu znali dati odgovor na ovo pitanje. Veći broj ispitanika (11,2%) navodi da se osoba koja je žrtva trgovine ljudima ne može prepoznati, odnosno da tu informacija moramo dobiti od same žrtve ili iz nekog drugog izvora da bismo znali da je osoba uključena u trgovinu ljudima. Oko desetine ispitanika (10,6%) smatraju da se žrtva trgovine ljudima može prepoznati po svom ponašanju, ne precizirajući tačno šta se pod „čudnim“ ponašanjem podrazumeva. Manji broj ispitanika (5,2%) navodi da se osobe koje su žrtve trgovine ljudima mogu prepoznati po izgledu. Ostali, manje frekventni, odgovori su prikazani u tabeli ispod (*pogledati Tabelu 07.*)

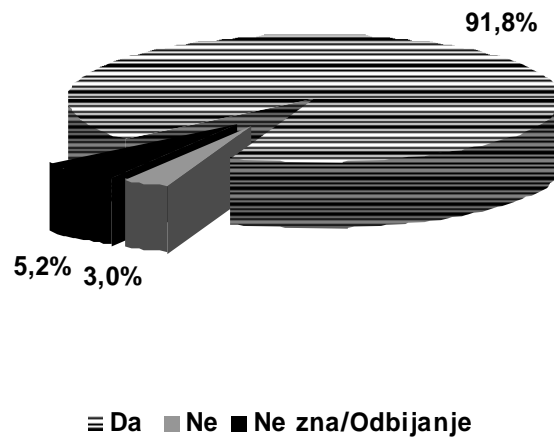
Tabela 07. Kako se može prepoznati žrtva trgovine ljudima? (Otvoreni odgovori) (N=500)

Odgovori	%
Mislim da to ne možemo znati	11.2
Na osnovu ponašanja osobe (ponaša se čudno)	10.6
Na osnovu njenog izgleda	5.2
Fizička i mentalna iscrpljenost	2.0
Izgledaju uplašeno (traumatizovano)	1.8
Ako je oteta protiv svoje volje	1.6
Znakovi (masnice) na telu	1.2
Ako napusti porodicu (kuću)	1.2
Ako je zatvorena (ako ostaje na jednom mestu duže vreme)	1.0
Ako ne govori naš jezik	0.8
Osoba traži novac	0.6
Kada je osoba tužna i usamljena	0.6
Različiti su od drugih ljudi	0.6
Ako radi u baru	0.6
Nešto drugo	2.4
Ne znam/Ne želim da odgovorim	58.2

6.4. Trgovina ljudima na Kosovu

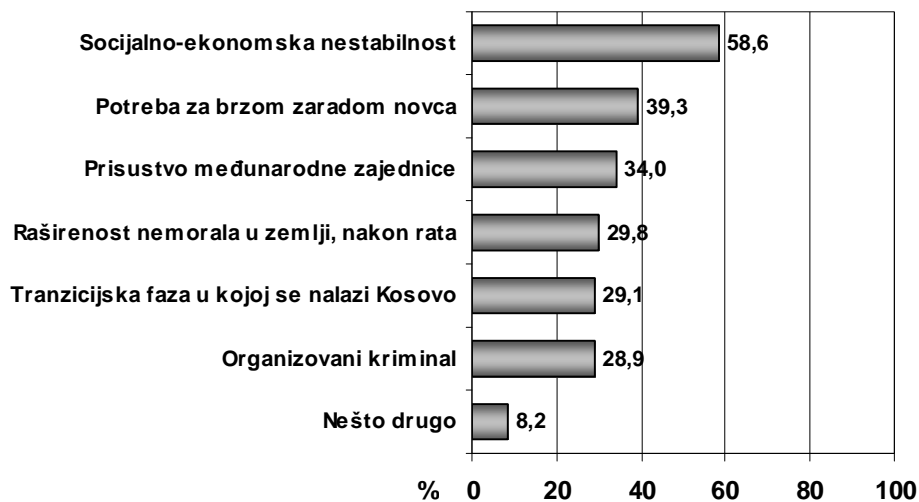
Sledeća grupa pitanja je bila fokusirana na prikupljanje informacija o percepcijama koje ispitanici imaju o nivou raširenosti trgovine ljudima na Kosovu i u njihovim lokalnim zajednicama. Ispitanici su se složili (*pogledati Grafički prikaz 05.*) da je trgovina ljudima raširena pojava na Kosovu (91.8%).

Grafički prikaz 05. Šta mislite, da li je trgovina ljudima prisutna i na Kosovu? (N=500)

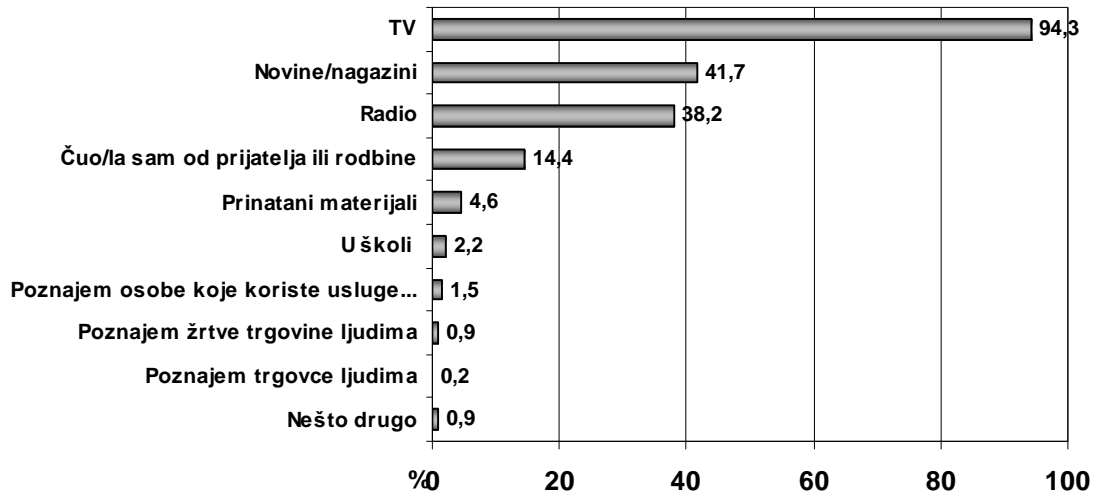
Ispitanike koji su potvrdno odgovorili na prethodno pitanje smo zamolili da navedu koji su razlozi i faktori doveli trgovinu ljudima na Kosovo (*pogledati Grafički prikaz 06.*). Značajno je napomenuti sa ispitanici nisu imali uvid u odgovore, te da su imali mogućnost davanja više odgovora na ovo pitanje. Kao odgovor na koji se odlučila većina ispitanika se izdvaja socijalno-ekonomska nestabilnost Kosova, koju kao razlog ili faktor koji je doveo do pojave trgovine ljudima na Kosovu navodi 58,9% ispitanika. Nadalje, 39,3% ispitanih stanovnika Kosova smatra da je potreba za brzom zaradom novca još jedan od razloga ili faktora koji pogoduju pojavi i prisustvu trgovine ljudima na Kosovu. Oko trećine ispitanika (34%) procenjuje da je prisustvo međunarodne zajednice jedan od razloga ili faktora. Raširenost nemoralna u zemlji, kao popratna posledica minulih ratnih dešavanja, je istaknuta od strane 29,8% ispitanika kao još jedan of faktora ili razloga koji su doveli trgovinu ljudima na Kosovo, dok nešto manji broj ispitanika 29,1% smatra da je tranzicijska faza u kojoj se nalazi Kosovo značajan uzročnik. Nešto više od četvrtine ispitanika (28,9%) ističe da je organizovani kriminal značajan uzročnik pojave i prisustva trgovine ljudima na Kosovu.

Grafički prikaz 06. Prema vašem mišljenju, koji su razlozi i faktori doneli trgovinu ljudima na Kosovo? (Višestruki odgovori) (N=459)

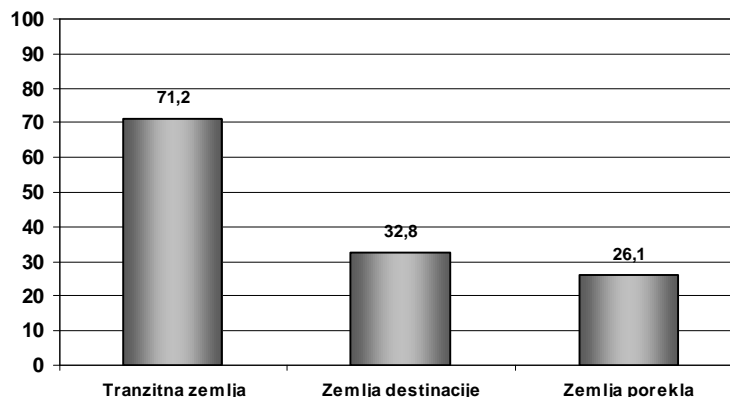
Kada je reč o načinu na koji su ispitanici saznali o prisustvu trgovine ljudima na Kosovu, kao izvori informacija preovladavaju različite vrste medija koje su dostupne stanovnicima Kosova. Kao što se moglo i pretpostaviti (*pogledati Grafički prikaz 07.*), velika većina ispitanika (94,3%) su za prisustvo trgovine ljudima na Kosovu saznali iz programa televizijskih stanica koje prate. Nešto manje od polovine ispitanika (41,7%) su za problem trgovine ljudima saznali iz novina ili magazina koje čitaju, dok nešto manje od toga (38,2%) navodi da su ovu informaciju dobili kroz programe radio stanica koje prate. Daljnjih 14,4% ispitanika su za prisustvo trgovine ljudima saznali kroz komunikaciju sa prijateljima i/ili rodbinom.

Grafički prikaz 07. Na koji ste način saznali da je problem trgovine ljudima prisutan na Kosovu? (Višestruki odgovori) (N=459)

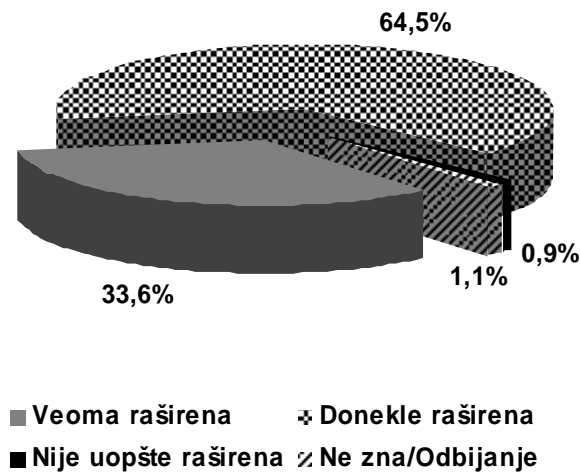
Naredno pitanje koje smo postavili našim ispitanicima se odnosilo na položaj koji Kosovo zauzima u procesu trgovine ljudima (*pogledati Grafički prikaz 08.*). Da li je Kosovo tranzitna zemlja, zemlja porekla ili destinacije? Ipak, samo 32,8% ispitanika su naveli da je Kosovo, pored toga što je tranzitna zemlja, ujedno i zemlja destinacije, odnosno zemlja u kojoj se žrtve trgovine ljudima iskorištavaju, dok 26,1% ispitanika smatra da je Kosovo i zemlja porijekla. Anengotski dokazi govore da je broj domaćih žrtava trgovine ljudima u porastu, dok je broj stranih žrtava u opadanju. Čini se da ispitanici nisu u potpunosti upoznati sa prirodom problema trgovine ljudima na Kosovu.

Grafički prikaz 08. Prema vašim saznanjima, koji je položaj Kosova u procesu trgovine ljudima? Da li je Kosovo zemlja porekla – u kojoj se žrtve trgovine ljudima pronalaze i regrutuju, tranzitna zemlja ili destinacijska zemlja – u kojoj se žrtve iskorištavaju? (Višestruki odgovori) (N=459)

Stanovnici Kosova koji su učestvovali u istraživanju su svesni da je problem trgovine ljudima prisutan na Kosovu i to je stav koji deli velika većina ispitanika (*pogledati Grafički prikaz 09.*). Naime, 64,5% ispitanika smatra da je trgovina ljudima donekle raširena pojava na Kosovu, dok 33,6% ispitanika procenjuje da je veoma prisutna.

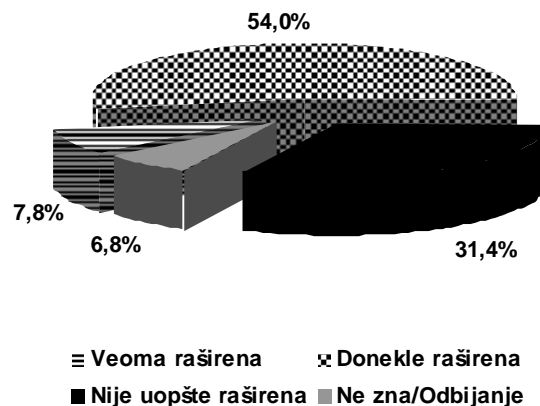
Grafički prikaz 09. Prema vašem mišljenju, u kojoj je meri trgovina ljudima raširena na Kosovu? Da li je to veoma raširena, donekle raširena ili nije uopšte raširena pojava? (N=459)

Ipak, fokusirajući se na lokalnu sredinu u kojoj ispitanici žive, misleći pri tome na grad ili selo u kojem žive, ispitanici pokazuju značajno različit stav (*pogledati Grafički prikaz 10.*).

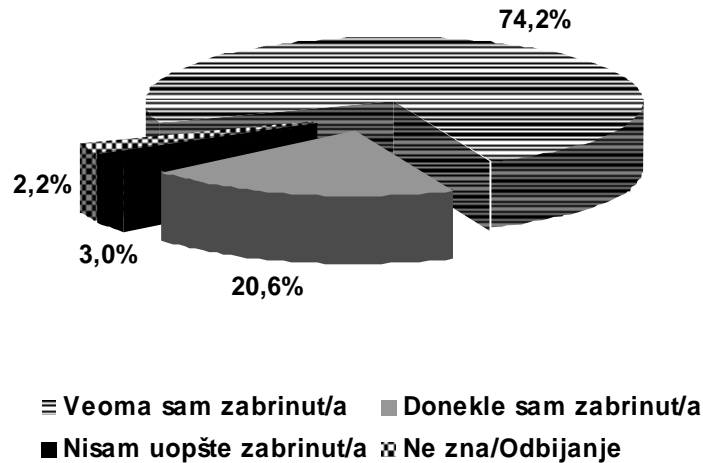
Naime, čak 31,4% ispitanika smatra da problem trgovine ljudima nije uopšte prisutan u lokalnoj sredini u kojoj žive. Nešto preko polovine ispitanika (54%) procenjuje da je trgovina ljudima u njihovoj sredini donekle raširena, dok 7,8% ispitanika smatra da je ovaj problem veoma raširen. Čini se da tip naselja u kojem ispitanici žive utiče na njihove percepcije o razmeru problema u lokalnoj sredini. Značajno veći broj ispitanika iz ruralnih područja (41.4%) u odnosu na ispitanike iz urbanih područja (26.2%) smatra da trgovina ljudima nije uopšte raširena u lokalnim sredinama u kojima žive.

Grafički prikaz 10. Prema vašem mišljenju, u kojoj je meri trgovina ljudima raširena u vašoj zajednici (gradu ili selu)? Da li je to veoma raširena, donekle raširena ili nije uopšte raširena pojava? (N=459)

Budući da je velika većina ispitanika svesna prisustva i raširenosti problema trgovine ljudima na Kosovu, ne iznenađuje zabrinutost koju ispitanici ispoljavaju u vezi sa ovim pitanjem. Tako se može videti (pogledati *Grafički prikaz 11.*), da oko tri četvrtine ispitanika (74,2%) navodi da su veoma zabrinuti zbog raširenosti trgovine ljudima na Kosovu, dok 20,6% ispitanih ističe da su donekle zabrinuti zbog razmera ovog problema.

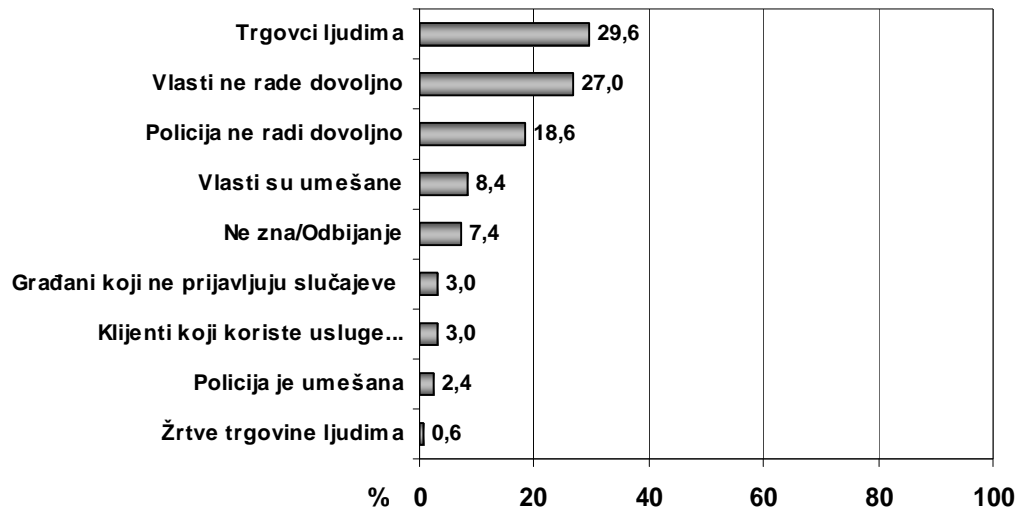
Grafički prikaz 11. Da li vas i u kojoj meri raširenost trgovine ljudima na Kosovo zabrinjava? Da li ste veoma zabrinuti, donekle zabrinuti ili niste uopšte zabrinuti? (N=500)

6.5. Odgovornost za raširenost i suzbijanje trgovine ljudima

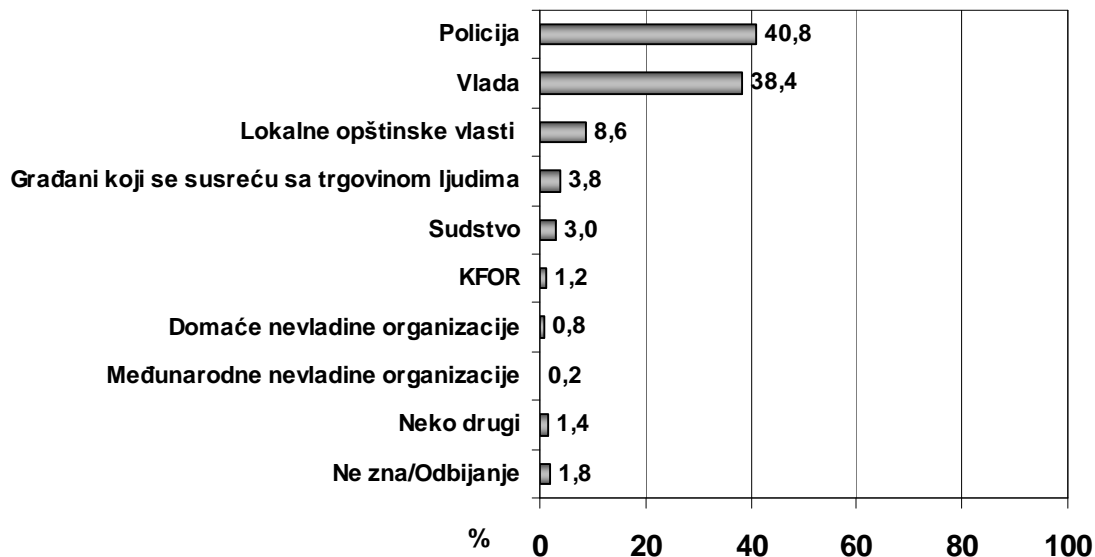
Kada je reč o odgovornosti za raširenost trgovine ljudima na Kosovu, mišljenja ispitanika su dosta podeljena (pogledati *Grafički prikaz 12.*). Nešto manje od trećine ispitanika (29,6%) odgovornima smatra trgovce ljudima, odnosno kriminalce koji se bave trgovinom ljudima. Otprilike svaki četvrti ispitanik (27%) ističe da su za prisustvo i raširenost trgovine ljudima na Kosovo najodgovornije vlasti zato što ne rade dovoljno na suzbijanju trgovine ljudima, dok 18,6% ispitanika odgovornima smatra policiju, procenjajući da ista ne radi dovoljno na suzbijanju ovoga problema. Otprilike desetina ispitanika čak smatra da su vlasti (8,4%), odnosno policija (2,4%) umešani u trgovinu ljudima, te da su samim tim odgovorni za prisustvo i raširenost trgovine ljudima na Kosovu.

Grafički prikaz 12. Šta mislite ko je odgovoran za prisustvo i raširenost trgovine ljudima na Kosovu?
 Od ovih koje ste upravo spomenuli, za koga mislite da je najodgovorniji za prisustvo i raširenost trgovine ljudima na Kosovu? (N=500)

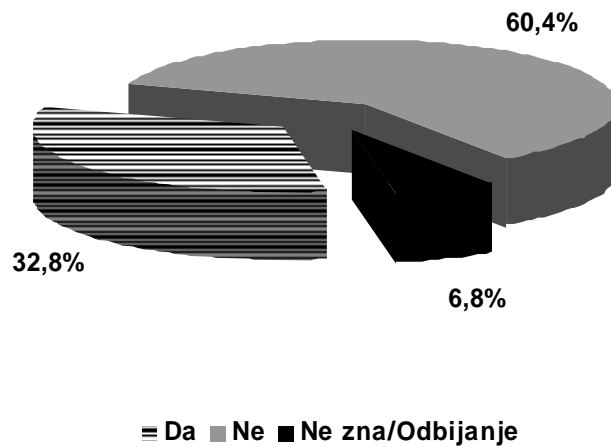
Govoreći o borbi protiv trgovine ljudima, ispitanici su istakli značaj uloge policije i vlasti (*pogledati Grafički prikaz 13.*). Više od 40% ispitanika smatra da bi s policija trebala brinuti o ovom problemu i boriti se protiv njega, dok 38.4% ispitanika odogovornost pripisuje kosovskoj vladi.

Grafički prikaz 13. Šta mislite, ko bi trebao voditi računa o problemu trgovine ljudima i raditi na njenom suzbijanju? (N=500)

Informisanje građana o trgovini ljudima je svakako jedan od važnih aspekata prevencije. Zato smo ispitanike pitali da li se u javnosti plasira dovoljno informacija o ovom problemu. Tri od pet ispitanika (60.4%) je odgovorilo negativno (*pogledati Grafički prikaz 14.*).

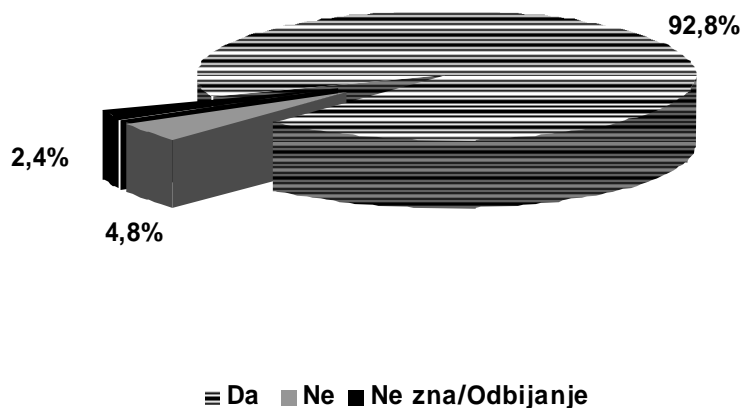
Grafički prikaz 14. Prema vašem mišljenju, da li se u javnosti plasira dovoljno informacija o trgovini ljudima? (N=500)

6.6. Lični angažman u borbi protiv trgovine ljudima

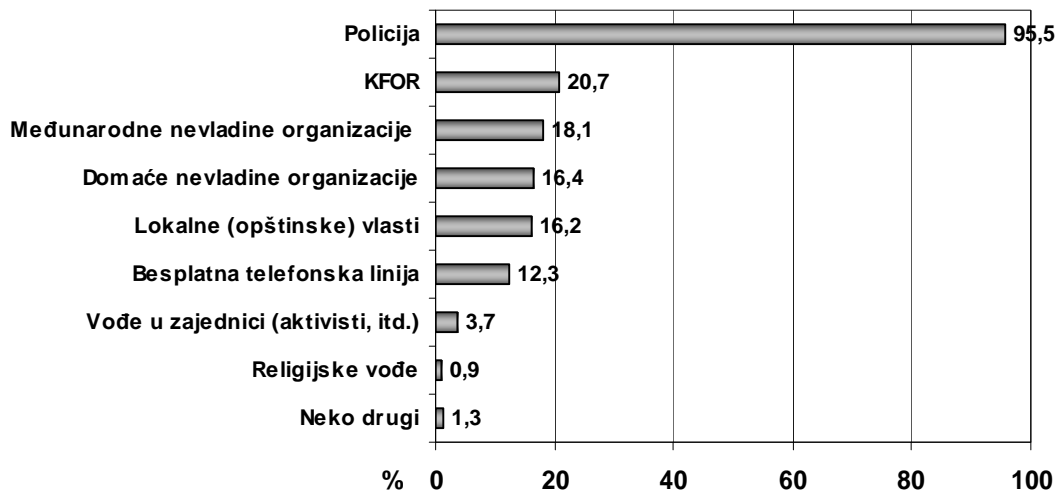
Ispitanici su takođe upitani šta bi uradili ukoliko bi bili svedoci ili raspolagali informacijama o trgovini ljudima. Želeli smo saznati da li bi ispitanici podelili te informacije sa drugima i na taj način doprineli borbi protiv trgovine ljudima. Velika većina (pogledati Grafički prikaz 15.) ispitanika (92.8%) navodi da bi delili te informacije sa drugima.

Grafički prikaz 15. Ukoliko biste biti svedok trgovine ljudima ili posedovali informacije o trgovini ljudima, da li biste sa drugima podelili to saznanje? (N=500)

Daljom analizom je utvrđeno da bi stanovnici Kosova (*pogledati Grafički prikaz 16.*), u slučaju da posjeduju informacije o trgovini ljudima, najviše poverenja imali u policiju. Više od trećine ispitanika (34,5%) bi kontaktirali međunarodne ili domaće nevladine organizacije. Oko jedne petine ispitanika (20,7%) navodi da bi informacije o trgovini ljudima podelili sa KFOR-om, dok bi se 16,2% ispitanika obratilo lokalnim opštinskim vlastima. Otprilike svaki deseti ispitanik (12,3%) bi kontaktirao toll-free telephone hotline. Ispitanici koji su prethodno naveli da ne bi podelili korisne informacije o trgovini ljudima su to uglavnom objašnjavali strahom za vlastitu i sigurnost bližnjih.

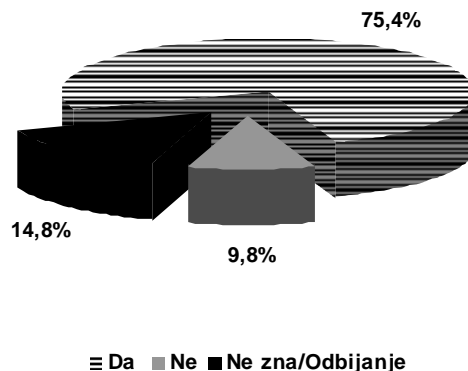
Grafički prikaz 16. Koga biste informisali o slučaju trgovine ljudima? (Višestruki odgovori) (N=464)

6.7. Socijalna reintegracija i pomoć društva

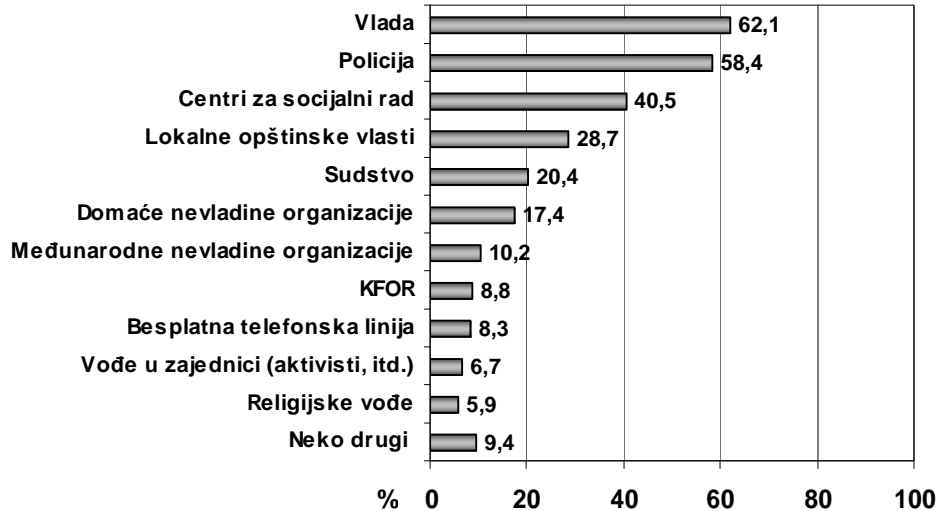
Mogu li žrtve trgovine ljudima biti rehabilitovane i reintegrirane u svoje porodice i zajednice ili im se trebaju ponuditi druga rešenja ako ne mogu da se vrate u zajednicu iz koje potiču? Svakako da im je u pokušajima reintegracije u društvo potrebna pomoć nadležnih institucija i organizacija, ali i podrška porodice, te šire zajednice. Stoga smo ispitanike, za početak, zamolili da procene da li je reintegracija žrtava trgovine ljudima uopšte moguća (*pogledati Grafički prikaz 17.*). Otprilike tri od četiri ispitana stanovnika Kosova potvrdno odgovaraju na ovo pitanje (75,4%), dok oko desetine ispitanika (9,8%) odgovara odrečno.

Grafički prikaz 17. Šta mislite, mogu li žrtve trgovine ljudima biti ponovo prihvaćene u svojim porodicama i zajednici? (N=500)

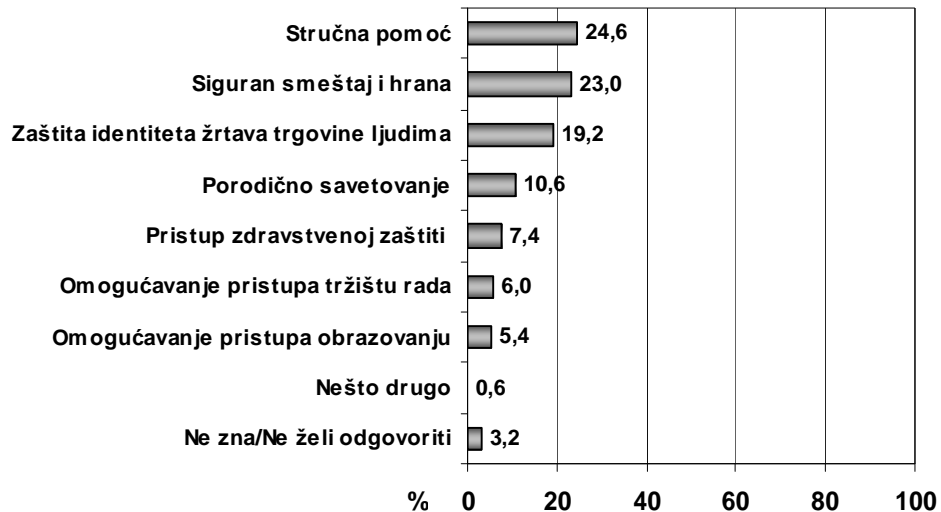
Dalje smo ispitanike zamolili da procene čija je odgovornost pružanje pomoći žrtvama trgovine ljudima u pokušajima ponovnog uključivanja u društvo. Kada je reč o reintegraciji bivših žrtava trgovine ljudima u društvo, ispitanici su davali dosta različite odgovore (*pogledati Grafički prikaz 18.*). Naime, šest od deset ispitanika smatra da bi vlada trebala pomoći žrtvama trgovine u ponovnom uključivanju u društvo (62,1%). Nešto manje od tog broja ispitanika (58,4%) smatra da bi to trebao biti zadatak policije, dok 40,5% ispitanika procenjuje da bi se tim pitanjima trebao baviti Centar za socijalni rad.

Grafički prikaz 18. Ko bi trebao pomoći žrtvama trgovine u ponovnom uključivanju u društvo? (Višestruki odgovori) (N=377)

Kada je reč o vrsti pomoći koja je žrtvama trgovine potrebna u pokušajima integracije u društvo, mišljenja ispitanika su dosta podeljena (*pogledati Grafički prikaz 19.*). Naime, oko jedna četvrtina ispitanika (24,6%) smatra da je žrtvama trgovine ljudima najpotrebnija stručna psihosocijalna pomoć, savetovanje i rehabilitacija. Nešto manje od svakog četvrtog ispitanika (23%) smatra da je žrtvama trgovine ljudima prije svega potreban siguran smeštaj i hrana, dok 19,2% ispitanika procenjuje da je žrtvama trgovine ljudima najpotrebnija zaštita identiteta. Jedan od deset ispitanika (10,6%) stavlja naglasak na ulogu porodice u procesu reintegracije u društvo, ističući da je od presudnog značaja uloga porodičnih savorovališta.

Grafički prikaz 19. Prema vašem mišljenju, koji oblik pomoći bi bio od najveće koristi žrtvama trgovine ljudima u njihovom pokušaju da se ponovo uključe u društvo? (N=500)

7. Rezultati – Najrizičnije grupe (Devojke uzrasta od 14 do 18)

7.1. Opis uzorka

U skladu sa uzorkom planiranim za ovo istraživanje, Prism je anketiranje proveo sa mladim devojka, uzrasta od 14 do 18 godina (*pogledati Tabelu 08.*). U uzorku se našao približno ujednačen broj ispitanica, kada je reč o pojedinim starosnim skupinama. Obrazovni nivo ispitanice je u skladu sa njihovom dobi, te se tako može videti da preko polovine ispitanica (54,3%) ima završenu osnovnu školu, oko petine (20,3%) je bez završene osnovne škole, te pohađa srednju školu (21,7%). Manji broj ispitanica ima završenu srednju školu (2,7%), odnosno pohađa fakultet (1%).

Tabela 08. Opis uzorka

		Frekvencija	Procentat
DOB	14 godina	43	14.3%
	15 godina	58	19.3%
	16 godina	60	20.0%
	17 godina	68	22.7%
	18 godina	71	23.7%
OBRAZOVANJE⁴	Nezavršena osnovna škola	61	20.3%
	Završena osnovna škola	163	54.3%
	Pohađa srednju školu	65	21.7%
	Završena srednja škola	8	2.7%
	Pohađa fakultet	3	1.0%
ETNIČKA GRUPA	Albanska	268	89.3%
	Srpska	28	9.3%
	Romska	3	1.0%
	Ostali	1	0.3%

⁴ Pogledati Tabelu 09. za detaljniji opis obrazovnog nivoa devojaka

Table 09. Education

OBRAZOVANJE	DOB									
	14		15		16		17		18	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Nezavršena osnovna škola	28	65,1	21	36,2	2	3,3	3	4,4	7	9,9
Završena osnovna škola	14	32,6	29	50,0	43	71,7	51	75,0	26	36,6
Pohađa srednju školu	1	2,3	8	13,8	14	23,3	12	17,6	30	42,3
Završena srednja škola	0	0,0	0	0,0	1	1,7	0	0,0	7	9,9
Pohađa fakultet	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	2,9	1	1,4
TOTAL	43	100,0	58	100,0	60	100,0	68	100,0	71	100,0

Kada je reč o području u kojem je provedeno istraživanje, sledili smo plan uzorka, te je tako 90% intervjua obavljeno u Albanskom većinskom području a ostatak u Srpskom većinskom području (pogledati Tabelu 10.). Tačno polovina anketiranih živi u urbanom, odnosno ruralnom području Kosova.

Ispitanice ekonomsko situaciju domaćinstva u kojem žive procenjuju dosta nepovoljno. Iako oko trećine (33,3%) ispitanih mladih djevojaka procenjuje da je njihovo domaćinstvo ekonomski obezbeđeno i sigurno, a 8% da si mogu priuštiti zabavu i putovanja, mnogo je onih koje navode da nemaju dovoljno novca za hranu i smeštaj (19%), dok 15,7% ističe da teško plaćaju račune.

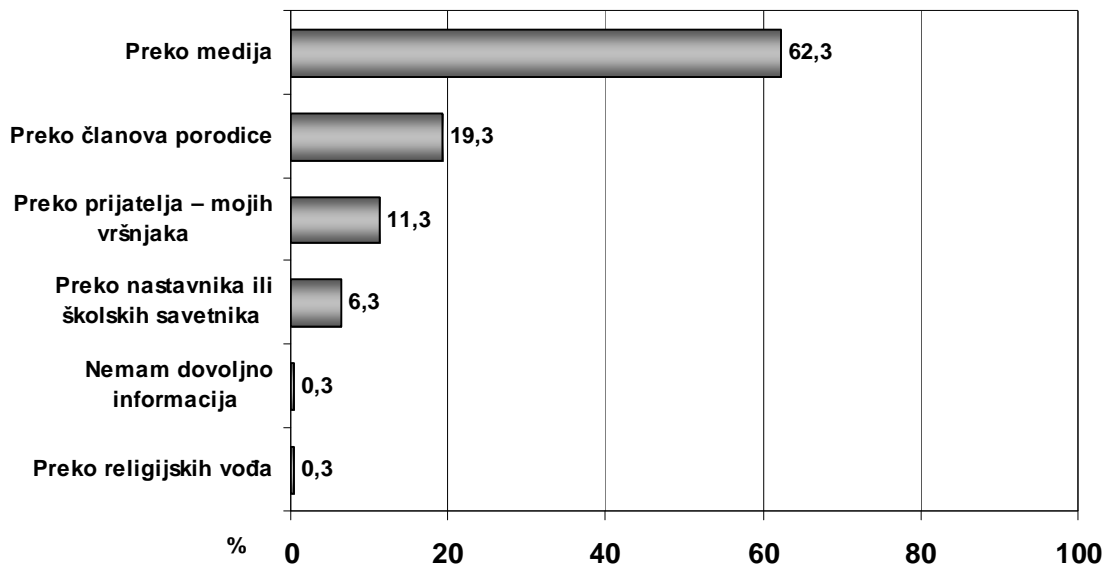
Tabela 10. Opis uzorka

		Frekvencija	Procenat
PODRUČJE	Albansko većinsko područje	270	90.0%
	Srpsko većinsko područje	30	10.0%
REGIJA	Francuski KFOR	70	23.3%
	UK KFOR	80	26.7%
	USA KFOR	50	16.7%
	Njemački KFOR	50	16.7%
	Italijanski KFOR	50	16.7%
TIP NASELJA	Urban	150	50.0%
	Rural	150	50.0%
SOCIO-EKONOMSKA SITUACIJA	Ekonomski smo osigurani	100	33.3%
	Imamo dovoljno sredstava za zabavu/putovanja	24	8.0%
	Teško plaćamo račune	47	15.7%
	Imamo dovoljno novca za račune i smeštaj	68	22.7%
	Nemamo dovoljno novca	57	19.0%
	Ne zna/Ne želi da odgovori	4	1.3%

7.2. Pristup informacijama i poverenje u institucije i organizacije

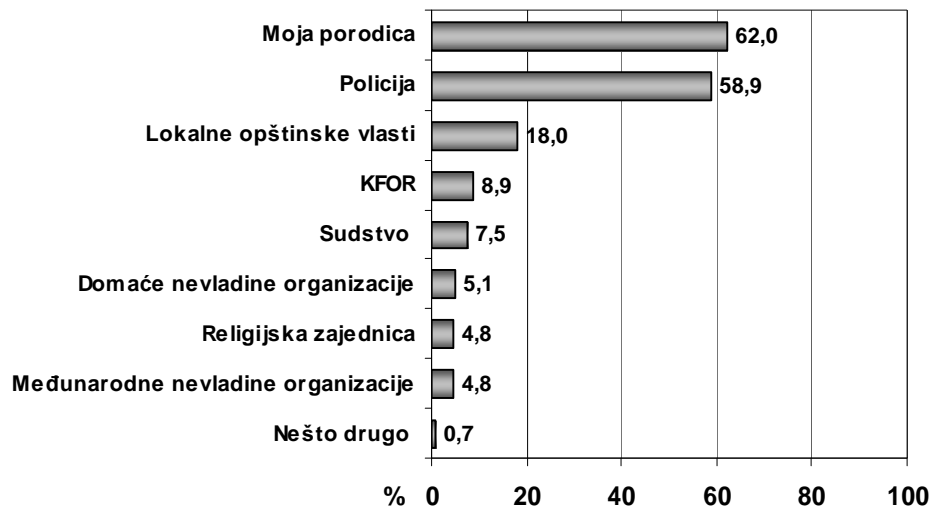
Imajući u vidu činjenicu da se populacija mladih djevojaka, čiji je uzorak anketiran u ovom istraživanju, smatra posebno rizičnom, procijenjeno je da znanje o poverenju koje devojke imaju u pojedine institucije i organizacije, te o izvorima informacija koje mlade devojke koriste, može biti od krucijalnog značaja u borbi protiv trgovine ljudima. Naime, putem kanala koji su kroz ovo istraživanje identifikovani moguće je plasirati informacije putem kojih će mlade devojke steći uvid u značajna znanja o trgovini ljudima. Kao što se može videti (*Pogledati Grafički prikaz 20.*), više od polovine (62,3%) anketiranih djevojaka uzrasta od 14 do 18 godina navodi da kao izvor njima značajnih informacija koriste medije. Nadalje se može videti da je i porodično okruženje značajan izvor informacija o temama koje su devojkaama ove dobi bitne (19,3%). Vršnjačka edukacija je Takođe sredstvo putem kojeg mladi ljudi razmenjuju informacije od značaja (11,3%), dok manji broj ispitanica navodi da se o značajnim temama i sadržajima informišu preko nastavnika ili školskih savetnika (6,3%).

Grafički prikaz 20. Na koji način dolazite do informacija za koje smatrate da su važne? (N=300)

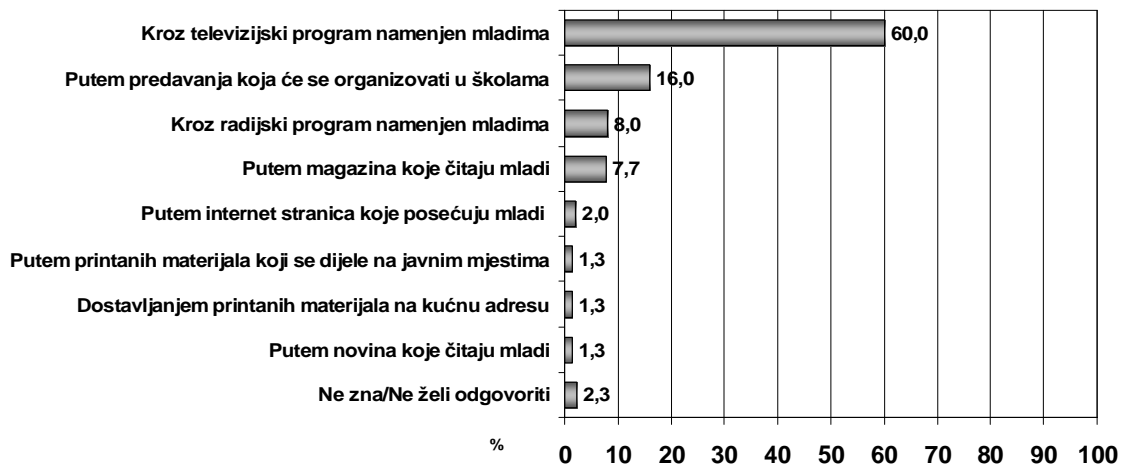
Kada je reč o poverenju, mlade devojke svoje porodice stavljaju ispred zvaničnih institucija i organizacija (*pogledati Grafički prikaz 21.*). Ipak, odgovori koji ističu značaj policije su u manjem broju za samo nekoliko procenata (58.9%) a razlika između porodice i policije nije statistički značajna. Značajno manji procenat ispitanika (18%) veruje lokalnim, odnosno opštinskim, vlastima.

Grafički prikaz 21. U koje organizacije ili institucije imate poverenja? (Višestruki odgovori) (N=300)

U skladu sa odgovorima na pitanje o izvoru koji mlade devojkice koriste u cilju prikupljanja njima značajnih informacija, većina ispitanica smatra da bi televizijski programi namenjeni mladima bili najbolji izbor pri plasiranju informacija ovoj ciljnoj skupini (*pogledati Grafički prikaz 22.*). To mišljenje deli preko polovine ispitanica (60%) dok 8% smatra da bi i radijski programi bili efikasni. Oko 16% smatra da bi najprikladnije bilo organizovati predavanja u školama. Sadržaji plasirani kroz medije, naročito televiziju, su najbolji način za plasiranje značajnih informacija ovoj rizičnoj populaciji. Programi koji bi sadržavali ove informacije bi trebali biti prilagođeni ovom uzrastu, u formi i terminima emitovanja prikladnim dobi ciljne skupine. Obzirom da se osobe ove dobi u velikom mjeri oslanjaju i na porodicu, što je i potvrđeno ovim istraživanjem, svakako bi se trebalo obezbediti da i opšta populacija bude adekvatno informisana i edukovana o pitanjima koja su važna mladim ljudima. Jedna šira akcija informisanja građana Kosova, sa naglaskom na populaciju mladih djevojaka kroz njima prilagođene sadržaje, dovela bi do porasta upoznatosti sa ovim gorućim problemom, što bi svakako trebao biti jedan od neizostavnih ciljeva u borbi protiv trgovine ljudima.

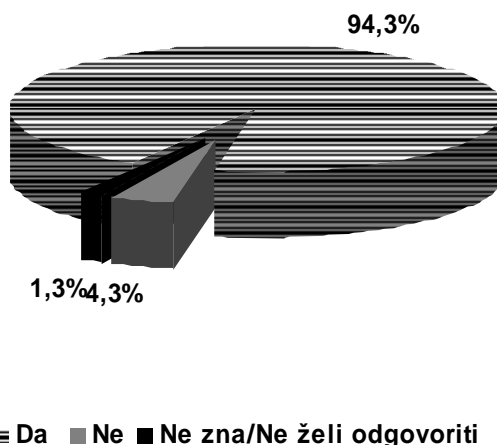
Grafički prikaz 22. Ako neko (npr. neka organizacija) želi da devojkama vaše dobi prosledi neku informaciju, koji bi bio najbolji način da se to učini? (N=300)

7.3. Upoznatost sa pojmom "trgovina ljudima"

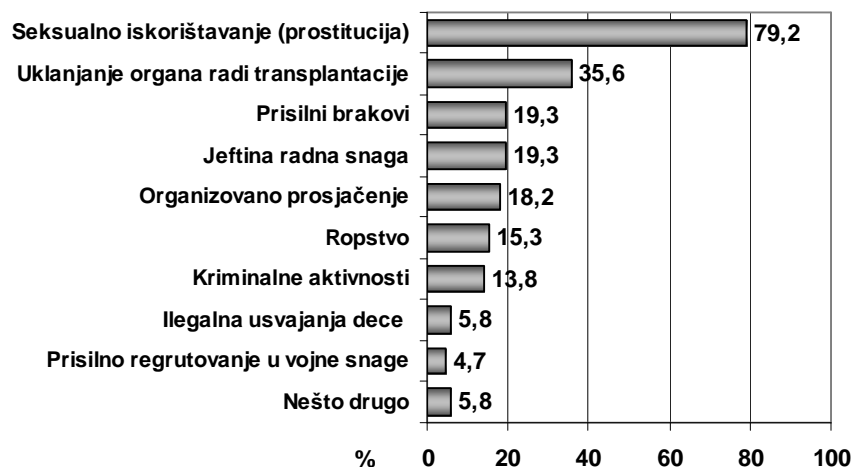
Kao i u anketi sa opštom populacijom, većina mladih devojaka su takođe čule za pojam "trgovina ljudima". Budući da se radi o problemu o kojem se u poslednje vreme mnogo govori, ovakvi su rezultati bili očekivani (pogledati Grafički prikaz 23.).

Grafički prikaz 23. Da li ste ikada čuli za pojam „trgovina ljudima“? (N=300)

Kada je reč o upoznatosti sa načinima na koje trgovci ljudima iskorištavaju svoje žrtve, mlade devojke su davale veoma slične odgovore onima koje smo dobili na nivou opšte populacije (pogledati Grafički prikaz 02. i Grafički prikaz 24.). Naime, oko četiri od pet ispitanica su kao primer iskorištavanja žrtava trgovine ljudima navele prostituciju, odnosno seksualno iskorištavanje (79.2%). Preko trećine ispitanica znaju da se žrtve trgovine ljudima, između ostalog, iskorištavaju i za uklanjanje organa za transplantaciju (35.6%). Nadalje, oko petine anketiranih djevojaka su upoznate sa pojavom tzv. prisilnih brakova, kao jednim od niza načina na koji se iskorištavaju žrtve trgovine ljudima (19.3%), jeftinom radnom snagom (19.3%), te organizovanim prosjačenjem (18.2%). Manji broj ispitanica navodi i ostale primere iskorištavanja žrtava trgovine ljudima.

Grafički prikaz 24. Da li znate kako trgovci ljudima iskorištavaju svoje žrtve – možete li dati neke primere? (Višestruki odgovori) (N=283)

Kao i u anketi sa opštom populacijom, nevelik broj ispitanica je pokušao definisati razliku između trgovine ljudima i prostitucije (*pogledati Tabelu 11.*). Gotovo 45% ispitanica nisu znale ili želele odgovoriti na ovo pitanje. One koji su ipak odgovorile su davale različita objašnjenja. Nešto manje od četvrtine ispitanica (23.7%) su ispravno primetile da prostitucija može biti dobrovoljna, dok trgovina ljudima uključuje upotrebu sile. Ostali manje frekventni odgovori uključuju ostala objašnjenja.

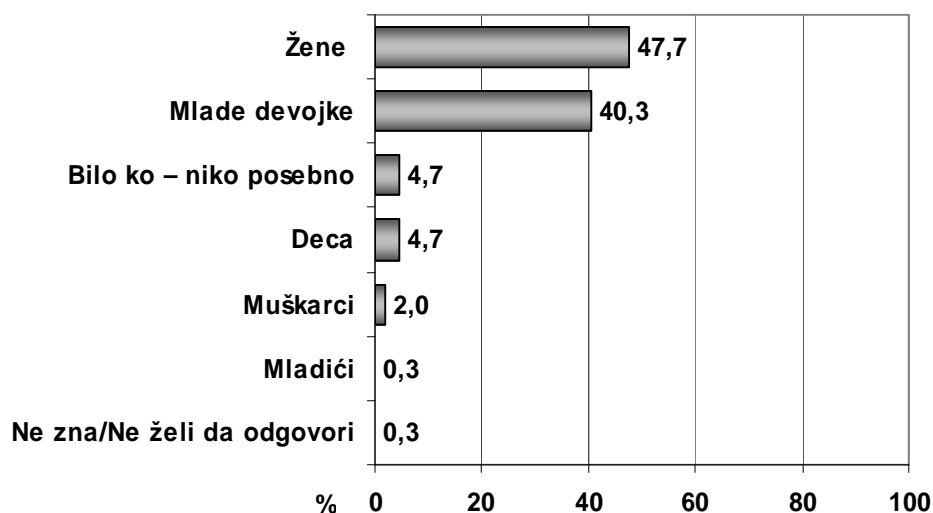
Tabela 11. Za kraj, možete li mi reći, vašim rečima, u čemu se razlikuju trgovina ljudima i prostitucija? (Otvoreni odgovori) (N=300)

Odgovori	%
Trgovina ljudima se odvija pod prisilom (kidnapovanje), prostitucija jeste ili može biti dobrovoljna	23.7
Nema razlike	7.7
Trgovina ljudima je iskorištavanje, prostitucija je seks	4.0
Trgovina ljudima je kada drugi izrabljuju ljude radi ličnih interesa, a prostitucija je kada neko prodaje svoje telo radi novca	3.9
Trgovina ljudima pogađa sviju, bez obzira na pol ili dob, dok prostitucija pogađa samo žene (dobrovoljno)	2.0
Ima nekoliko načina na koji se žrtve trgovine ljudima iskorištavaju (prostitucija je seks)	1.7
Trgovina ljudima se ne odvija pod prisilom a prostitucija se odvija pod prisilom	1.7
Trgovina ljudima vodi prostituciji	1.3
Svako može postati žrtva trgovine ljudima	1.0
Trgovina ljudima se odnosi na transplantacije organa, a prostitucija na žene (seks)	0.7
Prostitucija je kada su žene seksualno iskorištavaju, a trgovina ljudima se radi zbog drugih razloga	0.7
Trgovina ljudima se odvija na više od jednog načina, prostitucija je plaćeni seks	0.7
Trgovina ljudima uključuje više nasilnog ponašanja	0.7
Trgovina ljudima je kada su ljudi prisiljeni da rade različite stvari, kao što je prosjačenje na ulicama, a prostitucija je prisiljavanje na rad u bordelima	0.7
Trgovina ljudima je ilegalan transport, prostitucija je seks	0.6
Nešto drugo	4.7
Ne znam/Ne želim da odgovorim	44.3

7.4. Žrtve trgovine ljudima – znanje i predrasude

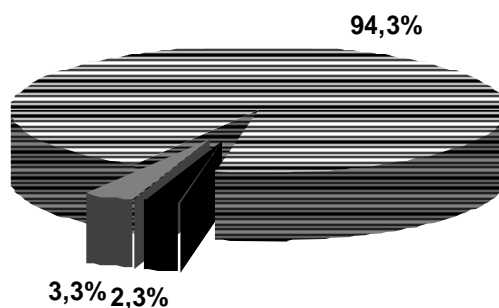
Mišljenje koje imaju pripadnici opšte populacije dele i mlade devojke uzrasta od 14 do 18 godina (pogledati Grafički prikaz 03. i Grafički prikaz 25.). Na primer, veruje se trgovina ljudima primarno pogađa žene, odnosno žene i mlade devojke. Skoro polovina ispitanica (49,8%) smatra da su žene najčešće žrtve trgovine ljudima, dok 34,8% ispitanica procenjuje da su to mlade devojke. Nešto više od desetine ispitanih djevojaka (12%) smatra da su deca najčešće žrtve trgovine ljudima.

Grafički prikaz 25. Šta mislite, ko su najčešće žrtve trgovine ljudima?(N=300)

Mlade devojke koje su učestvovalе u istraživanju veruju da nisu svi ljudi pod istim rizikom da postanu žrtve trgovine ljudima, odnosno da su neke grupe ljudi pod većim rizikom od ostalih. Ovo mišljenje dele skoro sve (94.3%) ispitanice (pogledati Grafički prikaz 26.).

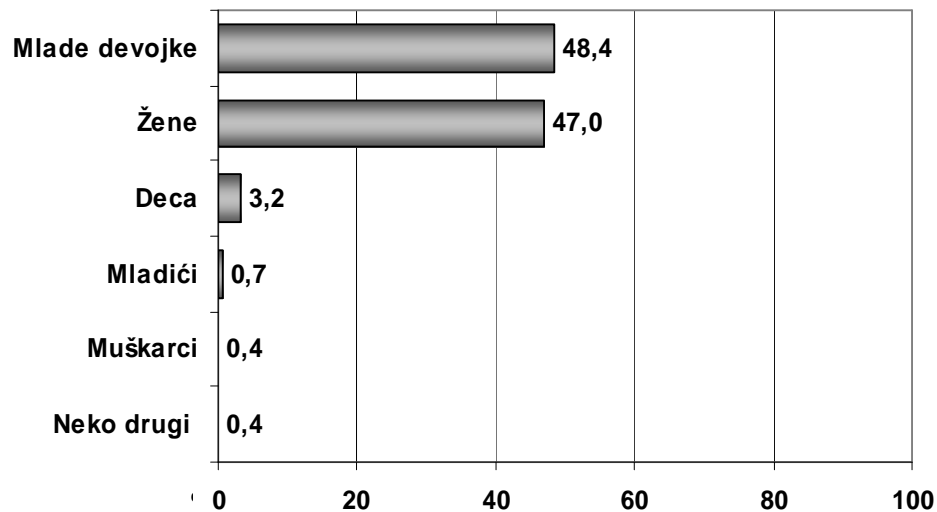
Grafički prikaz 26. Da li su neke osobe više od ostalih pod rizikom da postanu žrtve trgovine ljudima? (N=300)

■ Da ■ Ne ■ Ne zna/Ne želi da odgovori

Na pitanje o tome koji su to slojevi populacije koji su pod većim rizikom da postanu žrtve trgovine ljudima, ponovo se može videti da se ženski dio populacije rizičnim. Naime, većina ispitanica smatra da su mlade devojkje (48,4%), odnosno žene (47%) pod većim rizikom da postanu žrtve trgovine ljudima. Tek 3,2% ispitanica smatra da su deca pod većim rizikom, dok je postotak odgovora koji su ispitanice davale za muškarce, odnosno mladiće, zanemariv (*pogledati Grafički prikaz 27.*).

Grafički prikaz 27. Šta mislite, ko je pod većim rizikom da postane žrtva trgovine ljudima? (N=283)

Naredna pitanja su imala za cilj identifikovanje stavova ispitanica o riziku za postajanje žrtvom trgovine ljudima (*pogledati Tabelu 12.*). U skladu sa prethodnim odgovorima, većina mladih devojkja (84.3%) veruje da su žene pod većim rizikom u odnosu na muškarce (1.3%), dok 14.3% smatra da je rizik isti za sve, bez obzira na pol. Deca i omladina (79.7%) se takođe smatraju rizičnom kategorijom u odnosu na starije ljude (3.7%). Ipak, 15% ispitanika ne veruje da je dob značajan faktor.

Nadalje, većina ispitanika ne veruje da ekonomski status utiče na rizik za postajanje žrtvom trgovine ljudima (46.3%). Ipak, nešto manje od trećine ispitanih devojkja (30.3%) veruje da će siromašne osobe prije postati žrtve, dok 21% smatra da su bogate osobe pod većim rizikom. Više od 40% veruje da su manje obrazovane osobe pod većim rizikom od onih sa većim obrazovnim nivoom (10%), dok 42% smatra da je rizik isti za sve, bez obzira na obrazovni status. Neinformisane osobe se smatraju rizičnim kategorijama (59%) u odnosu na one koje raspolažu potrebnim informacija na ovu temu (5.7%). Oko četvrtine ispitanika (27%) veruje da informisanost nije odlučujući faktor kada je reč o riziku za postajanje žrtvom trgovine ljudima. Preko polovine ispitanica (58.7%) smatra da je rizik isti za sve bez obzira na to da li žive u urbanim ili ruralnim područjima. Skoro polovina anketiranih devojkja (46.3%) smatra da inteligencija nije značajan faktor koji može uticati rizik a oko trećine (34.3%) misli da su nemoralne osobe pod većim rizikom, te skoro polovina ističe da moralnost nije presudan faktor. Uočena je razlika od 15 procenata između odgovora koje smo dobili na uzorcima opšte i rizične populacije.

U poređenju sa rezultatima koje smo dobili anketom na opštoj populaciji, (*pogledati Tabelu 05.*), Prism primećuje neke sličnosti, ali i razlike. Ispitanici iz obe ankete se manje ili više slažu da su žene i mlade devojkje pod većim rizikom. S druge strane, čini se da su stavovi pripadnika opšte populacije u većoj meri zasićeni predrasudama u odnosu na stavove mladi devojkja. Pripadnici opšte populacije veruju da su sposobnosti i moralnost neke osobe povezani sa rizikom da ta osoba bude vrbovana od strane trgovaca ljudima, za razliku od devojkja koje su učestvovalе u

istraživanju. Ipak, većina ispitanika iz obe ankete se slažu da su neinformisane osobe pod većim rizikom.

Tabela 12. Šta mislite, ko je pod većim rizikom da postane žrtva trgovine ljudima? (N=300)

Pod većim rizikom %		Rizik je isti za sve	DK/R	Pod većim rizikom %	
Žene	84,3	14,3	0,0	1,3	Muškarci
Deca i mlađe osobe	79,7	15,0	1,7	3,7	Osobe srednje ili starije dobi
Siromašniji	30,3	46,3	2,3	21,0	Bogatiji
Neobrazovani	41,0	42,0	6,7	10,3	Obrazovani
Nemoralne osobe	34,3	48,3	9,7	7,7	Moralne osobe
Manje inteligentni	36,3	46,3	9,3	8,0	Više inteligentni
Neinformisani	59,0	27,0	8,3	5,7	Informisani
Rural	20,7	58,7	5,0	15,7	Urban

Dalje smo mlade devojke koje su učestvovalе u istraživanju zamolili da iznesu svoje mišljenje, odnosno stav, o određenom broju tvrdnji koje se vežu uz trgovinu ljudima. Tako se može videti (pogledati Tabelu 13.) da oko petine ispitanih (22,4%) smatra da žrtve trgovine ljudima mogu pobeći ukoliko to zaista žele i taj je broj za 14% manji od postotka istih odgovora koje smo dobili od pripadnika opšte populacije (pogledati Tabelu 06.). Slično navedenom, manje od četvrtine (23,6%) smatra da žrtve trgovine ljudima znaju u šta se opuštaju i taj je broj za 7 procenata manji od onog koji smo dobili na uzorku opšte populacije (razlika je statistična značajna na nivou rizika od 5%). Preko polovine ispitanih djevojaka se ne slaže sa iznesenom tvrdnjom da devojke koje su postale prostitutke nemoralne (64,3%). Zabrinjava podatak da 38,6% ispitanika smatra da su devojke, iako prisiljene na bavljenje prostitucijom, u biti nemoralne.

S druge strane, ispitanici iz obe ankete se uglavnom slažu da su osobe koje koriste usluge seksualnih usluga prostitutki mladih djevojaka na Kosovu nemoralne. Ipak, čak 22,7%, verovatno usljed nedostatka saznanja i iskustva, nije znalo odgovoriti na ovo pitanje. Više od dvije petine ispitanica (42,4%) smatra da je niska inteligencija djevojaka razlog upuštanja u veze da svodnicima koje ih dalje vode u svijet prostitucije. Razumna je pretpostavka preko polovine mladih djevojaka koje su učestvovalе u istraživanju (63,6%) da je niži ekonomski status mogući razlog zbog kojeg devojke postaju žrtve trgovine ljudima. Puna odgovornost za trgovinu ljudima se uglavnom pripisuje trgovcima ljudima i smatra se da su oni ti koji su krivi i koji krše zakon. Za kraj ove sekcije pitanja smo ispitanike zamolili da procene da li su oni sami pod rizikom da postanu žrtve trgovine ljudima i oni su se uglavnom, u manjoj ili većoj mjeri, složili da se to njima ne može dogoditi (62,2%).

Tabela 13. Pročitaću vam listu tvrdnji. Molim vas da mi kažete u kojoj meri se slažete sa sledećim tvrdnjama. Da li se u potpunosti slažete, donekle slažete, donekle ne slažete ili se uopšte ne slažete? (N=300)

Tvrdnje/Odgovori	U potpunosti se slažem	Donekle se slažem	Donekle se ne slažem	Uopšte se ne slažem	NZ/O
Ljudi koji su upleteni u trgovinu ljudima kao žrtve mogu pobeći ukoliko to zaista žele.	4,7	17,7	30,7	38,3	8,7
Žrtve trgovine ljudima znaju u šta se upuštaju.	3,3	20,3	32,7	36,7	7,0
Devojke koje su žrtve trgovine ljudima su nemoralne zato što su postale prostitutke.	11,7	14,0	29,3	35,0	10,0
Žrtve trgovine ljudima zaslužuju pomoć vlade.	68,0	18,7	5,7	4,0	3,7
Devojke koje su postale žrtve trgovine ljudima moraju biti pomalo glupe da bi se upustile u vezu sa svodnikom.	21,7	20,7	19,3	11,7	26,7
Devojke koje su žrtve trgovine ljudima se nađu u toj situaciji zato što im je potreban novac i to je jedini način da dođu do njega.	14,3	49,3	14,0	12,7	9,7
Devojke koje su žrtve trgovine ljudima su prave žrtve; trgovci ljudima su ti koji su krivi i koji krše zakon.	59,0	14,3	5,3	9,0	12,3
Korišćenje seksualnih usluga prostitutki je nemoralno.	43,3	20,0	6,3	7,7	22,7
Iako su prostitutke natjerane da rade taj posao, one su nemoralne.	19,3	19,3	11,0	25,3	25,0
Ja nikada ne bih mogao/a postati žrtvom trgovine ljudima.	43,1	18,1	9,0	16,4	13,4

Kao i u anketi sa opštom populacijom, ispitanice uglavnom ne znaju kako prepoznati žrtvu trgovine ljudima, obzirom da čak 50,7% mladih djevojaka koje su učestovale u istraživanju nije znalo dati odgovor na to pitanje. Među datim odgovorima se po svojoj frekvenciji ističe čudno ponašanje, kao znak po kojem se žrtve trgovine ljudima mogu prepoznati. Odsustvo osobe – potencijalne žrtve trgovine ljudima, je još jedan od znakova (6,3%), dok 5,3% anketiranih djevojaka smatraju da se takav zaključak može doneti samo na osnovu informacije koju dobiju od same osobe ili iz nekog drugog izvora. (pogledati Tabelu 14.).

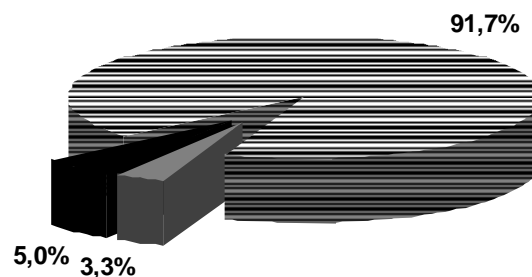
Tabela 14. Kako se može prepoznati žrtva trgovine ljudima?(Otvoreni odgovori) (N=300)

Odgovori	%
Čudno ponašanje	17.0
Ako je osoba odutna neko vreme, ne govori gde je	6.3
Ako mi žrtva sama kaže ili saznam iz nekog drugog izvora	5.3
Po njihovom izgledu	4.3
Ako je zatvorena osoba ili uvek sama	2.0
Ako ima znakove zlostavljanja	2.0
Razlikuje se od ostalih	1.7
Osoba izgleda umorno	1.7
Ako nam nisu poznati od prije	1.7
Ako se više ne druži sa istim prijateljima	0.7
Način na koji govore	0.7
Ako je traumatizovana	0.7
Može se zaključiti kad vidiš tu osobu	0.7
Ne može se orientisati, ne govori naš jezik	0.7
Nešto drugo	4.0
Ne zna/Ne želi da odgovori	50.7

7.5. Trgovina ljudima na Kosovu

Slično kao kod opšte populacije, velika većina ispitanica (91.7%) veruje da je trgovina ljudima prisutna i na Kosovu (pogledati Grafički prikaz 05. i Grafički prikaz 28.).

Grafički prikaz 28. Šta mislite, da li je trgovina ljudima prisutna i na Kosovu? (N=300)

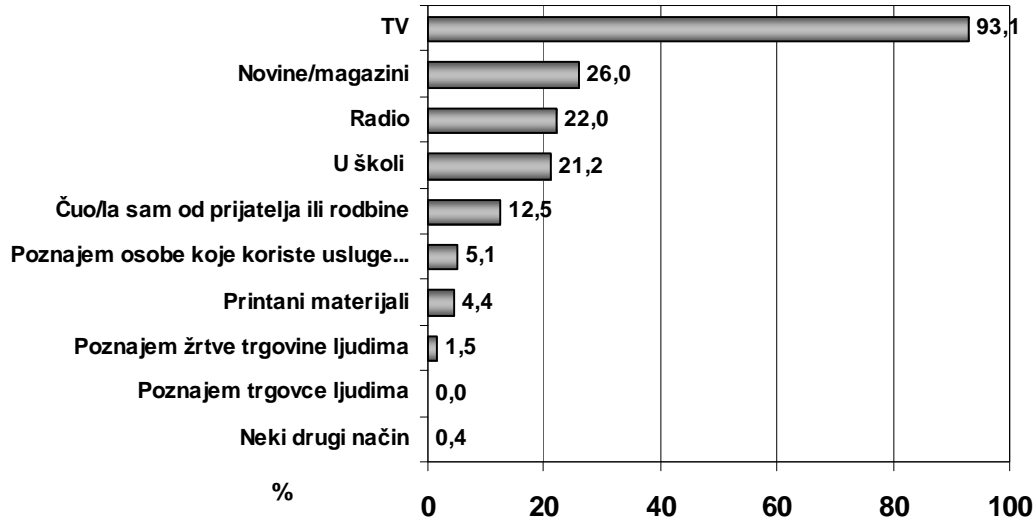

■ Da ■ Ne ■ Ne zna/Ne želi da odgovori

Većina ispitanica su za prisutnost problema trgovine ljudima na Kosovu (pogledati Grafički prikaz 29.) imale priliku čuti putem televizijskih programa koje prate (93,1%), a nakon toga i putem drugih vrsta medija – novina ili magazina (26%), radio programa (22%), te u obrazovnim ustanovama preko nastavnika ili drugog nastavnog osoblja (21,2%), prijatelja ili rodbine (12,5%). Broj ispitanica koje poznaju osobe koje koriste usluge žrtava trgovine ljudima među mladim devojkama je nešto

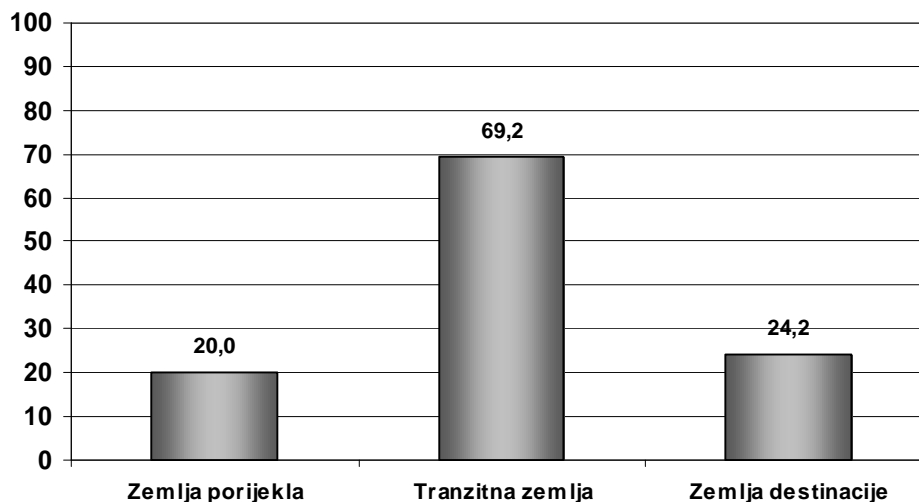
veći (5,1%) u odnosu na taj broj u opštoj populaciji (1,5%) (razlika je statistički značajna na nivou rizika od 1%). Navedeno bi se moglo objasniti i time što se pojmovi trgovina ljudima i prostitucija često poistovećuju.

Grafički prikaz 29. Na koji ste način saznali da je problem trgovine ljudima prisutan na Kosovu? (Višestruki odgovori) (N=275)

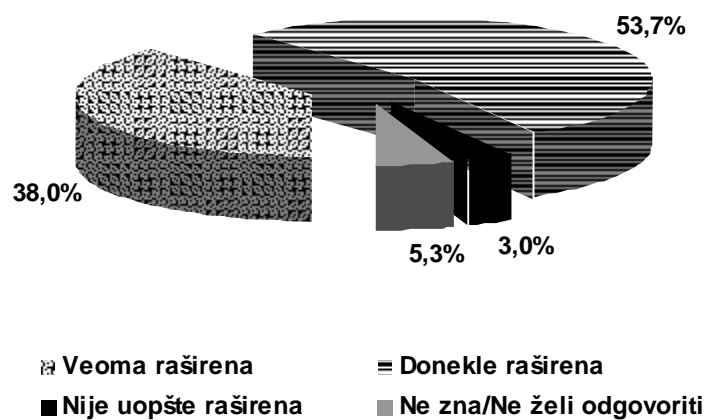
Kada je reč o položaju koji Kosovo zauzima u lancu trgovine ljudima, mlade devojkice imaju slična saznanja o tom pitanju kao i pripadnici opšte populacije (*pogledati Grafički prikaz 08. i Grafički prikaz 30.*). Naime, nešto manje od tri četvrtine ispitanica smatra da Kosovo ima ulogu tranzitne države u procesu trgovine ljudima a oko jedne četvrtine ispitanica smatra da je Kosovo zemlja destinacije. Ipak, samo 20% ispitanih djevojaka procenjuje da je Kosovo zemlja porekla. Imajući na umu rezultate obe ankete, može se zaključiti da većina stanovnika Kosova ne zna da su i lokalne žene ili devojkice žrtve trgovine ljudima.

Grafički prikaz 30. Prema vašim saznanjima, koji je položaj Kosova u procesu trgovine ljudima? Da li je Kosovo zemlja porekla – u kojoj se žrtve trgovine ljudima pronalaze i regrutuju, tranzitna zemlja ili destinacijska zemlja – u kojoj se žrtve iskorištavaju? (Višestruki odgovori) (N=275)

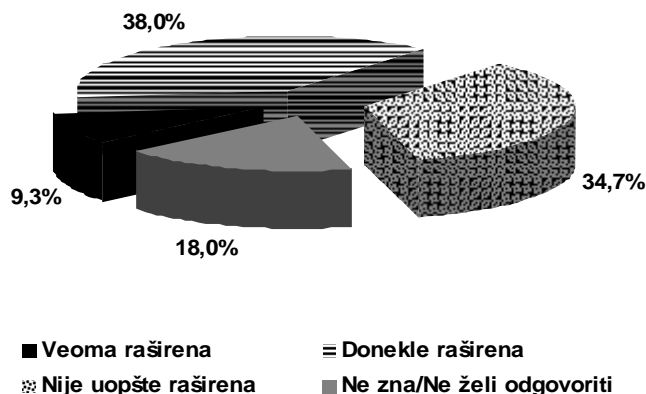
Anketirane devojke se slažu daje ovaj problem raširen na Kosovu (*pogledati Grafički prikaz 31.*). Preko polovine ispitanica (53.7%) veruje da je problem donekle raširen dok oko trećine (38%) daje još sumorniju procenu da je trgovina ljudima veoma raširena. provided a grimmer assessment stating that trafficking is very widespread. Ako ove rezultate oporedimo sa onima iz opšte populacije, možemo reći da manji procenat ispitanika iz rizične grupe (91.7%) u odnosu na procenat ispitanika iz opšte populacije (98.1%) veruje da je trgovina ljudima manje ili više raširena na Kosovu (*pogledati Grafički prikaz 09.*). Kako je navedena razlika statistilki značajna, može se zaključiti da mlade devojke smatraju da je trgovina ljudima manje raširena.

Grafički prikaz 31. Prema vašem mišljenju, u kojoj je meri trgovina ljudima raširena na Kosovu? Da li je to veoma raširena, donekle raširena ili nije uopšte raširena pojava? (N=300)

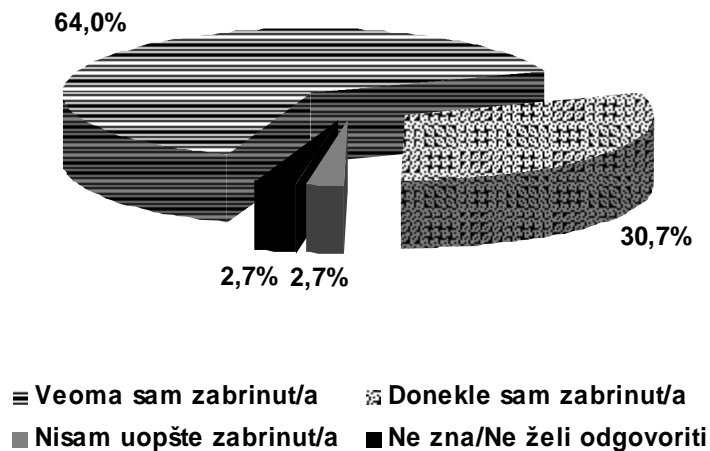
Kada je reč o raširenosti trgovine ljudima u lokalnoj sredini, (*pogledati Grafički prikaz 32.*), odnosno u gradu ili selu kojem žive, čak 18% ispitanica nije znalo odgovoriti na ovo pitanje, dok je nešto manje od polovine (47,3%) procenilo da je trgovina ljudima, u manjoj ili većoj mjeri, raširena u njihovoj zajednici. Poredeći ove rezultate (*pogledati Grafički prikaz 10.*) sa onima koje smo dobili od ispitanika koji pripadaju opštoj populaciji, značajno veći procenat ispitanika iz ruralnih područja (48%) u odnosu na one iz urbanih delova Kosova (22.3%) veruje da trgovina ljudima nije prisutna u njihovoj sredini.

Grafički prikaz 32. Prema vašem mišljenju, u kojoj je meri trgovina ljudima raširena u vašoj zajednici (gradu ili selu)? Da li je to veoma raširena, donekle raširena ili nije uopšte raširena pojava? (N=300)

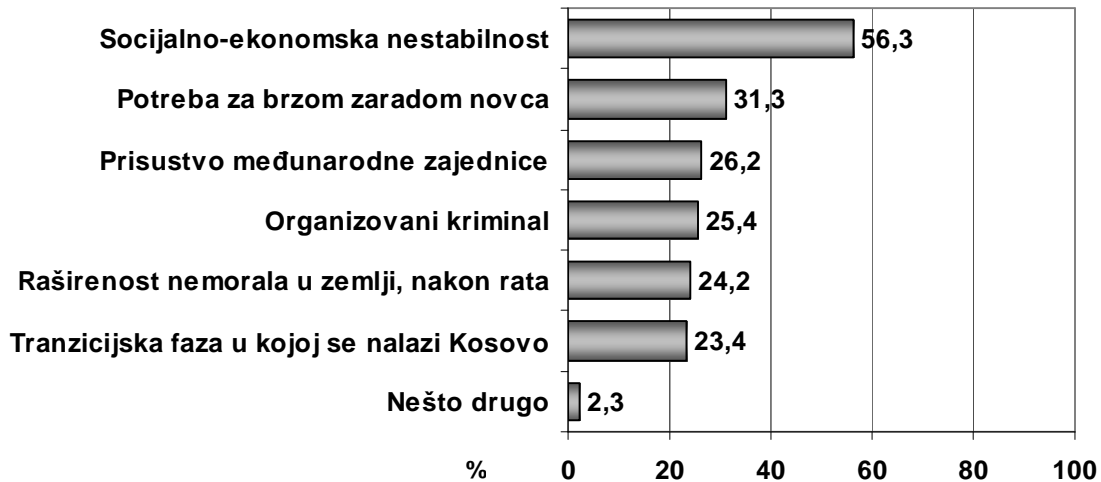
Mlade devojke koje su učestvovalе u istraživanju su svesne prisustva trgovine ljudima na Kosovu, uglavnom su upoznate sa ovim pojmom i pokazuju relativno visok nivo informisanosti o načinima na koje se žrtve trgovine ljudima iskorištavaju. Nadalje, ispitanice upravo onaj sloj populacije kojem i same pripadaju procenjuju rizičnim, te stoga ne iznenađuju da ih nivo raširenosti trgovine ljudima na Kosovu zabrinjava (*pogledati Grafički prikaz 33.*). Naime, nešto manje od trećine ispitanica su donekle zabrinute raširenošću trgovine ljudima na Kosovu (30,7%), dok je 64% ispitanih djevojaka veoma zabrinuto.

Grafički prikaz 33. Da li vas i u kojoj meri raširenost trgovine ljudima na Kosovo zabrinjava? Da li ste veoma zabrinuti, donekle zabrinuti ili niste uopšte zabrinuti? (N=300)

Zamoljene da objasne koji su to razlozi i faktori doveli trgovinu ljudima na Kosovo (*pogledati Grafički prikaz 34.*), devojke koje su učestvovalе u istraživanju navedeno najčešće objašnjavaju nepovoljnom socio-ekonomskom situacijom, koja je pogodovala pojavljivanju i širenju trgovine ljudima na Kosovu (56,3%). Želja za brзом zaradom je još jedan od razloga ili faktora koji su, po mišljenju stanovnica Kosova uzrasta od 14 do 18 godina, uticali na pojavu trgovine ljudima i njenu raširenost, i to je stav koji deli 32,3% ispitanica. Otprilike četvrtina ispitanica smatra da je raširenost trgovine ljudima u njihovoj sredini uzrokovana i prisustvom predstavnika međunarodne zajednice (26,2%), organizovanim kriminalom (25,4%), raširenosti nemoralna (24,2) i tranzicijskom fazom u kojoj se Kosovo trenutno nalazi (23,4%).

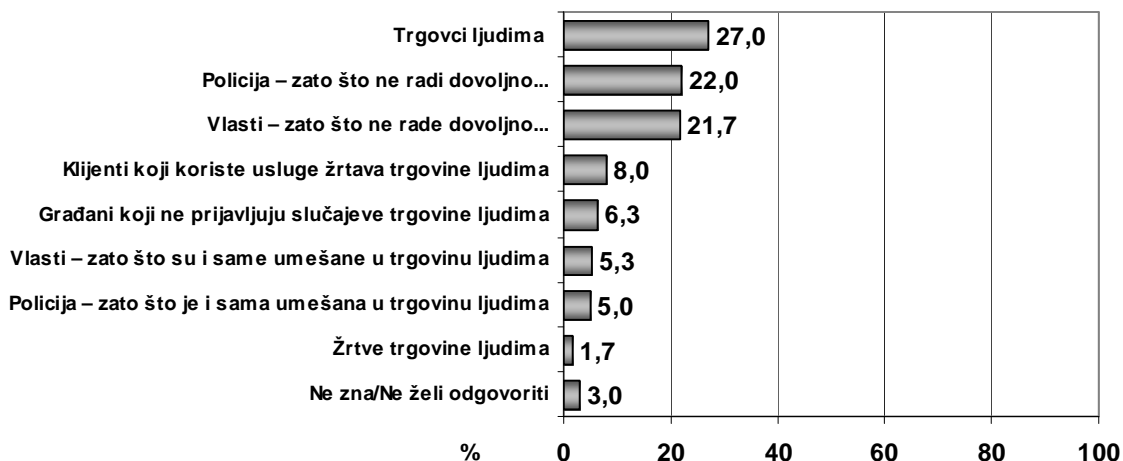
Grafički prikaz 34. Prema vašem mišljenju, koji su razlozi i faktori doneli trgovinu ljudima na Kosovo? (Višestruki odgovori) (N=275)

7.6. Odgovornost za raširenost i suzbijanje trgovine ljudima

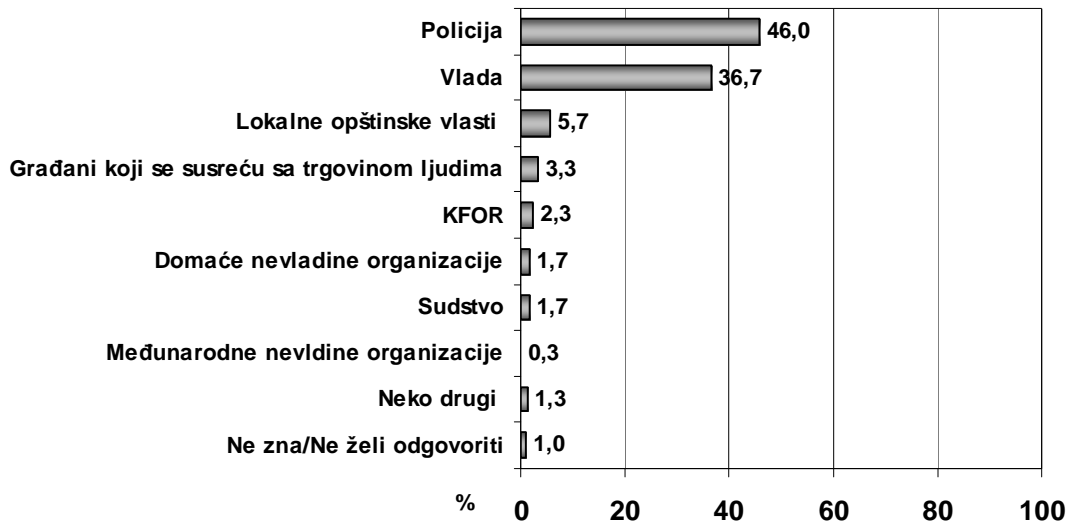
Kada je reč o odgovornosti za raširenost trgovine ljudima na Kosovu, nijedan od ponuđenih odgovora se, po svojoj frekvenciji, ne izdvaja. Nešto više od četvrtine ispitanica odgovornima smatra trgovce ljudima, odnosno kriminalce koji su upleteni u trgovinu ljudima, dok oko petine procenjuje da je za prisustvo i raširenost trgovine ljudima na Kosovu odgovorna policija (22%), odnosno vlasti (21,7%) koji ne čine dovoljno kako bi kako bi zaustavili širenje ove pojave (pogledati Grafički prikaz 35.). Manje od desetine ispitanica za prisustvo i raširenost trgovine ljudima smatra odgovornima klijente. Iako su rezultati koje smo dobili anketiranjem mladih djevojaka u velikoj mjeri slični onima koje smo dobili na uzorku opšte populacije (pogledati Grafički prikaz 12.), može se primetiti da potonji veći značaj pridaju ulozi koji bi vlasti trebale imati u borbi protiv trgovine ljudima na Kosovu, u odnosu na ulogu policije.

Grafički prikaz 35. Šta mislite ko je odgovoran za prisustvo i raširenost trgovine ljudima na Kosovu? Od ovih koje ste upravo spomenuli, za koga mislite da je najodgovorniji za prisustvo i raširenost trgovine ljudima na Kosovu? (Višestruki odgovori) (N=300)

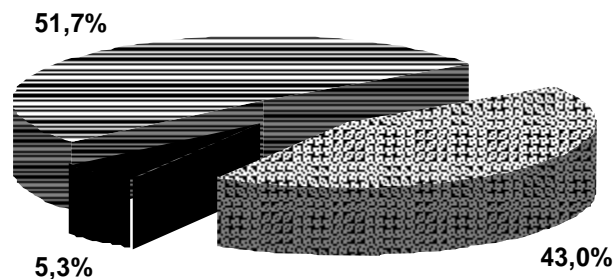
Odgovornost za borbu protiv trgovine ljudima bi, sudeći prema mišljenju mladih devojaka koje su učestvovala u istraživanju, trebala preuzeti policija i taj stav deli nešto manje od polovine ispitanica (46%). Nešto više od trećine smatra da bi to trebao biti zadatak vlade (36,7%) (pogledati Grafički prikaz 36.).

Grafički prikaz 36. Šta mislite, ko bi trebao voditi računa o problemu trgovine ljudima i raditi na njenom suzbijanju? (N=300)

Upitane da procene da li se u javnosti plasira dovoljno informacija o trgovini ljudima, mlade devojke – pripadnice rizične populacije, su pokazale oprečne stavove (pogledati Grafički prikaz 37.). Naime, otprilike svaka druga devojka smatra da je tih informacija dovoljno, dok 43% procenjuje da bi javnost trebala biti bolje informisana o ovom značajnom pitanju. Čini se da pripadnici opšte populacije (pogledati Grafički prikaz 14.) imaju nešto nepovoljniji stav o pitanju informisanosti javnosti o trgovini ljudima na Kosovu, a u odnosu na anketirane mlade devojke.

Grafički prikaz 37. Prema vašem mišljenju, da li se u javnosti plasira dovoljno informacija o trgovini ljudima? (N=300)

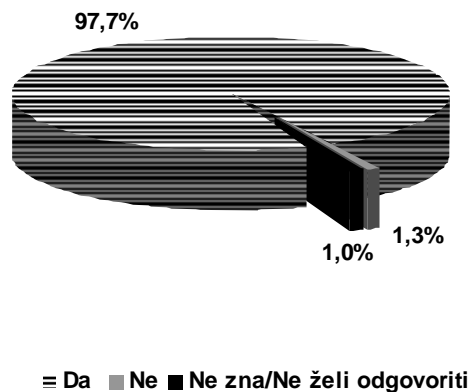

■ Da ▨ Ne ■ Ne zna/Ne želi odgovoriti

7.7. Lični angažman u borbi protiv trgovine ljudima

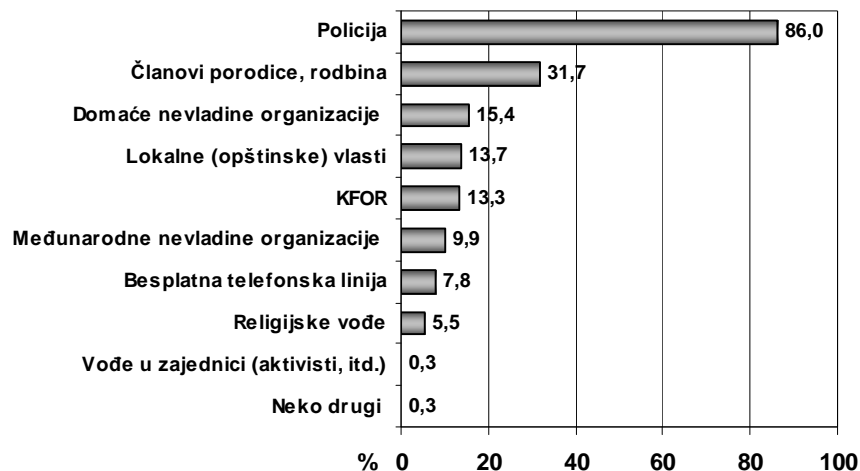
Na pitanje o spremnosti na lični angažman u borbi protiv trgovine ljudima smo dobili slične rezultate kao kod uzorka opšte populacije (pogledati Grafički prikaz 15. i Grafički prikaz 38.). Naime, mlade devojke koje su učestvovalе u istraživanju se gotovo u potpunosti slažu (97,7%) da bi u slučaju da imaju neke informacije o trgovini ljudima, iste podelili da drugima.

Grafički prikaz 38. Ukoliko biste biti svedok trgovine ljudima ili posedovali infomacije o trgovini ljudima, da li biste sa drugima podelili to saznanje? (N=300)

Dalje smo ispitanice zamolili da kažu sa kim bi podelili te važne informacije o trgovini ljudima. Kao što se može videti (pogledati Grafički prikaz 39.), devojke bi svoje poverenje ukazale policiji, procenjujući da je policija zadužena za trgovinu ljudima (86%). Imajući u vidu dob ove rizične skupine, ne iznenađuje da bi nešto manje od trećine ispitanica saznanja i informacije o trgovini ljudima, podelile sa članovima svojih porodica (31,7%). Oko četvrtine ispitanica bi se za pomoć obratilo stranim i domaćim nevladinim organizacija koje se bore protiv trgovine ljudima a manji broj ispitanica lokalnim (opštinskim) vlastima (13,7%), KFOR-u (13,3%), itd.

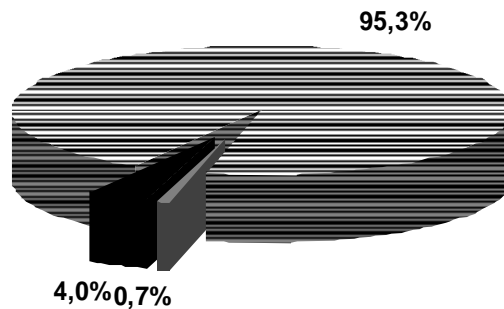
Grafički prikaz 39. Koga biste obavestili o slučaju trgovine ljudima? (Višestruki odgovori) (N=293)

7.8. Bivše žrtve trgovine ljudima – reintegracija u društvo i pomoć društva

Naredna sekcija pitanja je bila usmerena na ispitivanje znanja i stavova kada je reč o ponovnoj integraciji u društvo osoba koje su nekada bile žrtve trgovine ljudima. Devojke se slažu (95,3%) da je žrtvama trgovine ljudima potrebna pomoć kako bi se ponovo integrisale u svoje porodice i širu zajednicu (pogledati Grafički prikaz 40.)

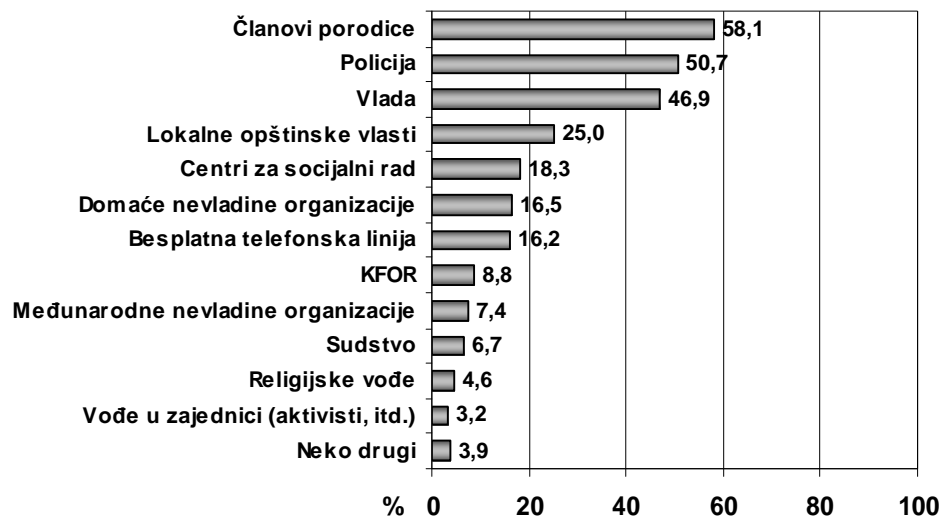
Grafički prikaz 40. Da li je žrtvama trgovine ljudima potrebna pomoć kako bi se ponovo uključili u svoju porodicu i društvo? (N=300)

■ Da ■ Ne ■ Ne zna/Ne želi odgovoriti

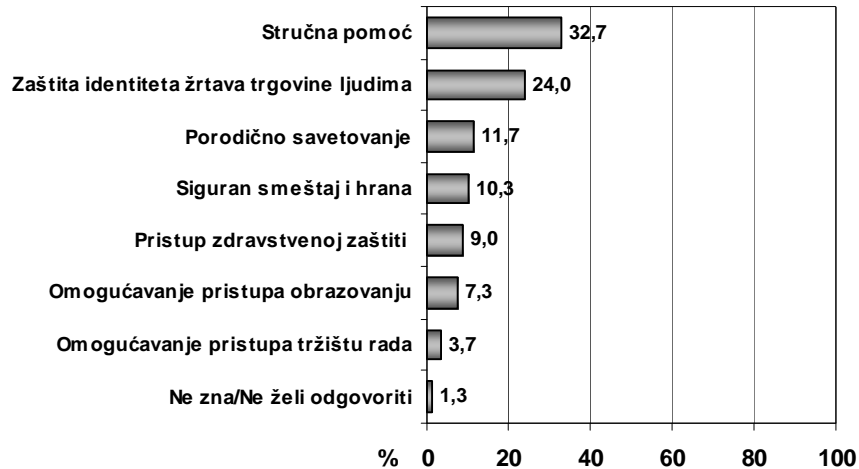
Kada je reč o ulozi okoline, počevši od porodice, pa sve do šire zajednice, nadležnih institucija i organizacija, anketirane devojke stavljaju naglasak na značaj podrške porodice (58,1%). Nadalje, procenjuje se (50,7%) da je i uloga policije od velikog značaja kada je reč o ponovnom uključivanju u društvo, a sličan se značaj pridaje i ulozi vlade (46,9%). Jedna od četiri devojke smatra da je i uloga lokalnih vlasti od velikog značaja u procesu reintegracije u društvo, te ostale navedene institucije, organizacije i pojedinci u nešto manjoj meri (pogledati Grafički prikaz 41.).

Grafički prikaz 41. Ko bi trebao pomagati žrtvama trgovine ljudima? (N=286)

Kada je reč o vrsti pomoći koja bi bila od najveće pomoći žrtvama trgovine ljudima u pokušajima da se reintegrišu u društvo, dobili smo dosta različite odgovore (*pogledati Grafički prikaz 42.*). Potreba da se žrtvama trgovine ljudima obezbedi profesionalna psiho-socijalna pomoć, savetovanje i rehabilitacija je spomenuta od strane 32,7% ispitanica. Oko četvrtine ispitanih mladih djevojaka smatra da je žrtvama trgovine ljudima, u pokušaju ponovnog uključivanja u društvo, prije svega neophodna zaštita identiteta (24%), a nakon toga slede i ostali, manje frekventni, odgovori.

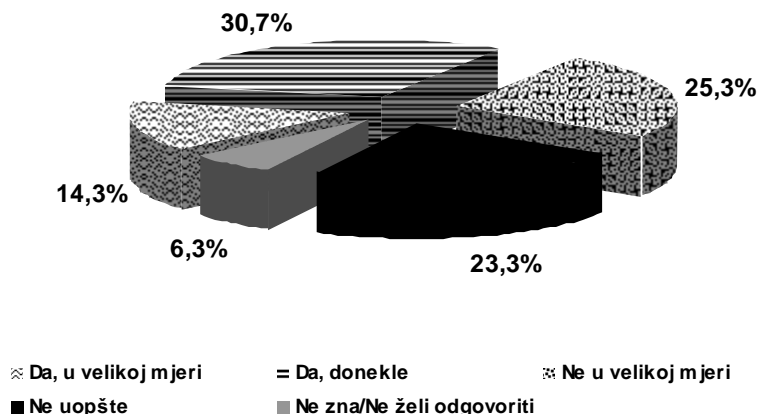
Grafički prikaz 42. Prema vašem mišljenju, koji oblik pomoći bi bio od najveće koristi žrtvama trgovine ljudima u njihovom pokušaju da se ponovo uključe u društvo? (N=300)

7.9. Sklonost rizičnom ponašanju

Imajući u vidu da su mlade devojke koje su učestvovalе u istraživanju u značajnoj mjeri upoznate sa osnovnim pojmovima koji se vežu uz trgovinu ljudima, te svesne da i same pripadaju rizičnoj skupini, Prism je pitao na koji način vide svoj položaj, odnosno da li smatraju da su i one lično pod rizikom da postanu žrtve (*pogledati Grafički prikaz 4.3*). Nešto manje od četvrtine ispitanica (23,3%) smatra da nisu pod rizikom da postanu žrtve trgovine ljudima, dok nešto manje od polovine (45%) smatra da taj rizik, u manjoj ili većoj mjeri, ipak postoji.

Grafički prikaz 43. Smatrate li da ste vi pod rizikom da postanete žrtvom trgovine ljudima? (N=300)

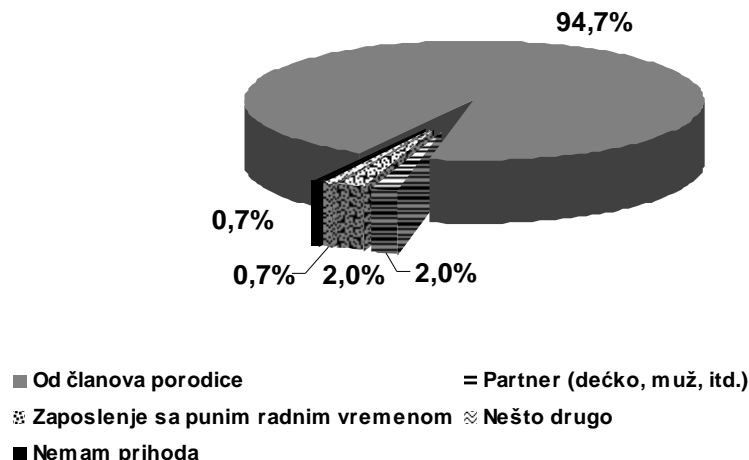
Budući da su anketirane devojke svesne opasnosti trgovine ljudima, pitali smo ih da objasne na koji bi se način mogle zaštititi i sprečiti da i same postanu žrtve (*pogledati Tabelu 15.*). Preko četvrtine ispitanica nije znalo odgovoriti na ovo pitanje (27.3%). One koje su pokušale dati odgovor na ovo pitanje su se većim delom fokusirale na značaj okruženja i odabira prijatelja (29%). Nešto manje od desetine djevojaka koje su učestvovala u istraživanju (9.3%) su istakle značaj uloge policije i vlasti. Značajno je istaći da je 7.7% ispitanica navelo da bi se zaštitile od trgovine ljudima tako što bi se o ovom problemu informisale.

Tabela 15. Možete li mi svojim rečima opisati kako biste se vi zaštitili od trgovine ljudima? (Otvoreni odgovori) (N=300)

Odgovori	%
Ne treba se približavati/družiti se sa stranim osobama (treba birati prijatelje)	29,0
Policija bi trebala kontrolisati i informisati više (i vlasti)	9,3
Ne ni trebala izlaziti sama, pogotovo noću	7,7
Obezbediti više informacija o trgovini ljudima	7,7
Ne treba verovati strancima	7,0
Ne ići na opasna mesta/ne dovoditi se u opasne situacije (gde se koristi droga i slično)	4,3
Razgovarati više sa roditeljima (i slušati ih)	2,3
Biti pažljiva (sa ljudima koje ne znam)	1,7
Tražiti pomoć	1,0
Dobro se ponašati	0,7
Nešto drugo	2,0
Ne znam/ne želim da odgovorim	22,3

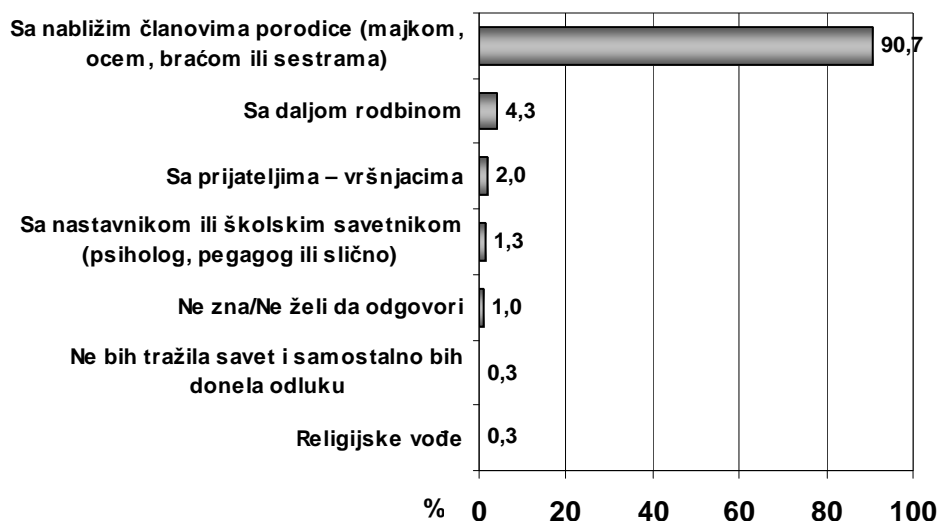
majući u vidu da želja za zaposlenjem i zaradom, u kombinaciji da nepovoljnim ekonomskim uslovima, može mlade devojke dovesti u situacije u kojima se rizik za postajenje žrtvom trgovine ljudima povećava, Prism je zanimalo je na koji bi se način mlade devojke ponašale u takvim situacijama, te koliko su svesne potencijalnih opasnosti koje ih okružuju. Prije svega smo ih zamolili da nam kažu koji je njihov glavni izvor primanja (*pogledati Grafički prikaz 44.*). Obzirom na dob ispitanica, ne iznenađuje da njihov osnovni izvor primanja potiče od članova porodice (94,7%)

Grafički prikaz 44. Koji je vaš osnovni izvor prihoda? (N=300)

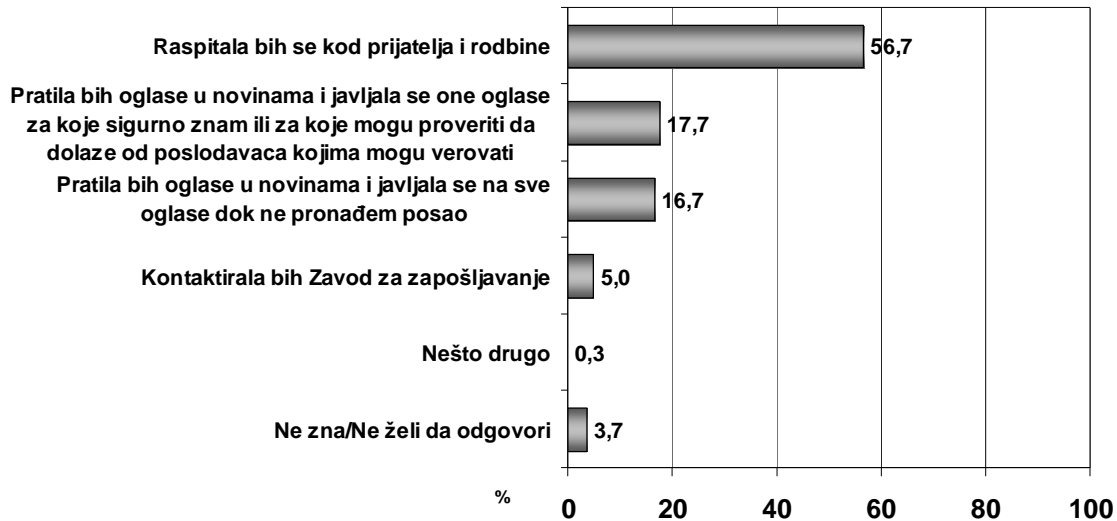
Devojke smo upitali kome bi se obratile za pomoć i savet ukoliko bi im neko ponudio posao. Pozitivno je da bi se za pomoć u ovoj situaciji velika većina anketiranih djevojaka obratila najužem krugu svoje porodice (90,7%) u koje ujedno i imaju najviše poverenja (*pogledati Grafički prikaz 45.*).

Grafički prikaz 45. Ako biste bili u situaciji da vam se nudi neki posao, sa kim biste se posavetovali pre nego što biste doneli konačnu odluku da li da prihvatite posao ili ne? (N=300)

Devojke smo dalje zamolili da zamisle da moraju tražiti posao i upitali na koji bi to način učinili (*pogledati Grafički prikaz 46.*). Preko polovine ispitanica bi se za pomoć obratila prijateljima ili rodbini (56,7%). Zabrinjava podatak da bi devojke koje su učestvovala u istraživanju u velikom broju posao pokušale pronaći putem oglasa, za koje je poznato da često sadrže primamljive ponude koje za cilj imaju vrbovanje upravo mladih djevojaka i njihovo daljnje iskorištavanje u lancu trgovine ljudima. Dok 17,7% ispitanica navodi da bi se javljale samo na „sigurne” oglase, odnosno na one oglase za koje mogu utvrditi da potiču od pouzdanih poslodavaca, čak 16,7% ispitanica navodi da bi se javljale na sve oglase, sve dok ne pronađu posao. Iako ovakvo ponašanje ne mora nužno rezultovati postajanjem žrtvom trgovine ljudima, sigurno da je opasnost za to mnogo veća. Stoga bi se kroz kampanje koje za cilj imaju informisanje ove rizične grupe, posebna pažnja morala obratiti upravo načinima na koje trgovci ljudima vrbuju nove žrtve. Mlade devojke bi trebale biti upoznate sa svim mogućim situacijama koje su za njih rizične, te kako bi se u istim situacijama trebale ponašati, kome se mogu obratiti i slično.

Grafički prikaz 46. Ako biste bili u situaciji da morate tražiti posao ili menjati posao koji imate, na koji način biste započeli tu potragu? (N=300)

Na tragu prethodnog pitanja, devojke smo zamolili da zamisle da se nalaze u opisanim, konkretnim situacijama i da probaju pretpostaviti na koji bi način u istim reagovale (*pogledati Tabelu 16.*). U tabeli su prikazane neke od tipičnih situacija putem kojih trgovci ljudima pokušavaju vrbovati mlade devojke. Radi se o primamljivim ponudama za posao, obrazovanje ili brak. Pozitivno je da većina djevojaka ne bi prihvatile ovakve ponude. Ipak, ne treba zanemariti i ovaj manji postotak djevojaka koje bi primamljivu ponudu, pogotovo kada se radi o zaposlenju, verovatno ili čak bez razmišljanja, prihvatile.

Tabela 16. Sada ću vam pročitati listu tvrdnji. Zamislite da se vi lično nalazite u toj situaciji i pokušajte pretpostaviti kako biste reagovali da se to desi vama. (N=300)

Tvrdnje/Odgovori	Prihvatila bih bez razmišljanja	Verovatno bih prihvatila	Verovatno ne bih prihvatila	Obdila bih ponudu bez razmišljanja	NZ/O
Osoba koju ne poznajete najbolje vam nudi dobro plaćen posao u inostranstvu ili u nekom drugom gradu na Kosovu.	0,3	4,0	30,7	63,0	2,0
Osoba koju ne poznajete najbolje vam nudi mogućnost da se školujete u inostranstvu ili u nekom drugom gradu na Kosovu.	0,7	3,3	27,0	65,7	3,3
Muška osoba koja vam se dopada nudi vam brak i bolji život u inostranstvu ili u nekom drugom gradu na Kosovu.	0,7	1,7	17,3	75,7	4,7

8. Rezultati – Žrtve trgovine ljudima

U okviru kvalitativnog dela istraživanja intervjuisano je deset djevojaka – žrtava trgovine ljudima. Sve devojke koje su učestvovala u ovom istraživanju su kontaktirane putem centara za socijalni rad, odnosno putem organizacija koje se bave zbrinjavanjem ove ugrožene kategorije. Iznošenjem svojih potresnih priča su dale značajan doprinos ovom istraživanju, pružajući nam priliku da kroz njihova iskustva steknemo dublji uvid u rezultate koje smo prikupili kvantitativnim delom istraživanja, te u cjelokupni predmet ovoga istraživanja.

8.1. Demografija

Devojke sa kojima smo razgovarali su različitih uzrasta, od onih koje su mlađe i od 15 godina do djevojaka do 35 godina (*pogledati Tabelu 17.*). Devojke su uglavnom odrasle i odgajane u ruralnim područjima Kosova, te često potiču iz nesređenih i konfliktnih porodičnih okruženja. Finansijska situacija domaćinstava u kojima su živjele prije nego što su postale žrtve trgovine ljudima je uglavnom bila veoma loša, a često puta i pogoršana početkom ratnih zbivanja na Kosovu. Kada je reč o obrazovnom nivou devojaka sa kojima smo razgovarali, može se videti da su one uglavnom prekidale obrazovni proces, ne završivši pri tome ni osnovnu školu.

Tabela 17. Demografija – Žrtve trgovine ljudima

		Broj intervjua
DOB	Mlađe od 15	2
	15-20	3
	21-25	1
	26-30	1
	31-35	2
	36-30	1
TIP NASELJA	Urban	3
	Rural	7
OBRAZOVANJE	Nezavršena osnovna škola	5
	Završena osnovna škola	5
ETNIČKA GRUPA	Albanke sa Kosova	6
	Albanke iz Albanije	2
	Ruskinje	1
	Bugarke	1

8.2. Život prije postajanja žrtvom trgovine ljudima

Sjećanja na period prije uključivanja u lanac trgovine ljudima kod intervjuisanih djevojaka su različita. Čini se da mlađe djevojke imaju nešto vedrija sjećanja na period prije postanka žrtve trgovine ljudima. Navedeno možemo pripisati njihovoj dobi. Većina djevojaka ipak navodi da su u periodu prije nego što su postale žrtve trgovine ljudima živjele veoma teško. Kada je reč o stambenim uslovima u kojima su živjele intervjuisane djevojke, oni su uglavnom bili veoma teški, naročito nakon početka ratnih sukoba, kada su mnogi građani Kosova ostali bez krova nad glavom.

Moj je život bio dobar, veoma dobar. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, mlađa od 15 godina)

Situacija je bila relativno mirna, radila sam i brinula se za domaćinstvo. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 16 i 20 godina)

Celokupna situacija u mom mestu je bila veoma teška. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 26 i 30 godina)

Kada nas je ostavio otac, a moja se majka ponovo udala, moj život i život moje sestre su se promenili. Udala sam se mlada i povela svoju sestru sa sobom, kako bi se mogla brinuti za nju. Moj nas je muž loše tretirao, tako da sam bila primorana da pobeegnem. Uslovi za život su bili veoma teški. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 16 i 20 godina)

Uslovi za život prije nego što sam vrbovana su bili veoma dobri. (Žrtva trgovine ljudima, Bugarka, između 36 i 40 godina)

Djevojke su prije postajanja žrtvom trgovine ljudima uglavnom živjele sa svojim porodicama, mlađe djevojke sa svojim primarnim porodicama, a one nešto starije sa svojim zasnovanim porodicama sa muževima i decom. Kao što će se moći videti u daljoj analizi dobivenih rezultata, većina djevojaka sa kojima smo razgovarale su nakon uključivanja u proces trgovine ljudima izgubile kontakt sa svojim porodicama.

Živela sam sa ocem, pomajkom i pet sestara. U početku smo živeli u kući koja je pripadala Srbima, a kasnije smo sagradili novu kuću i uslovi za život su bili veoma dobri. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, mlađa od 15 godina)

Živela sa sa ocem, majkom i trojicom braće. Uslovi za život su bili veoma teški. Živeli smo u staroj kući na selu. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 16 i 20 godina)

Bila su četiri člana porodice, moja majka, dva brata i ja. Moji roditelji su bili razvedeni. Nakon što sam se ja udala, bilo nas je samo dvoje, moj muž i ja. (Žrtva trgovine ljudima, Ruskinja, između 31 i 35 godina)

Prije nego što sam postala žrtvom trgovine ljudima, živela sam sa mužem i njegovom porodicom. Imali smo kuću od blata i dvije male sobe bez nameštaja. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 31 i 35 godina)

Imali smo svoj stan i uslovi za život su bili dobri. (Žrtva trgovine ljudima, Bugarka, između 36 i 40 godina)

Ø **Socio – ekonomski uslovi**

Finansijska situacija u njihovim domaćinstvima je bila uglavnom veoma teška. Većina članova njihovih porodica su bili nezaposleni a uslovi života u ruralnim područjima, iz kojih devojke najčešće potiču, su bili teški, te nije bilo mnogo mogućnosti za zapošljavanje i zaradu.

Naša finansijska situacija, nakon što smo sagradili kuću, je bila dobra i ne mogu se žaliti da nam je nedostajalo novca. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, mlađa od 15 godina)

Naša finansijska situacija je bila veoma teška. Nikada nismo imali novaca. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 16 i 20 godina)

Nisam imala novaca i samo retko bi dobila nešto novca od braće. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 16 i 20 godina)

Imala sam teško detinjstvo i živeli smo u ekstremnom siromaštvu. Preživljavali smo na socijalnoj pomoći koju je primao moj otac, mentalni bolesnik. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 26 i 30 godina)

Naša finansijska situacija je bila veoma teška. Mogu reći katastrofalna. Radili smo na našoj zemlji i jedva preživljavali. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 21 i 25 godina)

Bili smo u vrlo teškoj ekonomskoj situaciji. Uslovi za život moje porodice su bili veoma teški. Nisam imala nikakvih primanja i nisam mogla kupiti ništa. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 31 i 35 godina)

Imajući u vidu trenutnu tešku socio-ekonomsku situaciju, ali i dob većine intervjuisanih djevojaka, ne iznenađuje da većina intervjuisanih djevojaka nikada nisu bile zaposlene. Slažu se da je prilika za zapošljavanje malo, te da se navedeno odnosi na sve stanovnike Kosova, bez obzira na njihov spol.

Ne znam da li je svima bilo teško pronaći posao ili je bilo teže muškarcima ili ženama. Bila sam mlada i nije me to zanimalo ali mislim da je svima bilo teško pronaći posao, i muškarcima i ženama. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, mlađa od 15 godina)

Ne znam, ali mislim da je svima bilo teško, i muškarcima i ženama. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, mlađa od 15 godina)

Situacija oko zapošljavanja je bila ista i za muškarce i za žene. Bilo je mogućnosti za zapošljavanje, ali su su plate bile veoma male. Takođe, plate su stalno kasnile. (Žrtva trgovine ljudima, Ruskinja, između 31 i 35 godina)

Bilo je jako teško dobiti posao. Tako je bilo tada. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 26 i 30 godina)

Nisam imala mogućnosti da se zaposlim jer sam živela na selu. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 31 i 35 godina)

8.3. Postajanje žrtvom trgovine ljudima i život žrtava

Načini na koji trgovci ljudima vrbuju svoje žrtve su raznoliki. Jedan od načina su ponude za posao. Obično se smatra (pogledati Tabelu 14) da žrtvama pristupaju nepoznate osobe. Neke od djevojaka koje su učestvovala u istraživanju su do posla koji ih je uveo u trgovinu ljudima došle preko oglasa. Devojka koja se na taj način postala žrtva trgovine ljudima navodi da je bila svesna opasnosti u koju se upušta, budući da nije znala o kakvom se poslu zapravo radi. Ipak, ostale sagovornice navode da trgovci ljudima često pristupaju žrtvama preko njima poznatih osoba. Zastrašujuća je spoznaja da se predaja djevojaka trgovcima ljudima dešava čak i od strane najužih članova porodice, bliskih prijatelja ili slično.

Imala sma problema sa suprugom. Nisam imala poslao a želela sam da radim. Prihvatila sam posao u inostranstvu iako nisam bila sigurna šta ću raditi. Prihvatila sam ovaj posao iz finansijskog interesa. Omogućavao mi je zaradu kojom sam izdržavala svoju decu i familiju. (Žrtva trgovine ljudima, Bugarka, između 36 i 40 godina)

Videla sam u novinama oglas za posao. Nazvala sam i javila mi se devojka koja mi je rekla kako se grupa devojaka sprema da krene za Italiju. Rekli su nam da će nas ilegalno poslati u Italiju. Ostala sam sa drugim devojaka u kući. (Žrtva trgovine ljudima, Ruskinja, između 31 i 35 godina)

U moju kuću je došao prijatelj moga oca i ponudio mi posao u fast food restoranu. Dogovor je bio da me oni (očevi prijatelji) vode na posao i vraćaju kući svaki dan. Prvi dan me vlasnik vezao, poklopio mi oči i silovao me. Sledeći dan, prisilio me da spavam sa muškarcima iz Albanje. To se nastavilo tako što su me prodali petorici ljudi koji su me silovali a kasnije su me šestorica braće seksualno iskoristili. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 16 i 20 godina)

Osoba koja mi je ponudila posao (na kojem je postala žrtva trgovine ljudima) je radila sa svojim srednovečnim bratom. On je bio prijatelj moga oca i muža moje sestre. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 16 i 20 godina)

Razgovarala sam sa tom devojkom telefonom. Ona je bila iz Moldavije, 35 do 40 godina stara. Ne znam koja je bila njena profesija, ali bila je fina prema meni. Nije bilo posrednika. (Žrtva trgovine ljudima, Ruskinja, između 31 i 35 godina)

Osoba koja mi je našla posao je bio 18-ogodišnjak, Albanac sa Kosova, prijatelj moga muža, kojeg sam upoznala kad sam se udala. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 16 i 20 godina)

Ponudu za posao sam dobila od komšije. To je bio 50-ogodišnji muškarac, biznismen. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka iz Albanije, između 31 i 35 godina)

Ovaj sam posao dobila od kolegice koja je prije radila na Kosovu. Bila je moja prijateljica i rekla mi je za tu mogućnost. (Žrtva trgovine ljudima, Bugarka, između 36 i 40 godina)

Sudeći prema ovim intervjuima, mlade djevojke i žene su bile zlostavljane na rane načine. Čii se da su trgovci ljudima bili naročito okrutni sa mladim devojkama. Primerio kojima govore naše sagovornice uključuju i kidnapovanja, silovanja, prisilno konzumiranje alkohola (verovatno i narkotika, kako je suditi prema intervjuima sa korisnicima usluga seksualnih radnika). Žrtve se obično drže ratvorene, preplašene i fizički zlostavljane, čime ih sprečava od pokušaja bega.

Jednoga dana, jedna od mojih prijateljica je došla u školu sa nekoliko muških prijatelja i oni su me uzeli na silu. Ta je djevojka dolazila nekoliko puta i prisiljavala me da imam seksualne odnose sa njenim muškim prijateljima. To se dogodilo nekoliko puta na različitim mestima na Kosovu gde su me držali zatvorenu. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, mlađa od 15 godina)

Muš moje sestre mi je rekao da idem u selo kako bi uzela novac koji su mu neki ljudi dugovali. Tamo je bilo nekih ljudi, tu sam videla stvari koje nikada nisam videla u životu. Tamo su me odneli i ostavili... Nakon pića kojim su me ponudili, izgubila sam svest i kad sam se probudila, videla sam da pored mene leži muškarac, star oko 50 godina. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 16 i 20 godina)

Upoznala sam prijateljicu i postala veoma bliska s njom. Imale smo dugo prijateljstvo i ona me upoznala sa nekim svojim prijateljima.... Srele smo neke momke iz drugih delova Kosova, uzeli su nas silom i poslali nas u restoran, odakle nismo mogle pobeći i tako je za nas počeo pakao. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 21 i 25 godina)

Na početku, nisam imala ponuda za posao, ali sam se družila sa tom djevojkom. Moja me prijateljica uvela u ove prljave vode. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 21 i 25 godina)

8.4. O vremenu koje su sagovornice provele kao žrtve trgovine ljudima

Ø Lokacije

Sve djevojke sa kojima smo razgovarali su bile seksualno iskorištavane. Neke od djevojjaka su, pored toga, radile i kao pomoćno osoblje u ugostiteljskim objektima (noćni barovi, restorani, itd.). Uglavnom bi se posao, npr. konobarice, radio preko dana, dok bi navečer djevojke primale goste, mušterije ili klijente. Dakle, pored toga što se djevojke seksualno iskorištavaju, one se koriste i kao radna snaga, te uglavnom nisu nikako plaćene za poslove koje rade. Neke od djevojjaka su radile samo za hranu i/ili cigarete. Djevojke su se u opisanoj situaciji uglavnom našle protiv svoje volje, međutim među intervjuisanim djevojkama je bilo i onih koje su svojevrijem pristale na pružanje seksualnih usluga za novac. Iako je teško donositi zaključke na osnovu malog broja intervjua koji su urađeni, čini se da uglavnom „starije” djevojke svesno upuštaju u prostituciju, dok se mlađe djevojke obično u toj situaciji nađu protiv svoje volje.

Tokom dana sam radila kao konobarica a tokom noći me vlasnik prodavao različitim ljudima. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 16 i 20 godina)

Nikada nisam primila nikakav novac za posao koji sam radila, samo sam dobivala hranu i cigarete. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka iz Albanije, između 16 i 20 godina)

U početku, radila sam sa klijentima, nikada nisam primila nikakav novac, apsolutno ništa. Kada sam živela sa prvim muškarcem, nisam ništa radila. On mi je davao novac. Kada sam posle živela sa drugim muškarcem, radila sam samostalno i imala sam nešto novca. (Žrtva trgovine ljudima, Ruskinja, između 31 i 35 godina)

Radila sam, posluživala sam goste, a prema željama vlasnika, pratila sam goste do ranih jutarnjih sati. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka iz Albanije, između 16 i 20 godina)

Radila sam tri dana u baru kao konobarica, bila sam prisiljena da ostanem od 14.00-01.00, ali tri dana sedmično sam bila prisiljena da ostanem celu noć. Nisam bila plaćena za svoj rad, ali mi je vlasnik dao hranu i cigarete. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, mlađa od 15 godina)

Na nekim mestima na kojima sam živela, sam bila prisiljena raditi kao konobarica, dok su me na drugim mestima držali zatvorenu i pozivali samo kada klijent dođe. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 21 i 25 godina)

Nije bilo nasilja, ali smo bili kao zatvorenici. (Žrtva trgovine ljudima, Ruskinja, između 31 i 35 godina)

Posluživala sam vlasnikove goste. Ponudili su mi još novca da pružam i seksualne usluge. Odlučila sam da prihvatim tu ponudu jer sam željela zaraditi još novca. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 31 i 35 godina)

Ø Poreklo žrtava trgovine ljudima

Devojke navode da su u objektima u kojima su boravile imale priliku upoznati i druge žrtve. Radilo se o devojkaama različite dobi, uglavnom od 16 do kasnih 20-ih godina. Devojke su dolazile iz različitih zemalja; najčešće su to bile lokalne devojke, sa Kosova, ali i iz drugih zemalja kao što su Bugarska, Moldavija, Albanija, itd.

Tamo su bile još dvije devojke – Albanke sa Kosova, jednoj je bilo 23 godine a drugoj 44. Tretirane su na isti način kao i ja. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 16 i 20 godina)

Da, bilo je i drugih devojaka i sve su bile iz Moldavije. Dob ovih devojaka je bila različita – od 24 do 30 godina. (Žrtva trgovine ljudima, Ruskinja, između 31 i 35 godina)

Većina devojaka su bile sa Kosova, uglavnom između 16 i 25 godina. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 26 i 30 godina)

Na ovim mestima je bilo mnogo devojaka sa Kosova, Albanije, Bugarske. Bile su između 15 i 27 godina stare. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 21 i 25 godina)

Bilo je još devojaka na tom mestu, i većina su bile iz Bugarske. Prosečna dob ovih devojaka je bila 35, iako je bilo i starijih. (Žrtva trgovine ljudima, Bugarka, između 36 i 40 godina)

Ø **Potencijalni seksualni zlostavljači**

Zanimalo nas je i ko su „tipični korisnici“ usluga prostitutki, odnosno osobe koje su intervjuisane devojke seksualno iskorištavali za novac. Devojke se slažu da su to osobe različite starosne dobi, od vrlo mladih muškaraca do osoba srednje dobi. Kada je reč o nacionalnosti korisnika usluga prostitutki, pojedine devojke govore da su ih posjećivali isključivo Albanci, dok druge govore da je njihova klijentela bila raznovrsnog nacionalnog porijekla. Devojke pretpostavljaju, a neke od njih i sa sigurnošću tvrde, da su njihovi klijenti bili dobrostojeći pojedinci.

Bili su različite dobi, mladi muškarci od 18 do 29 godina. Svi su bili Albanci sa Kosova i činilo se da su bogati. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, mlađa od 15 godina)

Bili su različite dobi, od 20 do 50 godina. Svi su bili Albanci sa Kosova i izgledalo je da su bogati. Među njima je bilo je bilo menadžera banki i veoma bogatih ljudi. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, mlađa od 15 godina)

Svi su bili Albanci sa Kosova, osim jednog iz Albanije za kojeg mislim da je bio bogat. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 16 i 20 godina)

Ljudi koji su koristili moje usluge su bili iz Albanije i sa Kosova. Bili su finansijski stabilni. To znam zato što su mi kupovali piće i plaćali me do 30 nemačkih maraka⁵. Bili su otprilike srednje dobi i u nekim su slučajevima bili i oženjeni. Mislim da su mnogi od njih nekada radili u inostranstvu. (Žrtva trgovine ljudima, Ruskinja, između 31 i 35 godina)

Ljudi koji su koristili moje usluge su bili dobi od 20 do 50 ili 60 godina. Većina ih je bila iz stranih zemalja. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 26 i 30 godina)

8.5. About the time respondents have spent after being freed

Ø **Bekstvo od trgovine ljudima**

Devojke sa kojima smo razgovarale su se uspeli izvući iz pakla trgovine ljudima na različite načine. Najčešće se dešava da se devojke privedu u toku policijskih akcija. Neke od devojaka su uspjele pobeći iz objekata u kojima su bile smeštene, ponekad i nakon nekoliko neuspješnih pokušaja. Devojke su, nakon policijske obrade, obično završavale u „sigurnim kućama“ za koje navode da su im pružile toplo gostoprimstvo i pomoć.

⁵ Sagovornica govori o vremenu prijave uvođenja valute Euro na Kosovu, 1. Januar 2002.

Policija nas je zaustavila dok smo bili u autu i odvela nas su policijski stanicu. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, mlađa od 15 godina)

Bila sam u gradu sa dvoje prijateljice gde me vidio vlasnik kluba u kojem sam radila. Povezao me autom. Krenuli smo na neko mesto ali na pola puta nas je zaustavila policija i odvela nas u policijsku stanicu. Odatle su me poslali u sigurnu kuću. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, mlađa od 15 godina)

Bila sam trudna i iskoristila mogućnost da pobežem da kupim neku odeću za sebe. Poslije toga, otišla sam u policijsku stanicu odakle su me poslali u sigurnu kuću u kojoj sam trebala biti do rođenja deteta. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 26 i 30 godina)

Uspela sam da pobežem, izašla na ulicu, zaustavljala auta kako bi se odvezla u _____ u policiju. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 21 i 25 godina)

Pored toga što su bile zbrinute u sigurnim kućama, većina devojaka nisu primile nikakvu pomoć od vladinih institucija ili organizacija koje se bave borbom protiv trgovine ljudima. Jedna je devojka govorila o vrlo negativnom iskustvu koje je imala sa lokalnom policijom, ističući da je bila i fizički zlostavljana.

Opšte je poznato da se devojke koje se uspiju spasiti iz lanca trgovine ljudima, a koje su bile uključene u prostituciju, često stigmatiziraju i isključuju iz društva. Ono što je posebno zabrinjavajuće jeste da su devojke ponekad odbačene i od strane najuže porodice, što u velikoj mjeri otežava njihovu ponovnu integraciju

Ne, niko mi nije pomogao dok nisam bila smeštena u sigurnu kuću. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, mlađa od 15 godina)

Ne, niko mi nikada nije pomogao. Nekoliko puta dok sam bila u gradu prišla sam policajcu i rekla mu za moje brige i probleme, ali nisam dobila nikakvu podršku. Kada su me poslali u policijsku stanicu, tamo su me fizički zlostavljali. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, mlađa od 15 godina)

Poslali su me u sigurnu kuću gdje su me primili toplo i sa dobrodošlicom. Takođe i moje dete. Takođe, pomogli su mi da oslobodim i svoju sestru. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 16 i 20 godina)

Nakon što me policija ispitala, poslali su me u sigurnu kuću u kojoj sam se oporavljala dugo vremena. Tokom svog boravka ovde, posetili su nas predstavnici Centra za socijalni rad iz Gjlana, kao i predstavnici IOM-a iz Prištine. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 21 i 25 godina)

Niko mi nije pomogao, nijedna organizacija niti institucija. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 31 i 35 godina)

Kada je reč o podršci moje porodice, često gubim nadu. U mestu odakle dolazim, ljudi me ne mogu prihvatiti. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 21 i 25 godina)

Ø Za bolju budućnost

Sada, kada su se uspjele izbaviti iz lanca trgovine ljudima, djevojke se nadaju boljoj i vedrijoj budućnosti. Njihova očekivanja su uglavnom usmerena ka nastavku školovanja ili zasnivanju porodice, u zavisnosti od dobi. Nadaju se pomoći nadležnih institucija i organizacija u procesu rehabilitacije, legalnom zapošljavanju i mogućnosti za normalan život. Neke od intervjuisanih djevojaka navode da je njihovo iskustvo ostavilo negativne posledice po njihovo psiho-fizičko zdravlje. Idealno bi bilo kada bi se mladim ženama pružila prilika za vođenje normalnog i produktivnog života, kroz pomoć pri školovanju, usavršavanju i zapošljavanju, jer je finansijska neovisnost jedan od preduslova čijim će se ostvarenjem bivše žrtve definitivno i nepovratno udaljiti od trgovine ljudima i od života kakav su do nedavno vodili.

Sada se nadam povratku mojoj porodici i nastavku školovanja. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, mlađa od 15 godina)

O svojoj budućnosti razmišljam kao o boljoj budućnosti, različito od ovoga kako mi je sada. Želim biti savjesna, dobro se ponašati, poštovati svoju porodicu, slušati ih i ići ponovo u školu. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, mlađa od 15 godina)

Uvek sam razmišljala o tome kako da se vratim kući. Sada se nadam da ću uskoro biti u mogućnosti da se vratim kući i da se ovakve stvari više nikada ne dogode. Želim da se brinem o svojoj porodici. Ako bih mogla, volela bih se vratiti u školu ili pronaći posao u prodavnici blizu moje kuće. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 16 i 20 godina)

Moje nade za budućnost gotove da ne postoje. Osetila sam olakšanje kada su trgovci ljudima optuženi ali ja sam iza svega ostala prazna. Nemam kuću ni mesto na kojem mogu boraviti, želela bih sama sebe izdržavati i nikada ne bih ponovo pošla putem koji mi je uništio život. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 16 i 20 godina)

Nadam se da ćete pokrenuti neke programe za rehabilitaciju djevojaka poput mene zato što nas ima puno. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 16 i 20 godina)

Želim mirno živeti sa svojim detetom. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 26 i 30 godina)

Sada, sa svojom sestrom sam i svojim mali sinom. želim živeti mirno sa svojim voljenima. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 16 i 20 godina)

Veoma bih volela kada bih mogla vratiti vreme i biti opreznija u svom ponašanju. Volela bih da mogu imati moć da se lakše nosim sa problemima i da imam vere da ih prevaziđem. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 21 i 25 godina)

Volela bih da imam srećnu porodicu i postanem dobra majka. Ako bih imala mogućnost, dala bih savet svakoj ženi kako ne bi postala žrtva trgovine ljudima. Ne bi trebale toliko trčati za novcem i gubiti ljudsko dostojanstvo. (Žrtva trgovine ljudima, Albanka sa Kosova, između 31 i 35 godina)

Iako se o problemu trgovine ljudima mnogo govori i uprkos činjenici da su rezultati ovog istraživanja pokazali da je kosovska javnost, uključujući i one najrizičnije grupe, donekle svesna razmera problema, neosporno je da građani Kosova nisu u potpunosti upoznati sa nivoom okrutnosti kojom se žrtve tretiraju. Šokantne priče koje su iznele ove devojke jasno pokazuju pravu prirodu ovog zločina i trebaju biti iskorištene pri kreiranju kampanje za podizanje svesti koja će doprineti boljem razumevanju ovog problema.

9. Rezultati – Klijenti komercijalnih seksualnih radnika

U skladu sa planom, u kvalitativnom delu istraživanja koji je bio usmeren na ispitivanje stavova i iskustava muškaraca - korisnika usluga seksualnih radnika, obavili smo 18 intervjua u različitim područjima Kosova (*pogledati Tabelu 18. za Demografiju*). Vodič koji je korišten pri intervjuisanju se tematski oslanjao na upitnik korišten za anketu sa opštom populacijom. Kriterij korišten za odabir sagovornika je bio: da su imali seksualni odnos sa prostitutkom u poslednjih godinu dana. Na taj smo način željeli dobiti jasniju sliku o informacijama prikupljenim kroz anketu, te saznati više o stavovima, motivima i saznanjima osoba koje posećuju objekte u kojima se žrtve trgovine ljudima iskorištavaju. Iskustva naših sagovornika su različita, od onih koji redovno ili povremeno posećuju objekte sa prostitutkama, do onih koji licemjerno osuđuju takve aktivnosti. Na ovaj smo način želeli saznati nešto više o osobama koji imaju veće šanse da se susretnu sa trgovinom ljudima. Ovim smo istraživanjem pokušali sagledati problem trgovine ljudima iz više različitih uglova, bazirano na iskustvima različitih ciljnih grupa.

Tabela 18. Demografija - Klijenti komercijalnih seksualnih radnika

		Broj intervjua
DOB	20-25	4
	26-30	5
	31-35	5
	>35	4
TIP NASELJA	Urban	9
	Rural	9
OBRAZOVANJE	Nezavršena osnovna škola	1
	Završena osnovna škola	4
	Završena srednja škola	9
	Viša škola ili fakultet	4
ETNIČKA GRUPA	Albanska	12
	Srpska	6

9.1. Znanje o trgovini ljudima

Na početku intervjua upitali smo klijente da procene trenutnu socio-ekonomsku situaciju i ostale probleme sa kojim se suočava stanovništvo Kosova. Prema mišljenju sagovornika, situacija na Kosovu je loša; stanovništvo se suočava sa nezaposlenošću i siromaštvom, koje prema mišljenju naših sagovornika, pogađa veliki deo populacije. Nadalje, Prism Research je pokrenula pitanje trgovine ljudima, upitajući sagovornike da kažu šta im prvo padne na um kada čuju tu frazu. Većina sagovornika termin trgovine ljudima povezuje sa kriminalom. Drugi opet trgovinu ljudima povezuju sa iskorištavanjem nevinih osoba u cilju ostvarivanja zarade. Trgovina ljudima se uglavnom povezuje sa ženama koje su pretežno žrtve prisiljene na prostituciju.

Prva stvar koja mi pada na pamet, kada je reč o trgovini ljudima, je trgovanje ženama za ličnu korist neosetljivih ljudi. (Pea, Albansko većinsko područje)

Prvo što mi pada na pamet kada se spomene trgovina ljudima jeste: ilegalne aktivnosti i zlostavljanje koje određeni ljudi vrše nad ženama. (Pristina, Albansko većinsko područje)

Kada čuje pojam trgovina ljudima, pomislim na veoma lošu pojavu ilegalne trgovine, prostituciju. To je ilegalna trgovina ženama. (Pristina, Albansko većinsko područje)

Prva stvar koja mi pada na pamet kada čujem taj pojam je grupa ljudi koji pripadaju mafiji koja prodaje žene za prostituciju, za novac. (Gjilan, Albansko većinsko područje)

Kada čujem za trgovinu ljudima, to me asocira na nešto što sam čuo na televiziji, prostituciju. (Ferizaj, Albansko većinsko područje)

Prva stvar koja mi pada na pamet su mnogobroni video spotovi i reklame koje sam vidio, sigurne kuće i druge institucije koje se bore protiv trgovine ljudima. (Mitrovica, Srpsko većinsko područje)

Kada čujem za izraz trgovina ljudima pomislim na prodaju robe. Poznato mi je šta taj pojam znači i šta u sebi uključuje. (Zubin Potok, Srpsko većinsko područje)

Nadalje, Prism Research je upitala sagovornike da definišu termin "trgovine ljudima." U skladu sa gore navedenim odgovorima, ovaj termin je definisan kao jedan od najozbiljnijih oblika kriminala koji uključuje: kupovinu i prodaju ljudi, tretiranje ljudi kao robe, a sve u cilju zarađivanja novca. Neki sagovornici veruju da organizovani kriminal i mafija stoje iza trgovine ljudima. U skladu i sa istraživanjem na uzorku opšte populacije, trgovina ljudi se uglavnom povezuje sa prostitucijom. Takođe, povezuje se i sa transportom ljudi iz jedne zemlje u drugu da bi ih se iskorištavalo. Neki od sagovornika opet nisu mogu jasno definisati termin trgovine ljudima, ali veruju da uključuje upotrebu nasilja, kako fizičkog tako i psihičkog. Ostali sagovornici pretpostavljaju da se žrtve trgovine ljudima drže zarobljene protiv njihove volje.

Trgovina ljudima je termin koji označava prodaju ljudi radi njihovog iskorištavanja. (Zubin Potok, Srpsko većinsko područje)

Trgovina ljudima je kada se mlade žene dovode iz Moldavije, Albanije ili Kosova kako bi se prodale za novac, prisiljavale da rade kao prostitutke. (Ferizaj, Albansko većinsko područje)

Trgovina ljudima je organizovani kriminal. Samo kriminalci mogu organizovati takvu aktivnosti. Trgovci ljudima nehumano koriste svoje žrtve. Oni matretiraju žrtve i loše se ponašaju prema njima. (Podujeve, Albansko većinsko područje)

Ne znam šta znači termin trgovina ljudima. Ipak, znam da trgovci ljudima zlostavljaju svoje žrtve. (Ferizaj, Albansko većinsko područje)

Trgovina ljudima je kada se ljudska bića tretiraju kao roba. Trgovci ljudima nehumano tretiraju svoje žrtve i zlostavljaju ih na različite načine. (Mitrovica, Srpsko većinsko područje)

Trgovina ljudima uključuje fizičko i druge vrsta nasilja nad ljudima. (Zubin Potok, Srpsko većinsko područje)

Termin se, sam po sebi, odnosi na ilegalnu aktivnost, koja uključuje ilegalni transport osoba iz inostranstva u zemlju. Ovu aktivnost vode kriminalne grupe u cilju iskorištavanja ovih osoba na različite načine. Trgovci ljudima koriste svoje žrtve na različite načine. (Peja, Albansko većinsko područje)

Termin trgovina ljudima uključuje trgovinu radnicima koji su ilegalno zaposleni u zapadnim zemljama i radnicama u bordelu. (Pristina, Albansko većinsko područje)

U pogledu načina na koji trgovci ljudima iskorištavaju svoje žrtve, sagovornici se slažu da je njihov glavni cilj da koriste žrtvu za zarađivanje novca, često ih tretirajući na okrutan i nehuman način. Prostitucija je opet jedan od najčešćih sredstava iskorištavanja žrtava trgovine ljudima. Dalje, za trgovce ljudima se smatra da koriste svoje žrtve kao jeftinu radnu snagu ili kao robove, a deca i osobe sa onesposobljenjem se prisiljavaju na prosjačenje. Veliki broj sagovornika je Takođe spomenuo korištenje žrtava za prodaju narkotika. Posebno, navode se primeri gde deca za potrebe dilera prodaju drogu drugoj deci.

Žrtve su zlostavljane od strane trgovaca ljudima, koji zlostavljaju žrtve zbog svojih interesa. Prodaju ih za novac, matretiraju ih, daju im drogu, ali mislim da postoje i slučajevi da prostitutke nisu zlostavljane. (Pristina, Albansko većinsko područje)

Žrtve se iskorištavaju od strane trgovaca ljudima na različite načine, kao što je prisiljavanje na pružanje seksualnih usluga, prisiljavanje na težak i naporan fizički rad, i mnogobojne ilegalne aktivnosti. (Mitrovica, Srpsko većinsko područje)

Trgovci ljudima iskorištavaju svoje žrtve seksualno, na farmama (za poljoprivredni rad) i na ulicama gdje se onesposobljene osobe prisiljavaju da prose. Takođe koriste decu da prodaju drogu omladini. (Zubin Potok, Srpsko većinsko područje)

Trgovci ljudima iskorištavaju svoje žrtve na različite načine: seksualno i fizički, i za prodaju droge. (Zubin Potok, Srpsko većinsko područje)

Klijenti se slažu da su žene – pretežno devojke i devojčice – uglavnom žrtve trgovine ljudima. Mlade žene, žrtve trgovine ljudima, pretežno imaju slično porodično poreklo i socio-ekonomski status. Prema mišljenju naših sagovornika, trgovci ljudima biraju osobe koje su na neki način osjetljive i ranjive. Žrtve uglavnom dolaze iz neobrazovanih, nestabilnih porodica koje su se zatekle u teškim

finansijskim situacijama. Prema mišljenju nekih sagovornika, nizak nivo obrazovanja je Takođe povezan sa teškom finansijskom situacijom, te niskim nivoom inteligencije. Ovo mišljenje ukazuje da klijenti vide žrtve trgovine kao manje inteligentne u odnosu na ostale devojke. Neki sagovornici veruju da su žrtve trgovine ljudima osobe "sumnjivog morala" što je jedan od razloga zašto su postale žrtve trgovine ljudima. Klijenti veruju da upravo ovi razlozi, uz želju mladih devojaka da zarade novac, utiču na to da devojke da postanu zrtve trgovine ljudima. Što se tiče nacionalnosti žrtava, sagovornici veruju da su žrtve uglavnom devojke iz seoskih područja Kosova. Ostaloisagovornici smatraju da žrtve uglavnom dolaze iz stranih zemalja. Neki od sagovornika mešaju trgovinu ljudima sa dobrovoljnom prostitucijom. Ovi rezultati se slažu i sa rezultatima kvantitativnog istraživanja. Naprimera, i klijenti i opšta populacija se slažu da su mlade devojke i devojčice, ne samo najčešće žrtve trgovine ljudima, nego i pod najvećim rizikom da postanu žrtve trgovine ljudima.

Žrtve su često mlade devojke, mlađe od 18 godina. Dolaze iz siromašnih porodica i nemaju primanja. Kao takve, nadaju se boljoj budućnosti i trgovci ljudima ih lako prevare. Žrtve traže posao koji može rešiti njihove porodične probleme. (Peja, Albansko većinsko područje)

Generalno, potencijalne žrtve trgovine ljudima su osobe koje su u teškoj finansijskoj situaciji. Spremni su na sve kako bi zaradili novac. (Podujeve, Albansko većinsko područje)

Najčešće su mlade devojke žrtve trgovine ljudima, posebno one koje su u teškoj finansijskoj situaciji. Imaju nizak obrazovni nivo i loše porodične odnose – konflikt je uobičajeni oblik komunikacije. Žrtve imaju niske moralne standarde i dolaze i iz urbanih i iz ruralnih područja. Ipak, mislim da većina dolazi iz ruralnih područja, zato što je ove devojke lakše prevariti. (Gjilan, Albansko većinsko područje)

Žrtve trgovine ljudima su žene iz Moldavije i Rusije, ali ima i Albanci sa Kosova i iz Albanije, i sve se one suočavaju sa teškim ekonomskim uslovima. Dolaze iz različitih sela i dužne su raditi različite poslove. Ove su žene neobrazovane, mlade i lako ih je prevariti za novac. (Gjilan, Albansko većinsko područje)

Znam da su žrtve trgovine ljudima u ovom poslu zbog zadovoljstva i novca koji zarađuju. (Ferizaj, Albansko većinsko područje)

Većina žrtava su mladi ljudi a najranjivije grupe su mlade žene koje nisu informisane o tome kako treba tražiti posao. One su siromašne (nemaju novca za dalju edukaciju) nisu dobro obrazovane i dolaze iz manjih naselja. (Zubin Potok, Srpsko većinsko područje)

Pod najvećim rizikom su mlade žene koje traže zaposlenje preko oglasa. To su mlade devojke kojima je potreban novac za obrazovanje. (Zubin Potok, Srpsko većinsko područje)

Mlade devojke su pod najvećim rizikom da postanu žrtve trgovine ljudima, one koje su neobrazovane, niže inteligencije, nemoralne, i dolaze sa sela. (Peja, Albansko većinsko područje)

Upitani da ocene ko je najviše odgovoran za sprečavanje trgovine ljudima, sagovornici su dali različite odgovore. Neki sagovornici odgovornost pripisuju celokupnom društvu smatrajući da se

stanovništvo mora boriti protiv trgovine ljudima, tako što će saradivati sa pravosudnim organima. Drugi odgovornost pripisuju specijalnim organizacijama i institucijama. Klijenti veruju da je prisustvo i obim trgovine ljudima opštepoznato, stoga bi saradnja građana i pravosudnih organa u velikoj meri pomogla borbi protiv ovog problema. Neki sagovornici smatraju da vladine i nevladine organizacije trebaju zaustaviti ovu kriminalnu aktivnost. Slično kao i opšta populacija, i klijenti takođe veruju da policija i pravosuđe igraju najvažniju ulogu kada je reč o borbi protiv trgovine ljudima, a sve uz provođenje postojećih zakona. Samo mali broj sagovornika odgovornost za trgovinu ljudima pripisuje trgovcima ljudima, što se ne slaže sa rezultatima kvantitativnog istraživanja na uzorku opće populacije. Međutim, ostali odgovori su slični odgovorima dobivenim u kvantitativnom istraživanju.

Sudstvo je ustanova koja je najodgovornija za prevenciju trgovine ljudima. Sudski sistem treba preuzeti na sebe provođenje vladavine zakona i reda u državi. Građani su takođe odgovorni, jer ne saraduju sa insitucijama u borbi protiv trgovine ljudima onoliko koliko bi trebali. Građani koji se susreću sa bilo kojim oblikom trgovine ljudima bi trebali podeliti te informacije i saznanja sa odgovornim istitucijama. (Peja, Albansko većinsko područje)

Policija je odgovorna za trgovinu ljudima. Ne bore se protiv ove pojave dovoljno kako bi je iskorenili iz našeg društva. (Podujeve, Albansko većinsko područje)

Trgovci ljudima su odgovorni za trgovinu ljudskim bićima, zatim građani – klijenti i prostitutke, policija i ostale institucije. (Gjilan, Albansko većinsko područje)

Odgovornost za trgovinu ljudima je na vlasnicima objekata koji zapošljavaju ove žene i koriste ih kao prostitutke. Mislim da bi se policija Kosova trebala boriti i osigurati da trgovina ljudima ne bude toliko raširena na Kosovu. (Ferizaj, Albansko većinsko područje)

Kada je reč o pitanju trgovine ljudima, po mom mišljenju, UNMIK policija, kao i policija Kosova, trebaju biti odgovorni. Njihova je odgovornost da zatvore noćne klubove. (Pristina, Albansko većinsko područje)

Odgovornost za trgovinu ljudima je na vlasnicima objekata, policiji, UNMIK-u i vladi. Mislim da bi se oni trebali boriti protiv trgovine ljudima. (Ferizaj, Albansko većinsko područje)

Celo društvo je odgovorno za borbu protiv trgovine ljudima, zato što se mi ne dižemo protiv i ne borimo se protiv ove pojave, očito je podržavamo. Pored toga, odgovornost leži i na Centrima za socijalnu pomoć i nevladinim organizacijama koje se bore protiv trgovine ljudima. (Mitrovica, Srpsko većinsko područje)

Vlada nosi odgovornost za borbu protiv trgovine ljudima, a oni nisu svesni u kojoj je meri ovaj problem raširen na Kosovu. (Zubin Potok, Srpsko većinsko područje)

9.2. Trgovina ljudima na Kosovu

Velika većina ispitanika u kvantitativnom istraživanju smatra da je trgovina ljudima prisutna na Kosovu, tačnije da je *veoma* ili *donekle* raširena. Sa ovim se slažu i sagovornici u kvalitativnom delu istraživanja. O trgovini ljudima na Kosovu sagovornici su saznali na različite načine ili iz različitih izvora. Većina je za trgovinu ljudima saznala putem medija – najčešće putem televizije i novina. Pored toga, klijenti su za trgovinu ljudi čuli od prijatelja i rodbine. Neki sagovornici su za trgovinu ljudima na Kosovu saznali iz prve ruke, što se zapravo povezuje sa posetama prostitutkama. Oni su naime posjećivali lokalne objekte u kojima se nalaze žrtve trgovine i na taj način saznali za trgovinu ljudima.

Prostitucija, kao najrašireniji oblik trgovine ljudima, je veoma raširena. Tokom nekoliko zadnjih godina, prostitucija je širila veoma brzo. Konstantno se otvaraju novi bordeli a samo pokoji zatvaraju. (Pristina, Albansko većinsko područje)

Trgovina ljudima je veoma raširena. O trgovini ljudima sam čuo od svojih prijatelja, na televiziji, radiju i od rodbine. (Gjilan, Albansko većinsko područje)

Problem trgovine ljudima je veoma raširen širom Kosova. Te sam informacije dobio na televiziji i kroz novine. (Zubin Potok, Srpsko većinsko područje)

Obzirom da često posećujem barove u kojima se prostitucija upražnjava, vidio sam do kojeg se nivoa trgovina ljudima raširila, i to kroz lično iskustvo. (Peja, Albansko većinsko područje)

Čuo sam o trgovini ljudima iz različitih izvora. Uglavnom sam čuo od komšija, jer često razgovaramo o tome. (Podujeve, Albansko većinsko područje)

Najviše sam o trgovini ljudima čuo iz štampe. prvo sam mislio da su žene dobrovoljno uključene u ove aktivnosti, ali poslije sam kroz medije saznao da su one prisiljene da rade kao prostitutke, i to me saznanje navelo da mrzim trgovce ljudima. (Pristina, Albansko većinsko područje)

O trgovini ljudima sam čuo kroz diskusije sa prijateljima, kolegama na poslu, novina i TV-a. (Zubin Potok, Srpsko većinsko područje)

S obzirom na upoznatost sagovornika sa pitanjima trgovine ljudima, jasno je zašto su isti zabrinuti za veličinu ovog problema. Za trgovinu ljudima se veruje da je veoma povezana sa siromaštvom. Sagovornici se slažu da bi svi stanovnici trebali biti zabrinuti za trgovinu ljudima u njihovim opštinama, jer ona može uticati na njihov život. U skladu sa tim, veliki broj sagovornika je zabrinut za svoje najbliže kada je reč o opasnosti od trgovine ljudima. Sagovornici koji posećuju objekte u kojima rade žrtve trgovine ljudima su Takođe zabrinuti za svoje vlastito zdravstveno stanje. Ovi sagovornici su ukazali na još jedan problem povezan sa prostitucijom – polno prenosive bolesti. Neki sagovornici su naveli loše nehigijenske uslove u kojima žive prostitutke, a uz to nemaju obezbeđenu zdravstvenu negu. Sve ovo utiče na pojavu bolesti.

Veoma smo zabrinuti problemom trgovine ljudima i nadamo se da će se poduzeti neke mere prevencije. Žrtve trgovine ljudima rade kao prostitutke i često ih posećuju mladi ljudi. Mogu poslati zaraženi HIV virusom ili drugim seksualno prenosivim bolestima. (Gjilan, Albansko većinsko područje)

Zabrinut sam zbog trgovine ljudima zato što je veoma raširen i odnosi mnoge žrtve. S druge strane, mislim da bi ovakve usluge trebale postojati, jer se tako zabavljamo. Zabrinut sam za svoje bliske rođake, bojim se da i one ne postanu žrtve. (Ferizaj, Albansko većinsko područje)

Zabrinut sam zato što ljudi plaćaju za seks. Mislim da su i drugi zabrinuti zbog toga, ali ljudi koji koriste usluge prostitutki su jednostavno nemoralni. Postoji i mogućnost da se zaraze nekom bolešću. (Pristina, Albansko većinsko područje)

Svaki stanovnik Kosova je zabrinut zbog ove pojave. Ovo je problem koji treba ozbiljno shvatiti i seći u korenu. Zabrinut sam i za svoje najbliže rođake. (Zubin Potok, Srpsko većinsko područje)

9.3. Seksualno iskorištavanje žrtava trgovine ljudima

Trgovina ljudima se uglavnom povezuje sa prostitucijom i sagovornici su svesni da su žrtve trgovine ljudima seksualno iskorištavane. I korisnici navode da su žrtve trgovine ljudima iskorištavane na isti način. Na početku, one se fizički i seksualno zlostavljaju, a zatim teraju na pružanje seksualnih usluga u objektima u kojim se drže zatvorenim. Žrtve se drže zatvorene uz stalne pretnje, zastrašivanja i zlostavljanja. Muškarci koji su plaćali ili koji plaćaju seksualne usluge navode bezbroj jasnih primera zlostavljanja. Priče o brutalnim i ponižavajućim metodama kojima trgovci ljudima zlostavljaju svoje žrtve su opštepoznate na Kosovu.

Žrtve trgovine ljudima se uglavnom iskorištavaju seksualno. One moraju raditi za druge ljude, koji zarađuju novac od žrtava koje rade kao prostitutke. (Peja, Albansko većinsko područje)

Svestan sam činjenice da trgovci ljudima seksualno iskorištavaju svoje žrtve. Čuo sam za slučaj jedne osobe koja je zaposlila devojku iz Albanije. Devojka je trebala da radi u njegovom baru kao konobarica i pevačica. Kasnije je silovao i pretvorio u prostitutku. Onda su je silovali i njegovi prijatelji, on ju je odveo i u druge gradove da radi u noćnim barovima kao prostitutka. (Podujeve, Albansko većinsko područje)

Žrtve trgovine ljudima se uglavnom seksualno iskorištavaju. Prvo budu silovane od strane ljudi koji ih kupe. Kasnije oni su uključeni u druge aktivnosti u barovima sa prostitucijom. One mogu biti prisiljene da odu sa drugom osobom (odnosno da ih prodaju) ili da seksualno zadovoljavaju klijente. (Pristina, Albansko većinsko područje)

Žrtve trgovine ljudima se najčešće seksualno iskorištavaju. trgovci ljudima ih učine ovisnima o drogama, kako bi njima lakše manipulisali. (Gjilan, Albansko većinsko područje)

Mislim da se žrtve trgovine ljudima najčešće seksualno iskorištavaju a o tome sam saznao kroz televizijske programe. (Zubin Potok, Srpsko većinsko područje)

Kada ove osobe postanu seksualni radnici, tretiraju ih kao životinje, prebacuju ih sa jednog mesta na drugo. (Pristina, Albansko većinsko područje)

Budući da su svi naši sagovornici posetili objekte gdje se žrtve trgovine ljudima seksualno iskorištavaju, Prism ih je upitala da objasne kako izgleda tipični klijent. Sagovornici veruju, na osnovu njihovog iskustva, da je zajedničke karakteristika ovih ljudi njihova imućnost. Takozvane, "javne kuće" (bordele) posećuju muškarci različite nacionalnosti, uključujući domaće i strance. U pogledu starosti posetitelja, većina sagovornika se slaže je dob posetitelja različita, dok neki smatraju da su klijenti uglavnom neobrazovane osobe mlađe starosne dobi. One osobe koje često posećuju bordele su navele i profesiju klijenta. S druge strane, sagovornici koji ne koriste usluge prostitutki, opisuju korisnike ovih usluga kao kriminalce i nemoralne osobe. Ovo su zapravo komentari sagovornika koji su posetili prostitutke u proteklih godinu dana, ali navode da su prestali posećivati iste. Naravno, moguće je da su ovi sagovornici, nakon svog iskustva, promenili svoje mišljenje i osećaju griznju savesti. U svakom slučaju, treba imati na umu da se sagovornici nastoje predstaviti u najboljem mogućem svetlu, te davati socijalno poželjne odgovore.

Ljudi koji posećuju mesta gde je prisutna prostitucija su iz različitih dobnih grupa, imaju različite obrazovne nivoe i radna porekla. Različitog su etničkog porekla, oni su Albanci, Romi, itd. a ima i stranaca koji posećuju ova mesta. (Peja, Albansko većinsko područje)

Prostitutke uglavnom posećuju biznismeni, jer oni si mogu priuštiti taj luksuz da troše novac na takve aktivnosti. Znam ljude iz mog sela koji su bogati biznismeni i često posećuju noćne barove i klubove u kojima se mogu pronaći prostitutke. (Podujeve, Albansko većinsko područje)

Postoji samo jedna vrsta ljudi koji posećuju prostitutke: to su ljudi koji imaju novac. Nbitno je koje su dobi, da li dolaze iz ovog ili onog regiona, bitno je samo da imaju novac koji žele potrošiti na seksualne usluge. Klijentela je veoma raznolika; odnosno različitog porekla. (Podujeve, Albansko većinsko područje)

Najčešće, seksualne radnike posećuju osobe niskih moralnih vrednosti, osobe koje su pod stresom u svakodnevnom životu i žele doživeti zadovoljstvo. Dobrog su materijalnog stanja, i često su angažovani u ilegalnim aktivnostima. (Gjilan, Albansko većinsko područje)

Ljudi koji posećuju ova mesta su opasni ljudi, ovisnici o drogama, ljudi koji prave probleme i koji su vrlo zli i neobrazovani. Pripadaju različitim dobnim grupama. Takođe ima i i dobrih ljudi koji posećuju ove noćne klubove. Oni to rade samo zbog zabave, samo zbog seksualnih odnosa. Završe u ovim klubovima kada se ne mogu kontrolisati. (Gjilan, Albansko većinsko područje)

Mislim da su ljudi koji koriste ove usluge ljudi koji imaju mnogo novca, biznismeni i nemaju dobre živote da svojim ljubavnicama ili ženama. (Gjilan, Albansko većinsko područje)

Ljudi koji posećuju noćne klubove su različiti. Oni dolaze i iz ruralnih i iz urbanih područja. To su ljudi koji imaju novac, neki do njih su povezani sa mafijom. Oni pripadaju različitim dobnim grupama. Neki od ovih ljudi nikada prije nisu imali seksualni odnos. ova je pojava češća među mladim momcima. (Ferizaj, Albansko većinsko područje)

Ova mesta posećuju najokrutniji ljudi, lopovi, mafija, biznismeni koji su uništili naše društvo. (Ferizaj, Albansko većinsko područje)

Ovi se objekti najčešće posećuju od strane mladih ljudi, u nekom slučajevima to su osobe niskog obrazovnog nivoa. Koliko sam ja čuo, pored Srba, ima mnogo stranaca koji posećuju ove objekte. (Zubin Potok, Srpsko većinsko područje)

Sagovornici na različite načine opisuju devojke koje rade na takvim mestima. Neki se fokusiraju na privlačni fizički izgled, dok drugi daju više informacija o njihovoj nacionalnosti, dobi, obrazovanju i porodičnom poreklu. Oni se slažu da takve devojke dolaze iz siromašnih porodica, da su uglavnom neobrazovane, nemaju radnog iskustva i žele da zarade novac. Iako svi sagovornici ne slažu sa tim, ipak većina smatra da devojke uglavnom dolaze iz seoskih područja. Pored toga, takve devojke su uglavnom veoma mlade. Neki sagovornici smatraju da većina devojaka dolazi iz stranih zemalja kao što su Bugarska, Moldavija, Albanija i Rusija, ali u značajnom broju i sa Kosova. Neki sagovornici smatraju da su ove devojke nemoralne, te da je prostitucija njihov izbor i da to rade zbog novca. Neki sagovornici, na osnovu vlastitih iskustava, generalizuju karakter i moralne vrednosti ovih devojaka. Ipak, oni zaboravljaju, da ponekad ove devojke nemaju izbora i da prostitucija nije njihova odluka. Ohrabrujuće je da ostali sagovornici to razumiju.

Seksualni radnici imaju veoma dobar izgled. One su vrlo elegantne i atraktivne. One su vrlo energične. (Podujeve, Albansko većinsko područje)

Prostitutke su obično mlade devojke i obično dolaze iz ruralnih područja, i bez radnog iskustva su. Obično su slavenskog porekla. (Peja, Albansko većinsko područje)

Prostitutke igledaju neverovatno, one su veoma lepe i zgodne. Obično su u svojim ranim 20-im godinama, recimo od 20 do 25 godina. Dolaze iz Moldavije, Bugarske i Albanije. (Podujeve, Albansko većinsko područje)

Prostitutke imaju niske moralne vrednosti, zato što nude svoje telo za novac svakome ko to želi. (Gjilan, Albansko većinsko područje)

Prostitutke su lepe žene i nemoralne žene. Uglavnom se bave tom profesijom kako bi se održavale ali ima i slučajeva kada žene žele da zarade novac na ovaj način prije nego da rade nešto drugo – one izaberu da kao prostitutke zarađuju za život. (Pristina, Albansko većinsko područje)

To su žene bez karaktera, one su nemoralne, jednako kao i klijenti. Ja znam da je to što ja radim pogrešno i da ne bi trebao posećivati ove noćne klubove. (Pristina, Albansko većinsko područje)

Znam da su prostitutke u tom poslu zbog zadovoljstva i novca koji zarađuju. (Gjilan, Albansko većinsko područje)

Prema mom mišljenju, žrtve trgovine ljudima imaju teške živote i dolaze iz siromašnih mesta. One su prevarene od strane trgovaca ljudima, dolaze iz Moldavije i Rusije. One su neobrazovane i mlade, dolaze i iz sela i iz gradova. (Gjilan, Albansko većinsko područje)

Seksualni radnici dolaze iz različitih zemalja, Moldavija, Bugarska, Rusija, Albanija, ali ima i prostitutki sa Kosova. (Ferizaj, Albansko većinsko područje)

Žrtve trgovine ljudima su ljudi iz siromašnih porodica koje dolaze iz Rusije, Moldavije, Albanije, itd. Ove su žene uglavnom neobrazovane. One su mlade, bez radnog iskustva ili je njihovo jedino radno iskustvo u barovima gde rade kao prostitutke. (Pristina, Albansko većinsko područje)

Seksualni radnici su mlade devojke, od 18 do 28 godina. Često se dešavalo da započnu studije i u nemogućnosti da plaćaju školovanje počnu tražiti posao. Ove devojke uglavnom dolaze iz Rusije, Bugarske i Bosne. (Zubin Potok, Srpsko većinsko područje)

9.4. Lična iskustva

Kao što je već navedeno, svi sagovornici su posećivali prostitutke i poznato im je postajanje mesta u kojima se nude seksualne usluge. Svi sagovornici potvrđuju Stavovi sagovornika o ovim mestima variraju od indiferentnih do oštih kritika.

Znam za mnoga mesta na kojima su prostitutke dostupne. U mom selu nema takvim mesta, ali ih ima dosta u mom regionu. takođe znam za mnogo ljudi koji posećuju ove barove. Imam loše mišljenje o ovim ljudima i mestima. know of many places where prostitution is available. There are no such places in our village, but there a lot in our region. I also know many people who visit these bars. I have a bad opinion of these persons and of these places. These places can bring nothing but bad things to our society. (Peja, Albansko većinsko područje)

Znam za mesta na kojima postoji prostitucija. Ova su mesta poznata kao noćni klubovi ili barovi. Žrtve trgovine ljudima u ovim barovima rade kao konobarice ili čistačice, ali takođe pružaju i seksualne usluge zainteresovanim klijentima. Često tuku ove devojke, ako se ne ponašaju nako kako im se kaže. Zato sam ja protiv takvog nehumanog tretiranja ljudi i prezirem postojanje vakvih mesta. (Peja, Albansko većinsko područje)

Ima takvih mesta koliko hoćeš. Dok se jedno zatvori, drugo je već otvoreno. (Ferizaj, Albansko većinsko područje)

Mislim da ima barova, mesta gde odlaze mladi ljudi, Nemam neko posebno mišljenje o njima. Prezirem takve aktivnosti, jer se tako moguće zaraziti različitim zaraznim bolestima. (Zubin Potok, Srpsko većinsko područje)

Da je prostitucija legalna i kontrolisana od strane doktora, ne bih imao ništa protiv, ali prostitucija je ilegalna i oni ne plaćaju porez, te bi zato njihove šefove trebalo uhapsiti. (Pristina, Albansko većinsko područje)

Imam negativno mišljenje o takvim mestima. Lično ne poznajem osobe koje posećuju takva mesta. (Mitrovica, Srpsko većinsko područje)

9.5. Dostupnost informacija o trgovini ljudima

Sagovornici su imali različita mišljenja o dostupnosti informacija o trgovini ljudima. Dok su neki smatrali da je tih informacija u javnosti dovoljno, drugi su verovali drugačije. Jedan od sagovornika koji smatra da ovih informacija nema dovoljno, naglašava da se posebna pažnja treba posvetiti edukaciji mladih ljudi o ovoj temi. Sagovornici su o ovoj temi saznali iz različitih izvora. Pored informacija iz medija, o trgovini ljudima su razgovarali i sa prijateljima.

Ima nekih informacija u medijima o trgovini ljudima, ali to nije dovoljno. (Peja, Albansko većinsko područje)

Mislim da nema dovoljno informacija o trgovini ljudima u medijima. Želio bi da se javnosti dostavi više informacija o ovoj temi. Vidio sam nekoliko članaka u novinama na ovu temu, ali mislim da bi toga trebalo biti puno više. (Podujeve, Albansko većinsko područje)

Trebalo bi se poklanjati više pažnje podizanju svesti o tome da ovaj problem može nauditi mnogo širem spektru ljudi nego što to misle mladi ljudi. Pored toga, ako mladi ljudi nemaju devojkicu i bez seksualnog iskustva su, treba ih informisati o seksu i objasniti da poseta prostitutki nije adekvatan način na koji ćeš sreći iskustvo zato što to može izazvati dugoročne i ozbiljne posledice. (Pristina, Albansko većinsko područje)

Mislim da ljudi nisu dovoljno informisani; ja lično nemam dovoljno informacija o ovoj temi. (Gjilan, Albansko većinsko područje)

U javnosti bi trebalo biti puno više informacija o trgovini ljudima. (Zubin Potok, Srpsko većinsko područje)

Većina sagovornika nisu znali navesti niti jednu organizaciju koja se bori protiv trgovine ljudima. Samo je jedan sagovornik spomenuo International Organization for Migrations. Drugi su naveli da u njihovim zajednicama postoje takve organizacije, ali ne postižu neke rezultate. Veruju da bi se policija i nadležne vlasti trebali baviti onim problemom

Ne znam za postojanje nekih organizacija koje se bore protiv trgovine ljudima, domaće ili strane. (Podujeve, Albansko većinsko područje)

Prema mojim saznanjima, ne znam za postojanje organizacija koje se bave borbom protiv trgovine ljudima. Policijske snage se jedine bave borbom protiv ove vrste kriminala. (Pristina, Albansko većinsko područje)

Znam da International Office for Migration pomaže žrtvama trgovine ljudima ili prostitutkama da se vrate u svoje zemlje. (Gjilan, Albansko većinsko područje)

Ne znam da postoje organizacije koje se bore protiv ove pojave. Nisam čuo za njih. Znam da ima dosta organizacija koje mnogo govore o tome ali nema konkretnih rezultata. Oni samo daju obaveštenja i ja mislim da oni ne mogu ništa uraditi da bi se ovaj problem prevazišao. Kao što sam već rekao, državne institucije su odgovorne za robu protiv trgovine ljudima. (Pristina, Albansko većinsko područje)

Ima takođe nekoliko nevladinih organizacija, volontera i različitih grupa ljudi koji rade na ovim pitanjima. (Mitrovica, Srpsko većinsko područje)

Sagovornici se slažu da si se u javnost trebalo plasirati više informacija kroz medije. Značaj televizijskih programa – kao što su video spotovi, edukativni programi, itd – su posebno istaknuti. Takvi bi se sadržaji trebali emitovati u udarnim terminima. Pored navedenog, i ostali elektronski te printani mediji bi takođe trebali izveštavati o trgovini ljudima. Jedan je sagovornik rekao da se mediji ovim problema bave povremeno, te da bi kontinuisano izveštavanje moralo biti osnov uspešne medijske kampanje. Pojedini sagovornici veruju da je edukacija putem medija nedovoljna, i da se mnogo više može postići organizovanjem obrazovnih aktivnosti za mlade. Kroz direktni kontakt, mladi ljudi mogu biti u prilici postaviti sva pitanja o trgovini ljudima, koja se možda ne obrađuju kroz medijske kampanje.

TV spotovi su efikasni, ali oni ne mogu odgovoriti na pitanja koje ljudi možda imaju. Dakle, mislim da bi direktna poseta različitim zajednicama mogla omogućiti bliži kontakt sa ljudima i da bi u tim slučajevima bilo moguće obezbediti tačne i detaljne odgovore i objašnjenja. (Mitrovica, Srpsko većinsko područje)

Najbolji način za informisanje populacije o trgovini ljudima je putem televizije, u udarnim terminima, kada je gledanost velika a mogućnost da svako dobije informacije je mnogo veća nego inače. (Podujeve, Albansko većinsko područje)

Trebalo bi biti više TV programa, takođe i radio programa, članaka u novinama, predavanja u školama gdje bi se adolescenti podučavali o trgovini ljudima. i brošure bi mogle poslužiti ovoj svrsi. Trebali bi informisati policiju, ja to nisam do sada uradio jer žrtve koje sam sretao nisu iz populacije. (Pristina, Albansko većinsko područje)

Želio bi videti da se mediji više edukativno angažuju kada je reč o trgovini ljudima, da izveštavaju o ovoj temi u kontinuitetu kroz duži vremenski period. Trenutno se takvi sadržaji emituju samo povremeno. (Mitrovica, Srpsko većinsko područje)

Najbolji način borbe protiv trgovine ljudima je plasiranje što je moguće više informacija kroz različite medije (TV, radio, novine, brošure, predavanja u školama, itd.) (Zubin Potok, Srpsko većinsko područje)

Uprkos činjenici da većina sagovornika raspolaže informacijama o trgovini ljudima, samo pojedini navode da bi te informacije podelili sa policijom. Navedeno objašnjavaju strahom za vlastitu sigurnost. Ostali naglašavaju da bi takav slučaj odmah prijavili, i to najčešće policiji. Čini se da pojedini intervjuisani muškarci nemaju poverenja u policiju. Veruju da policija ne radi dovoljno na zaustavljanju trgovine ljudima iako raspolažu sa dovoljno informacija o prisustvu trgovine ljudima na Kosovu. Iz tog razloga veruju da prijavljivanje slučaja trgovine ljudima ne bi izazvalo pozitivne rezultate.

Ako bi imao bilo kakve informacije o trgovini ljudima ne bi ih delio sa nekim drugim. Zabrinut sam za svoju ličnu sigurnost i osećao bi da sam pod rizikom. (Peja, Albansko većinsko područje)

Ne bi rekao nikome zato što su ti ljudi mafija i oni su organizovani u grupama i mislim da to ne bi bilo sigurno. (Gjilan, Albansko većinsko područje)

Ne znam o kome bi trebao govoriti o žrtvama trgovine ljudima, zato što svi znaju sve o tome. I policija zna za ta mesta. (Ferizaj, Albansko većinsko područje)

Ako bi bio svedok slučaja trgovine ljudima podelio bi to saznanje. Na taj bi način ohrabrio i ostale da urade isto kada se nađu u takvoj situaciji. (Mitrovica, Srpsko većinsko područje)

10. Prilog I – Metodologija

10.1. Kvantitativno istraživanje – Prva ciljna grupa

Metoda intervjuisanja

Pesponalni „licem – u – lice“ intervju obavljen u domaćinstvu.

Uzorkovanje

Tip uzorka

Slučajni uzorak stratifikovan prema regionima.

Veličina uzorka

500 intervjua.

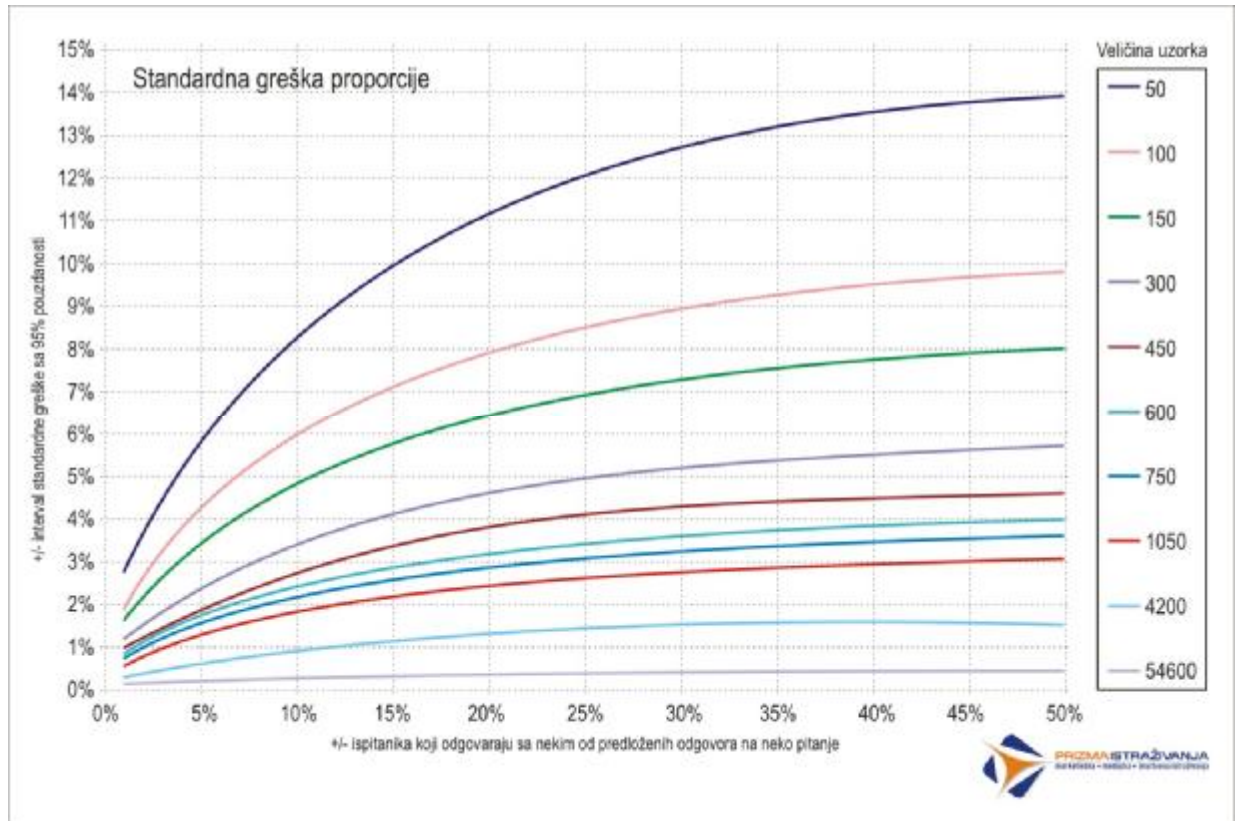
Ciljne grupe

Ciljna populacija za ovo istraživanje je populacija slučajno izabranih domaćinstava. Ispitanici u ovom delu istraživanja su bili: članovi domaćinstava, stariji od 16 godina, slučajno izabrani metodom „Zadnjeg rođendana“.

Veličina uzorka i izbor primarnih tačaka uzorku

Važan korak u dizajniranju uzorka koji će se koristiti u nekom istraživanju jeste utvrđivanje veličine uzorka. Jednostavno rečeno, veličinu uzorka određuju dva faktora: željena statistička pouzdanost zaključaka i troškovi. Slika A2.1 prikazuje odnos između veličine uzorka i greške uzorka za deset različitih veličina uzorka na nivou pouzdanosti od 95 %. Veći uzorak podrazumeva manju grešku uzorka, ali nakon što veličina uzorka pređe broj od 1000 ispitanika – poboljšanja su neznatna. Veoma mali uzorci, od recimo 50 ispitanika, imaju grešku uzorka od oko 14 posto, dok uzorak od 1000 ispitanika ima grešku uzorka od oko 3 posto. Čitalac lako može utvrditi da je, za uzorak od 500 ispitanika, greška uzorka manja od $\pm 5\%$.

Slika 1: Greška uzorka u funkciji veličine uzorka (95 % nivo pouzdanosti)

Prvo, ukupna veličina uzorka je definisana (broj ispitanika koji će biti intervjuisani). Ukupni uzorka pokriva 500 ispitanika. Uzorak se dalje deli na blokove od po pet intervjua po bloku (za uzorak od 500 ispitanika bilo je 100 blokova).

Za izbor primarnih tački uzorka korištene se sledeće procedure:

1. Teritorija Kosova je podeljena na dva etnički većinska područja – područje sa albanskom većinom i područje sa srpskom većinom. Ova dva većinska područja se međusobno razlikuju po svojim kulturnim, jezičkim, ekonomskim i političkim karakteristikama, te predstavljaju dva odvojena entiteta.
2. Za svako većinsko područje je određen odgovarajući broj blokova uzorka. Blok uzorka je područje u kojem anketar treba obaviti broj intervjua koji je predviđen po tački uzorka (pet intervjua).
3. Svaki od ovih etničkih većinskih područja je dalje podeljen na određeni broj geografskih područja.

Izbor naselja i početnih tačaka

U okviru svake opštine, po slučaju su izabrana naselja sa liste naselja/naseljenih mesta. Ovo se pre svega odnosi na delove gradova u urbanim područjima i pojedinačnim selima u ruralnim područjima. U svakom izabranom naselju je urađeno najviše pet intervjua. Za svaku opštinu su

izabrane rezervne ulice ili sela. Ponekad se dešava da su izabrana naselja napuštena i/ili potpuno uništena. U takvim slučajevima, ukoliko su iskorištena i naselja sa rezervne liste, intervjueru je dozvoljeno da izabere najbliže naselje gdje je moguće izvršiti anketiranje.

Izabranim ulicama se dodaje i po slučaju izabran broj između 1 300 što u kombinaciji predstavlja adresu početne tačke uzorka. Ukoliko izabrana adresa ima trocifreni broj, a ta adresa zapravo nema toliko brojeva, anketar ignoriše prvi broj (slična se procedura koristi i u slučaju da anketar ima dvocifreni broj u adresi).

U slučaju kada nema oznaka brojeva na kućama ili zgradama, anketar broji ulaze u kuće ili zdrade na jednoj strani ulice u ulazi u kuću ili zgradu koja odgovara slučajno izabranom broju. Ista se procedura primenjuje u selima, gde je jedina razlika u tome što su sela podeljena na četiri dela i najmanje jedan intervju se radi u svakom od četiri dela. Imaginarne horizontalna i vertikalna linija dele selo na četiri približno jednaka dela.

Izbor domaćinstava

Za izbor domaćinstava je korištena tehnika „Slučajna ruta kretanja“. Anketari dobiju adrese za početne tačke uzorka za svaku sekundarnu tačku uzorka – određenu adresu i broj. U ruralnim područjima to je određeni broj ili neki istaknuti objekat kao što su zdrada mesne zajednice, pošta ili lokalna škola. Različite veličine naselja zahtevaju različite upute za pronalaženje početne tačke. U nekim slučajevima regionalni koordinator određuju početku tačku, nakon posete naselju u kojem će se obaviti anketiranje.

Anketari se upućuju na početnu tačku. Anketar tada izabere drugu kuću sa desne strane od početne tačke uzorka kao kuću u kojoj će obaviti prvi intervju. U slučaju da je odabrana kuća zgrada sa stanovima ili ima više jedinica za stanovanje, anketar bira drugu jedinicu za stanovanje u zgradi za prvi intervju.

Nakon anketiranja, anketar preskače sledeći (treći) stan ili kuću sa svoje desne strane i bira četvrtu stambenu jedinicu za drugi intervju. Anketar se pridržava ove procedure dok ne dođe do kraja odabrane ulice. Na kraju ulice, anketar prelazi u sledeću ulicu sa desne strane i nastavlja anketiranje dok ne završi odgovarajući broj intervjua planiran za to naselje. U selima, anketar bira najmanje jedno naselje u svakom od delova naselja čija je podela gore opisana; u jednom od delova bira dva domaćinstva (drugo domaćinstvo jeblizu centru sela) kako bi ukupno obavio pet planiranih intervjua.

Izbor ispitanika

Pri izboru ispitanika korištena je tehnika „Zadnjeg rođendana“ – član domaćinstva stariji od 16 godina koji je poslednji imao rođendan. Korištene su sledeće procedure:

Na vratima, anketar traži da razgovara da članom domaćinstva čiji je rođendan najbliži danu anketiranja. Ako se nakon izbora ispitanika ispostavi da ispitanik nije kod kuće, anketar dva puta poziva ispitanika dok ga ne pronađe kod kuće. Ako ni prilikom treće posete ispitanik nije prisutan, anketar prelazi na rezervnu adresu. Koordinator daje rezervnu adresu tek kada su navedene procedure u potpunosti iskorištene. Izuzetak su teško dostupne ruralne lokacije. Anketar u svim ostalim situacijama ne smije zameniti ispitanika koji nije prisutan drugim članom domaćinstva. Kada se ovim putem ispitanik izabere, prelazi se na intervju. Ova metoda osigurava slučajni izbor ispitanika prema kriteriju zadnjeg rođendana.

Regrutacija anketara i organizacija terenskog rada

U ovom istraživanju je bilo angažovano 30 anketara: 25 Kosovskih Albanaca i pet Kosovskih Srba. Svi anketari su radili u svojim većinskim područjima. Svaki anketar je dobio najviše 20 upitnika.

Potreban broj koordinatora je utvrđen po principu; jedan koordinator na ne više od pet anketara. Dakle, angažovano je pet koordinatora u Albanskom većinskom području i jedan u Srpskom većinskom području. Menadžer za terenski rad za albanski bio uzorka bio je smešten u Prism Research uredu u Prištini. Menadžer za terenski rad za srpski dio uzorka je bio smešten u Zubinom Potoku – severni dio Mitrovice.

Broj kontrolora je utvrđen na sličan način. Jedan kontrolor je određen za najviše pet anketara – dakle, angažovano je šest kontrolora.

Trening

Svi regionalni koordinatori i anketari su učestvovali u jednodnevnom treningu organizovanom u Prištini, odnosno Zubinom Potoku.

Na treningu sa koordinatorima i anketarima, sledeće teme su pokrивene

- objašnjenje svrhe anketiranja;
- prolaženje kroz upitnik – pitanje po pitanje (“QbyQ analiza”);
- probni intervju sa drugim anketarima (igranje uloga);
- opsežna diskusija o direktnim i indirektnim metodama navođenja ispitanika na učešće u anketiranju

Anketari su proveli probno anketiranje, a u tome su ih nadgledali menadžer za terenski rad i koordinatori.

Nadzor

Svaki anketar je morao obaviti najmanje jedan intervju sa ili bez nadzora koordinatora. Za vreme trajanja terenskog rada, koordinatori su proveravali svaki popunjeni upitnik kako bi se smanjio broj nepravilno popunjenih upitnika i drugih grešaka anketara.

Kontrola kvalitete anketiranja

Rad anketara je kontrolisan na sledeće načine:

- § *Spisak svih kontakata koje anketari naprave u toku terenskog rada (100 %) - kako bi se kontroliralo da su anketari sledili instrukcije za uzorak;*
- § *Logička kontrola upitnika (100 %) - kojom se proverava da su anketari ispravno postavljali pitanja i upisivali odgovore;*
- § *Telefonska kontrola (minimum 30%); provera pravilnog odabira ispitanika, ponašanja anketara i primene upitnika;*

- § *Terenska kontrola* (minimum 30 %, na onim adresama na kojima ne postoji telefonski priključak ili ispitanik nije dao broj telefona) Ovdje je Prism proveravao da li su anketari obavili anketu, da li su na ispravan način izabrali adresu i ispitanike, te proveravao ponašanje anketara i primenu upitnika;
- § *Kompjuterska kontrola prikupljenih podataka* (100%) - kako bi se istražile i kontrolirale varijacije po anketarima.
- § Predstavnici KOPF-a su takođe nadgledali prikupljanje podataka. Određeni broj predstavnika KOPF-a je u periodu od nekoliko dana boravio sa anketarima na terenu i pratio njihove aktivnosti.

Unos podataka i čišćenje

Prism je koristio program za unos podataka u kojem je napravljena forma u skladu sa upitnikom korištenim za terenski rad. Obučeni unosioци podataka su podatke uneli. Podaci su onda očišćeni, kako bi se, uz korištenje specifičnih kompjuterskih programa, uklonile greške eventualno nastale u toku unosa podataka. Za pripremu i obradu podataka korišten je SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) program.

Upitnik

Prism Research, u saradnji sa klijentom i Kancelarijom za dobro upravljanje – Kancelarijom Premijera, su razvili upitnik. Sve potrebne izmene su unete tek nakon odobrenja klijenta. Prism Research je usvojeni upitnik preveo na albanski i srpski jezik. Upitnik je štampan u A4 formatu.

10.2. Kvantitativno istraživanje – Druga ciljna grupa

Veći dio opisanog istraživačkog dizajna korišten za prvu ciljnu grupu je primenjen i na drugu. Ipak, stratifikovani slučajni uzorak se oslanja na kvote kreirane za ovu ciljnu grupu, umesto za celu opštu populaciju.

Druga ciljna grupa se odnosi na rizičnu populaciju, devojke uzrasta od 14 do 18 godina.⁶, koje dolaze iz siromašnih porodica i nižeg su socijalnog i obrazovnog porekla. Dakle, za kreiranje kvota koristili smo sledeće kriterije:

- § Tip naselja,
- § Dob,
- § Obrazovanje,
- § Primanja domaćinstva,
- § Najviši nivo obrazovanja bilo kojeg člana domaćinstva.

Koristeći gore opisane kriterije osigurali smo da se u uzorku nađu ispitanice koje profilom odgovaraju domaćim žrtvama trgovine ljudima. Kvote za uzorak su nastale na osnovu informacija koje su prikupljene kroz intervjue sa predstavnicima lokalnih organizacija koje se bave pružanjem pomoći žrtvama trgovine ljudima. – odnosno „sigurnim kućama“ koje žrtvama trgovine pružaju utočište, te su tako u direktnom kontaktu sa samim žrtvama. Ove su organizacije radile sa značajnim brojem žrtava trgovine ljudima, a svoja znanja na tu temu su iskoristili kako bi kreirani profil domaće žrtve trgovine ljudima.

Terenski rad za prve dvije ciljne grupe je bio organizovan simultano, te su anketari u domaćinstvima u kojima su obavljali intervjue sa pripadnikom prve ciljne skupine, ukoliko bi se u tom domaćinstvu nalazila i devojka koja zadovoljava kriterije za drugu ciljnu grupu, primenili u drugu anketu za rizičnu populaciju. Ukoliko kvota za drugu ciljnu skupinu nije završena u jednoj početnoj tački uzorka, korištena je metoda „Snežne grudve“ kako bi se identifikovali ispitanici iz druge ciljne grupe. Metoda „Snežne grudve“ je metoda namjernog izbora ispitanika, koja se koristi ako ispitanik ima neke karakteristike i ako ga je, kao takvog, teško pronaći. Anketar identifikuje ispitanika koji zadovoljava tražene kriterije i onda traži od tog ispitanika da identifikuje narednog ispitanika.

Uzorak od 300 ispitanika je korišten za ovaj deo istraživanja, uz grešku uzorka koja osigurava dobar odnos troškova i efektivnosti istraživačkog dizajna. (maksimalna greška uzorka, kao što je već objašnjeno i grafički prikazano, za uzorak od 300 ispitanika iznosi +/- 5.5%).

Pored kvantitativnog dela istraživanja, Prism je proveo i deset dubinskih intervjua sa žrtvama trgovine ljudima. Većina, ali ne i sve žrtve, su kontaktirane preko sigurnih kuća. Njihovo osoblje je dobilo detaljan opis planiranog dela istraživanja, uz objašnjenje metodologije i procedura koje se u okviru ovog projekta provode. Prism je takođe kontaktirao Centre za socijalni rad. Osoblje sigurnih kuća je kontaktiralo bivše žrtve trgovine ljudima, pitajući ih da li žele dati intervjue o svojim iskustvima. Obzirom na osetljivost teme istraživanja i radi zaštite identiteta žrtava, osoblje sigurnih kuća je obavilo intervjue. Prism veruje da su žrtve bile mnogo otvorenije za dublji razgovor o svojim ličnim iskustvima sa osobama koje poznaju, neko sa nepoznatim anketarom. Osoblju sigurnih kuća koje je provodilo intervjue su dostavljeni vodiči za intervjue i objašnjena im je metodologija intervjuisanja. Intervjui nisu audio snimani, te su za vreme intervjua anketari vodili beleške, a izveštaj o svakom intervjuu je pravljen odmah nakon završetka intervjua.

⁶ Za intervjue sa maloljetnim devojkaama dobili smo dozvolu roditelja za učešće u istraživanju.

10.3. Kvalitativno istraživanje – Treća ciljna grupa

Uvod

Socijalni istraživači se generalno slažu da je najefektivniji istraživački dizajn onaj koji uključuje različite istraživačke pristupe koji nadopunjuju jedan drugi – prije svega kvantitativne i kvalitativne metode. U slučaju kada je problem koji se istražuje relativno neistražen u kulturnom, sociološkom i čak psihološkom smislu, najbolje je provesti kvalitativno istraživanje – kroz dubinske intervjuue ili fokus grupe. Kroz takve grupe ili intervjuue, stičemo uvid u kompletnu pozadinu mišljenja i stavova, razloga, i motivacije ciljnih grupa koje su povezane sa predmetom istraživanja. Pored navedenog, dubinski intervjuu su efektivan način za testiranje nekih od naših inicijalnih hipoteza.

Metoda

Dubinski intervju

Regrutacija

Prism Research ima veliku mrežu anketara, koordinatora i kontrolora u svim opštinama Kosova – uključujući albansko i srpsko većinsko područje i sve druge etnič manjine. Svi anketari su prošli rigorozan trening o metodologiji anketiranja o većina njih su učestvovala u najmanje pet projekata anketiranja na Kosovu u poslednjih 12 meseci.

Anketari/Regruteri su koristili metodu „Snežna grudva“ za izbor potencijalnih sagovornika – iz određene ciljne grupe.

Pri finalnom izboru sagovornika koji će biti uključeni u deset intervjuua, vodilo se računa, pored osnovnih kriterija, i o sledećim kriterijima:

1. Da ne bude regrutovana osoba koja je u srodstvu sa anketarom ili bilo kojim drugim uposlenikom Prism Researcha;
2. Da sagovornik nije zaposlen u ili na neki drugi način povezan sa medijskim ili marketinškim organizacijama, te agencijama za ispitivanje javnog mnjenja ili tržišta;
3. Da sagovonik nije učestvovao u bilo kojoj vrsti istraživanja javnog mnjenja u poslednjih 12 meseci.

Ciljne grupe i lokacije

Glavne ciljne grupe za ovaj dio istraživanju su bili:

- Ø Albanski muškarci različite dobi – klijenti komercijalnih seksualnih radnika i
- Ø Srpski muškarci različite dobi – klijenti komercijalnih seksualnih radnika

Polovina dubinskih intervjuua je obavljena u ruralnim, a polovina u urganim područjima Kosova.

Moderacija

Intervjui sa sagovornicima za dubinske intervjuue su obavljani od strane naših vanjskih saradnika koji su angažovani na projektnoj bazi. Anketari i moderatori su psiholozi ili sociolozi, a njihov rad je nadziran i koordinisan od strane projekt voditelja Odjela za kvalitativna istraživanja.

Vodič za intervju

Prism Research je razvio Vodič za dubinske intervjuje, nakon što su od strane klijenta i Prism Researcha definisani glavna područja, teme i pitanja.

Organizacija

Sagovornici su za učešće primili honorare. Navedeno se pokazalo korisnim sredstvo za povećavanje verovatnoće za učešće u istraživanju.

Obavljeni intervjui, obzirom na osetljivost teme, nisu bili snimani. Odmah nakon završetka intervjuja, anketari su pisali izveštaje sa pregledom svih područja koja su predviđena vodičem za intervju. Ovi su izveštaji korišteni pri analizi rezultata.

Istraživanje o Trgovini Ljudima

PSG
Office of the Prime Minister Kosovo
OFFICE FOR GOOD GOVERNANCE

Office of the Prime Minister
Office for Good Governance
Mother Theresa St.
10000 Prishtinë, Kosovo
Tel/Fax: 200 104 855
www.kt-gov.net/pm

Arberia (Dragodan)
Ismail Qemal St., No. 1
Prishtina, Kosovo, 10130
Telephone: ++ 381 (0)38 243 673
Fax: ++ 381 (0)38 249 493
www.usaid.gov/misionet/kosovo

CRS Kosovo/1000 Prishtinë
Rr. Dukagjini, St. No. 39/A (Aktash II)
Tel/Fax: +381 38 249 602; 249 744
www.catholicrelief.org

Kosovo Population Foundation

Esrem Çabej Bll. 4, Nr. 12
10000 Prishtina-Kosovo
Tel: +381 / 38 - 247 930
Fax: +381 / 38 - 247 935
www.kopfund.org

PRINIA RESEARCH
marketing + media + social research

Prima Research
Obala Kulina Bana 15/1
71000 Sarajevo
Bosnia and Herzegovina
Tel: +387 33 251 330
Fax: +387 33 251 238
www.primaresearch.ba

Koji je nivo svesti stanovlja percepcija o trgovini ljudima?
Ko su klijenti seksualnih radnika?
Koji je nivo upoznatosti o trgovini ljudima i njezove posledice
medju razlicitim grupama sa trgovine ljudima (mlade devoje)?
Ko su žrtve trgovine ljudima?